

Správa

o

činnosti

verejného

ochrancu

práv

za

rok

2017

Názov: Správa o činnosti verejného ochrancu práv za obdobie roka 2017

Vydavateľ: Kancelária verejného ochrancu práv

Adresa: Grösslingová 35, 811 09 Bratislava

© Kancelária verejného ochrancu práv

Správa neprešla jazykovou úpravou.

Grafický dizajn: © Michal Chrastina

Rok vydania: 2018

Prvé vydanie

ISBN: 978 – 80 – 973082 – 0 – 9

V doterajšej činnosti verejnej ochrankyne práv som bola vedená snahou o výkon funkcie nezávisle, ne-stranne, apoliticky a odborne. Mojou ambíciou bolo zosilniť hlas fyzických osôb a právnických osôb tak, aby rezonoval v činnosti orgánov verejnej správy. Zastávala som princíp, že verejná moc musí byť vykonávaná v dobrej viere, spravodlivo, múdro a s ohľadom na jej skutočný účel.

*Mária Patakyová,
verejná ochrankyňa práv*

Obsah

<u>Úvod</u>	6	Správa verejnej ochrankyne práv na zhodnotenie plnenia opatrení v oblasti ochrany základných práv a slobôd vo vzdelávaní, s dôrazom na osoby zo sociálne znevýhodneného prostredia © 26	
<u>Právo na život, osobnú slobodu a ľudskú dôstojnosť</u>	10	Stránka „Detský ombudsman“ © 28	
Úvod © 11		Príklady Detského ombudsmana © 29	
Príklady z podnetov © 11			
Prevenia zlého zaobchádzania v zariadeniach s obmedzenou slobodou ľudí © 15			
<u>Súkromný a rodinný život, práva detí a rodičov</u>	16	<u>Právo na prácu, sociálne zabezpečenie a zdravotnú starostlivosť</u>	32
Úvod © 17		Úvod © 33	
Štát a práva dieťaťa © 17		Príklady z podnetov © 33	
Príklady z podnetov © 17		Analýza postupu zdravotných poisťovní pri dodržiavaní základného práva na ochranu zdravia a na bezplatnú zdravotnú starostlivosť na základe poistenia © 36	
Správa o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočuté v trestných konaniach © 19		Výskum v oblasti kontroly úrovne dodržiavania základných ľudských práv a slobôd v zariadeniach, kde sa nachádzajú osoby s obmedzenou osobnou slobodou, so zameraním na seniorov © 38	
Mimoriadna správa o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušovaniu základných práv a slobôd detí postupom orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately © 21			
Správa o vykonaní prieskumu postupu mesta Žilina vo veci zabezpečovania ochrany a pomoci rodinám postihnutým požiarom a prieskum postupu Mesta Žilina pri zabezpečovaní dodržiavania práva osôb postihnutých požiarom na vzdelanie © 23		<u>Vlastnícke právo a právo na priaznivé životné prostredie</u>	40
		Úvod © 41	
		Správa o zbytočných prietáhoch v reštitučných konaniach k poľnohospodárskej a lesnej pôde II. © 41	

Príklady z podnetov © 46
Vyhodnotenie plnenia opatrení zo
Správy o ochrane práva na životné
prostredie postupom orgánov verejnej
správy pri povoľovaní výstavby
malých vodných elektrární © 48

**Sloboda prejavu, právo na
informácie, volebné veci,
zhromažďovanie a združovanie .. 50**

Úvod © 51
Príklady z podnetov © 51

Právo na súdnu ochranu 56

Úvod a príklady z podnetov © 57
Disciplinárne konania © 57
Vyhodnotenie opatrení na znižovanie
prietahov v súdnom konaní
úpravou činnosti znalcov © 58
Sumárne vyhodnotenie
porušení základných práv
z doručených podnetov © 59
Medzinárodná spolupráca © 61
Spolupráca s ďalšími inštitúciami,
regionálne výjazdy a osвета © 62
Prijetia u prezidenta
Slovenskej republiky © 62
Pracovné stretnutia k prioritám
verejnej ochrankyne práv © 62
Prednášky v školách a osвета © 64
Ombudsmankin sprievodca galaxiou
orgánov verejnej správy © 64
Program pre stážistov © 64

Podakovanie verejnej
ochrankyne práv © 65
Ťažiskové odporúčania pre
zmeny v legislatíve © 65
Stanovisko verejnej ochrankyne
práv k problematike práva párov
rovnakého pohlavia na uznanie
ich vzťahu v právnom poriadku
Slovenskej republiky © 65
Ochrana súkromia a otváranie
zásielok © 65
Záver analyzy vo vzťahu k výstave
„Body the Exhibiton“ © 67
Povinnosť lekárov poskytovať
lekársku službu prvej pomoci © 68
Návrh na legislatívne úpravy
v stavebnom konaní © 68

**Kancelária verejného ochrancu práv
v roku 2017 69**

Činnosť Kancelárie © 69
Organizačné zabezpečenie
a hospodárenie Kancelárie © 71
Podmienky činnosti Kancelárie
a odporúčania verejnej ochrankyne
práv pre národnú radu © 76

Príloha č. 1 78

**Príloha č. 2
Výňatok z Ústavy SR 79**

Úvod

Podľa zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o verejnom ochrancovi práv“) je povinnosťou verejného ochrancu práv predložiť každý rok v prvom štvrtroku Národnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) správu o činnosti. V nej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv orgánmi verejnej správy a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Ako verejná ochrankyňa práv som sa ujala funkcie zložením sľubu dňa 29. 3. 2017. Prvé tri mesiace kalendárneho roka 2017 bola táto funkcia vykonávaná JUDr. Janou Dubovcovou, na ktorej činnosť som nadviazala. Napriek tomu som sa rozhodla svoju prvú správu o činnosti poňať odchyľne, a to z dôvodov prehľadnosti, lepšej čitateľnosti a ľahšej orientácie. Správa je členená do niekoľkých oblastí základných práv a slobôd. Sú to:

I Právo na život, osobnú slobodu a ľudskú dôstojnosť.

II Súkromný a rodinný život, práva detí a rodičov.

III Právo na prácu, sociálne zabezpečenie a zdravotnú starostlivosť.

IV Vlastnícke právo a právo na priaznivé životné prostredie.

V Sloboda prejavu, právo na informácie, petičné právo, volebné veci, zhromažďovanie a združovanie.

VI Právo na súdnu ochranu.

Jednotlivé kapitoly zahŕňajú viacero vzájomne súvisiacich základných práv a slobôd, pričom každá z nich obsahuje príklady z podnetov a zistení verejnej ochrankyne práv, informácie o mimoriadnych správach podaných národnej rade, stručné zhrnutie vypracovaných analýz a ďalšie aktivity.

Za kapitolami zameranými na základné práva a slobody nasledujú informácie o ťažiskových aktivitách v oblasti medzinárodnej spolupráce, spolupráce na úrovni vnútroštátnej, zásadných odporúčaní pre legislatívnu činnosť, ktorá vyplynula z činnosti verejného ochrancu práv a o činnosti Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „Kancelária“) v roku 2017.

Najvyšší

zákon

múdrosti

je,

aby

sa

záujmy

občanov

nestavali

proti

sebe

a

aby

sa

so

všetkými

zaobchádzalo

spravodlivo.

Cicero,

De

officiis

-

výňatok

**Právo na život,
osobnú slobodu
a ľudskú
dôstojnosť**

I

Úvod

Predmetom prvej časti správy je dodržiavanie základných práv a slobôd v situáciách, v ktorých dochádza ku stretu občana a donucovacej moci štátu. Patria sem napríklad prípady obmedzenia osobnej slobody a primeranosť zákrokov zo strany polície, nečinnosť a prietahy v konaní polície, podmienky výkonu väzby a trestu, primeranosť zákrokov príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“) a pod.

Príklady z podnetov

Neprimeraný postup polície voči maloletým

Dvaja maloletí vo veku 16 rokov a 13 rokov boli vo večernom čase zastavení tromi mužmi, ktorí vystúpili z civilného automobilu a boli oblečení v civilnom odevu. Títo muži maloletým oznámili, že sú z polície, v rýchlosti im ukázali služobné preukazy a začali maloletým klásť otázky v súvislosti s podozrením z ich drogovej trestnej činnosti. Maloletí však mužom v civilnom odevu neverili, že sú príslušníkmi polície a starší z maloletých sa pokúsil utiecť. Následne muži voči nemu použili donucovacie prostriedky, v dôsledku ktorých utrpel zranenia (polícia sa vyjadrila, že si ich maloletý spôsobil sám). Mladší z maloletých bol vystrašený, kričal o pomoc a plakal. Svedkyňa incidentu uviedla, že aj napriek tomu, že jej jeden z mužov ukázal služobný preukaz a povedal jej, že je z polície, a teda nemusí volať uniformovanú hliadku, neuverila mu a uniformovanú hliadku privolala.

Príslušníci polície musia pri výkone svojich povinností, okrem dodržiavania morálnej a profesionálnej etiky, dbať aj na zraniteľné postavenie detí a uvedomovať si,

že k deťom sú povinní pristupovať inak ako k dospelým, čo sa v tomto prípade nestalo. Zásah príslušníkov polície voči maloletým mal neprimeranú intenzitu a došlo ním k porušeniu základných práv maloletých, k ponižujúcemu zaobchádzaniu, a tiež k zásahu do ľudskej dôstojnosti.

Iné prípady neprimeraného použitia donucovacích prostriedkov zo strany Policajného zboru

Podávateľ namietal, že po telefonickom predvolaní a príchode na policajné oddelenie bol uvedený do kancelárie, pričom v priebehu výsluchu, ktorý mal – podľa jeho slov – trvať od 19.30 h do 02.30 h nasledujúceho dňa, bol opakovane vystavovaný fyzickému a psychickému násiliu zo strany vyšetrovateľov. Konanie polície, podľa jeho názoru, dosahovalo intenzitu mučenia a brutality. Z lekárskeho správ vyplývalo, že v dôsledku konania polície boli podávateľovi spôsobené povrchové poranenie vlasatej kože hlavy, pomliaždenie hrudníka, centrálna perforácia blany bubienka a iná choroba vonkajšieho ucha. Proti jednému zo zakročujúcich policajtov bolo následne vznesené obvinenie pre zločin zneužívania právomoci verejného činiteľa v súbehu so zločinom mučenia a iného neludského alebo krutého zaobchádzania. Verejná ochrankyňa práv v tomto prípade konštatovala, že v dôsledku konania polície došlo k závažnému porušeniu práva podávateľa nebyť vystavený mučeniu, krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.

Aj v ďalšom prípade došlo voči podávateľovi zo strany príslušníkov polície k neprimeranému použitiu donucovacích prostriedkov, a to pri jeho zadržaní. Skutočnosť, že intenzita použitého donucovacieho prostriedku prekročila nevyhnutnú mieru, preukázal podávateľ lekárske záznamami

mi vyhotovenými v tesnej nadväznosti na zásah príslušníkov Policajného zboru. Vo vyjadreniach samotných príslušníkov polície boli rozpory v popise situácie ako k použitiu donucovacích prostriedkov a k zraneniu podávateľa došlo. Použitie donucovacieho prostriedku príslušníkom polície je legitímne len vtedy, ak jeho intenzita neprekročila mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu tohto zásahu. V tomto prípade polícia, nedokázala dôveryhodne ani presvedčivo preukázať nutnosť použitia donucovacích prostriedkov, a preto porušila základné právo byť vystavený mučeniu, krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.

Umiestnenie do „vyhradených priestorov“

Podávateľ bol pod vplyvom alkoholu zadržaný a obmedzený na osobnej slobode príslušníkmi Policajného zboru. Po prevoze na policajnú stanicu bol umiestnený do miestnosti pre predvedené osoby – do tzv. vyhradených priestorov, a to do času, kým s ním bude možné vykonávať procesné úkony. Polícia takto postupovala napriek tomu, že bolo zrejmé, že vzhľadom na jeho stav nebude možné vykonať procesné úkony bezodkladne. Tzv. vyhradené priestory – miestnosť pre predvedené osoby, do ktorej bol umiestnený, je priestorom, ktorý nie je celou policajného zaistenia (ďalej len „CPZ“) a nespĺňa zákonom ustanovené podmienky. V miestnosti pre predvedené osoby strávil podávateľ od svojho zadržania po premiestnenie do CPZ vyše 12 hodín. Počas nich mu nebolo poskytnuté lekárske ošetrovanie a ani nebolo vyžiadané vyjadrenie lekára, či môže byť umiestnený v cele. Strava mu nebola po-

núknutá v zákonom stanovenej lehote (šesť hodín od obmedzenia jeho osobnej slobody). Postupom polície, ktorý bol v rozpore s právnymi predpismi, došlo k porušeniu práva na osobnú slobodu i práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti.¹

Neprimerané použitie donucovacích prostriedkov príslušníkmi ZVJS

Príslušníci ZVJS použili neprimerané donucovacie prostriedky voči odsúdenému vo výkone trestu. Odsúdený trpel viacerými diagnózami duševných porúch, o ktorých mal ústav na výkon trestu odňatia slobody informácie. V dôsledku použitých donucovacích prostriedkov bol odsúdený hospitalizovaný v nemocnici s otrasom mozgu a početnými zlomeninami tvárových kostí (osem zlomenín).

V prípadoch, v ktorých vznikne potreba ochrany majetku, zdravia a života v dôsledku protiprávneho konania odsúdeného, je použitie donucovacích prostriedkov príslušníkmi ZVJS voči odsúdenému legitímne, avšak donucovacie prostriedky musia byť použité len v nevyhnutnej miere a primerane. Taktiež je potrebné prihliadať na duševný stav odsúdeného. Zaznamenané zranenia odsúdeného v tomto prípade svedčia o tom, že zo strany príslušníkov ZVJS došlo k neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu s odsúdeným.

Ďalší podávateľ namietal vo vzťahu k ústavu rozmery cely, nedostatočnú cirkuláciu vzduchu – najmä počas letných horúčav, umiestnenie toalety, ktoré neposkytovalo odsúdeným súkromie a ktorá bola umiestnená v tesnej blízkosti stola, pri ktorom odsúdení konzumovali stravu.

¹ Podrobne sa tejto problematike venuje „Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd postupom policajných orgánov“ z roku 2016.

Už v roku 2013 Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej len „Výbor CPT“) odporučil tomuto ústavu na výkon trestu odňatia slobody výrazne zlepšiť materiálne podmienky pre osoby umiestnené v ústave, s prioritou úplného oddelenia toaliet vo všetkých viac lôžkových celách. Aj z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vyplýva, že v zariadeniach, v ktorých sú umiestnené osoby obmedzené na osobnej slobode, musí byť dodržaná požiadavka rešpektu k ľudskej dôstojnosti, ako aj pozitívny záväzok zabezpečiť týmto osobám taký prístup k sanitárnym zariadeniam (toalety), ktoré sú oddelené od zvyšku cely vo väznici, a to takým spôsobom, ktorý zadržívaným osobám zabezpečuje aspoň minimálne súkromie. Preskúmaním tohto podnetu sme zistili, že nedodržaním stanovených minimálnych podmienok došlo zo strany ústavu k zásahu do podávateľovho práva na ľudskú dôstojnosť a k porušeniu podávateľovho práva na rešpektovanie súkromia.

V roku 2017 bol ukončený aj prieskum k ďalšiemu prípadu porušenia základných práv odsúdeného v ústave na výkon trestu odňatia slobody, ktorého predbežné zistenia sú popísané aj v Správe verejného ochrancu práv za rok 2016.² Išlo o použitie donucovacích prostriedkov zo strany príslušníkov ZVJS, dôsledkom ktorých boli zranenia odsúdeného s následkami ako poškodenie mozgu, ochrnutie časti tela a obmedzenie schopnosti komunikácie. V súčasnosti je poškodený ležiacim pacientom a je odkázaný na pomoc iných. Verejná ochrankyňa práv konštatovala, že postupom ústavu bol porušený čl. 3 Európskeho dohovoru o ľud-

ských právach a čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ktoré zakazujú mučenie a neľudské a ponižujúce zaobchádzanie alebo trest. Týmto postupom boli navyše porušené aj základné práva odsúdeného na ochranu života v zmysle čl. 15 ods. 1 ústavy a na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia v zmysle čl. 16 ods. 1 ústavy. Dotknutý ústav aj Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) realizovali, prípadne v budúcnosti plánujú realizáciu viacerých opatrení na zabránenie takéhoto konania príslušníkov ZVJS. Medzi týmito opatreniami boli napríklad dôsledné vyodenie zodpovednosti voči tým príslušníkom ZVJS, ktorí použili neprimeranú silu voči odsúdenému, ako aj prehodnotenie rozmiestnenia kamier s cieľom minimalizovať „mŕtve uhly“ v priestoroch, kde sa pohybujú odsúdení či preškolenie zamestnancov ústavu o právach a povinnostiach pri použití donucovacích prostriedkov.

Spôsob vykonania osobnej prehliadky pri návšteve v ústave na výkon trestu

V medializovanom prípade manželov – rodičov odsúdeného v ústave na výkon trestu odňatia slobody sme preverovali spôsob vykonania osobnej prehliadky. Podávateľka tvrdila, že pri návšteve svojho syna v tomto zariadení boli spolu s manželom podrobení osobnej prehliadke, v rámci ktorej sa, okrem iného, museli vyzliecť donaha a spraviť drep. Navyše, táto prehliadka prebehla v nevlúdnej miestnosti, za prítomnosti služobného psa. Matka odsúdeného túto skúsenosť opísala ako traumatizujúcu, od rozrušenia bola roztrásená a musela predčasne ukončiť návštevu. Po preverení podnetu sme kon-

² Podrobnejšie v Správe verejného ochrancu práv za rok 2016, <https://bit.ly/2EX6A2R>, strana 22 a nasl.

štatovali porušenie základného práva byť podrobený ponižujúcemu zaobchádzaniu, rovnako aj porušenie práva podávateľky a jej manžela na zachovanie ľudskej dôstojnosti. Verejná ochrankyňa práv konštatovala, že takéto konanie zamestnancov ústavu nemá oporu v zákone a zaobchádzanie, akému boli rodičia odsúdeného podrobení, bolo spôsobilé privodiť pocity strachu, úzkosti, menejcennosti a poniženia a spôsobiť im emocionálnu ujmu a psychické útrapy. Verejná ochrankyňa práv navrhla ústavu viacero opatrení, ktoré by mali do budúcnosti eliminovať riziko nezákonného postupu pri vykonávaní prehliadok návštev.

Policajný zásah v Zborove

Zákaz mučenia: Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu. (čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd)

V ďalšom podnete sme preskúmali použitie donucovacích prostriedkov polície pri zásahu v rómskej osade Zborov, v apríli 2017. Na základe hlásenej bitky medzi miestnymi obyvateľmi mala polícia vstúpiť do tejto časti obce a náhodne napádať a biť Rómov, vrátane detí a starších osôb, z ktorých viaceré museli po zásahu vyhľadať lekársku pomoc. Medzi týmito osobami malo byť dieťa, aj osoby so zdravotným postihnutím. K podnetu bol priložený odkaz na videozáznam, ktorý zachytáva časť incidentu.

Po vykonaní prieskumu verejná ochrankyňa práv konštatovala, že policajný zásah nebol primeraný nebezpečnosti situácie, ktorá v osade vznikla a ktorú bolo potrebné

vyriešiť. Príslušníci polície by mali disponovať vysokým stupňom profesionality a mali by pri použití donucovacích prostriedkov dbať o zvýšenú pozornosť v prípade zásahov voči obzvlášť zraniteľným skupinám osôb (ženy, deti, staršie osoby). Zo získaných podkladov bolo zrejmé, že polícia donucovacie prostriedky nadužívala, teda nevyužívala ich len v nevyhnutnej miere, ale aj vtedy, keď to nebolo potrebné, a to dokonca voči zraniteľným osobám. Preto verejná ochrankyňa práv konštatovala, že postupom polície pri zásahu došlo k porušeniu zákazu ponižujúceho zaobchádzania a ľudskej dôstojnosti.

Zároveň verejná ochrankyňa práv opätovne konštatovala, že sekcia kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“), ktorá vedie vyšetrovanie vo veci podozrenia zo spáchania trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa, nespĺňa požiadavku nezávislosti obsiahnutú v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čím dochádza k porušovaniu jeho procedurálnej stránky. Napriek tomu, že verejná ochrankyňa práv na tento problém poukazuje už od roku 2013, doposiaľ neboli prijaté opatrenia na jeho riešenie. Na skutočnosť, že sa problematika nezávislosti vyšetrovania policajných postupov na Slovensku neriešila ani v roku 2017, poukázala verejná ochrankyňa práv na medzinárodnom podujatí dňa 4. 12. 2017, a to na follow-up seminári k Rámcovému dohovoru na ochranu národnostných menšín, ktorý organizoval splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny, László Bukovszky. Štvrtá hodnotiacia správa k Rámcovému dohovoru na ochranu národnostných men-

šin obsahuje Odporúčanie č. 44: „Poradný výbor ďalej odporúča slovenským orgánom, aby zriadili nezávislý a špecializovaný orgán pre vyšetrenie všetkých prípadov údajného zneužívania právomoci polície a jej pochybení a pre informovanie verejnosti o dostupných opravných prostriedkoch v takýchto prípadoch s cieľom zabezpečiť obnovenie dôvery v políciu, predovšetkým v rómskych komunitách.“ Slovenská republika toto odporúčanie do dňa podania tejto správy neakceptovala a takýto orgán nezriadila.

Prevenca zlého zaobchádzania v zariadeniach s obmedzenou slobodou ľudí

Na tomto mieste potrebujeme zdôrazniť, akou dôležitou časťou ochrany základných práv je ochrana pred mučením a iným krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním, a to predovšetkým v zariadeniach, kde je obmedzená sloboda ľudí.

Zariadenia, v ktorých sa s osobami s obmedzenou slobodou zaobchádza dôstojne, prispievajú k jednoduchšej reintegrácii týchto osôb do spoločnosti a k zníženiu recidív.

Posilnenie prevencie zlého zaobchádzania je cieľom Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „OPCAT“). OPCAT vychádza z myšlienky, že čím sú otvorenejšie a transparentnejšie zariadenia s obmedzenou slobodou ľudí, tým menej bude dochádzať k zlému zaobchádzaniu. Dohovor prijalo už 83 štátov sveta, Slovensko spolu Lotyšskom patrí medzi posledné štáty Európskej únie

(ďalej len „EÚ“), ktoré tak doteraz neučinili.

Dôležitým prvkom prevencie zlého zaobchádzania sú systematické návštevy miest, kde sú, alebo môžu byť, osoby obmedzené na slobode. Tieto návštevy však musí realizovať nezávislá inštitúcia, ktorá by súčasne mala k dispozícii dostatočné právne kapacity na vykonávanie systematických návštev, a súčasne aj odborníkov z oblasti medicíny, psychológie, pediatrie či geriatrickej. Napriek tomu, že niektoré parciálne problémy v zariadeniach sú už dnes predmetom kontroly rôznych inštitúcií, nezávislú a personálnymi odbornými kapacitami vybavenú inštitúciu v zmysle OPCAT Slovensko v súčasnosti nemá. Zároveň platí, že OPCAT nie je „kladivom“ na jednotlivé krajiny, práve naopak. Jeho jedinečný význam spočíva v tom, že ponúka systém prevencie založený na spolupráci a nie na odsudzovaní štátov. Jednotlivé krajiny si prostredníctvom neho vymieňajú najlepšie skúsenosti s riešením niekedy mimoriadne komplikovaných problémov.

Aj preto sme presvedčení, že prijatie a ratifikácia OPCAT vedie k systémovému zlepšeniu zaobchádzania s ľuďmi obmedzenými na slobode, a to sa odráža v následnej lepšej integrácii týchto ľudí do bežného života.

Platí to aj naopak — každé zlé zaobchádzanie spôsobuje ďalšiu ľudskú tragédiu. Štát je preto povinný urobiť všetko preto, aby k nemu nedochádzalo. Podľa informácií ministerstva spravodlivosti a Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo zahraničia“) sa v roku 2018 pristúpi k podpisu OPCAT a následne k jeho ratifikácii. Ukončí sa tým neudržateľná situácia nielen vo vzťahu k našim medzinárodným záväzkom, ale predovšetkým sa tým vytvorí podmienky na komplexnú prevenciu zlého zaobchádzania v zariadeniach s obmedzenou slobodou.

Súkromný a rodinný život, práva detí a rodičov

II

Úvod

Nasledujúca časť správy sa zaoberá oblasťou sociálnoprávnej ochrany detí a mládeže, zariadeniami pre deti, rozhodovaním o právnych pomeroch v oblasti školstva a vzdelávania, vrátane témy desegregácie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Spadá sem tiež problematika matrik a evidencie obyvateľstva, ochrana súkromia a sloboda pohybu a pobytu.

Štát a práva dieťaťa

Keď rodič učí dieťa, aby nenávidelo druhého rodiča, učí ho tým nenávidieť polovicu seba samého.“ (Kateřina Šimáčková, sudkyňa Ústavného súdu Českej republiky)

V posledných rokoch výrazne narastá zložitost' prípadov, v ktorých sú deti vystavené komplikovaným, až kritickým situáciám, ako dôsledok konfliktu ich rodičov. Viaceré podnety tiež poukazujú na nedostatočnú činnosť úradov práce sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad práce“) v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí v týchto prípadoch.

Úrady práce zohrávajú pri ochrane základných práv a najlepšieho záujmu dieťaťa významnú a nezastupiteľnú rolu. Plnia niekoľko funkcií, ktoré pomáhajú dieťaťu a chránia ho v rôznych situáciách. V každej z nich by mali byť subjektom, ktorý vždy dieťaťu podá pomocnú ruku, ak samotní rodičia, prípadne iné subjekty, pri ochrane a naplňaní potrieb dieťaťa zlyhávajú. Úrady práce možno vo vzťahu k dieťaťu vnímať ako „megafón“, ktorý zosilňuje jeho hlas, keď sa samotné dieťa, vzhľadom na svoje závislé postavenie od iných, najmä rodičov,

nevie presadiť, alebo ochrániť samé. Ak sú však úrady práce z rôznych objektívnych aj subjektívnych príčin v týchto situáciách neschopné splniť svoju rolu, prípadne samotné dieťa prepočujú, prispievajú tým k ešte väčšiemu poškodeniu dieťaťa.

Príklady z podnetov

Pri našej činnosti sa stretávame s prípadmi, kedy sa funkcia úradu práce nenaplní tak, ako by sa mala. V niektorých prípadoch je pochybenie na strane úradu práce také závažné, že konštatujeme porušenie základných práv dieťaťa zo strany úradu práce, teda zo strany štátu. Za minulý rok sme takéto závažné pochybenie úradu práce zistili v štyroch prípadoch. V dvoch z nich

spočívali pochybenia v dlhodobej nečinnosti a v nezájme o vývoj situácie v rodine, hoci rodina bola, resp. mala byť sledovaná úradom práce z dôvodu rizikových faktorov pre dieťa. V jednom prípade úrad práce opakovane navrhoval také riešenia pre dieťa, ktoré vychádzali najmä z organizačných potrieb úradu práce, nie z najlepšieho záujmu dieťaťa. V jednom prípade došlo, podľa nás, k absolútnemu nepochopeniu funkcie opatrovníka v trestnom konaní.

V prípade maloletých detí, ktorých otec bol vo väzbe a neskôr vo väzení pre násilné správanie sa v rodine, úrad práce fyzickým „odstránením“ otca z rodiny považoval situáciu za vyriešenú. Matke, ani maloletým deťom ako obetiam predchádzajúcich udalostí, v podstate neposkytol žiadnu dlhodobjšiu podporu, čo viedlo k tomu, že jedno maloleté dieťa bolo po drobnej trestnej činnosti a problémoch

s drogami umiestnené do diagnostického centra, a pri ďalších deťoch škola upozorňovala na negatívne signály v ich správaní. Úrad práce situáciu nemonitoroval, o vývoj u maloletých detí, či o pobyt v diagnostickom ústave sa aktívne nezaujímal, väčšinou len pasívne zbieral informácie a realizoval nevyhnutné úkony, o ktoré ho iné subjekty (najmä súd) požiadali. Určitú iniciatívu úrad práce preukázal až vo finálnej fáze, kedy sa podarilo situáciu v rodine stabilizovať. Argumentom úradu práce bolo, že pretrvávajúce problémy v rodine signalizoval otec, ktorý sa aj z väzenia o svoje maloleté deti zaujímal, a teda len z dôvodu subjektu, ktorý na problémy upozornil, ich úrad vyhodnotil ako bezpredmetné, hoci boli z pohľadu najlepšieho záujmu detí viac než relevantné. V tomto prípade úrad práce opomenul, že jeho „rolou“ nie je stotožňovať sa s jedným alebo s druhým rodičom v ich spore, resp. rozhodovať komu z nich dať za pravdu, ale reagovať na akékoľvek skutočnosti, o ktorých sa dozvie, posúdiť ich význam pre dieťa a podľa vlastného uváženia s nimi ďalej v rámci sociálno-právnej ochrany pracovať, nezávisle od očakávania či predstavy rodičov.

Obdobným spôsobom reagoval úrad práce aj v prípade dlhodobého sporu medzi rodičmi vo vzťahu k starostlivosti o dieťa a k realizácii styku s dieťaťom. V popisovanom prípade absencia akejkoľvek zhody medzi rodičmi pretrváva od narodenia dieťaťa, teda cca 11 rokov. Úrad práce postupom času zostal úplne pasívny, realizoval len nevyhnutné úkony, o ktoré ho požiadal súd alebo iný subjekt, ale aktívne s rodinou prestal pracovať. Vyhodnotil, že situácia je neriešiteľná, hoci

z pohľadu dieťaťa sa nič nezlepšilo a dieťa naďalej zostalo objektom nezhôd svojich rodičov. Ponechanie dieťaťa v nepriaznivej situácii bez akejkoľvek pomoci a pasívne čakanie kým sa situácia závažným spôsobom nevyhrotí, ako aj podceňovanie negatívnych dôsledkov dlhotrvajúceho tlaku na dieťa zo strany rodičov, je závažným zanedbaním sociálnoprávnej ochrany dieťaťa.

Ak si so situáciou nevie poradiť úrad práce, súd a štát, ako si s ňou vo svojom dennodennom živote má poradiť dieťa?

V ďalšom prípade sa na základe rozhodnutia súdu mali deti stretávať s otcom v priestoroch úradu práce a pod dohľadom sociálneho pracovníka. Avšak úrad práce sa domáhal úpravy styku detí s otcom v jeho domácnosti a bez prítomnosti inej osoby. Váha argumentácie úradu práce však nespočívala v hodnotení najlepšieho záujmu dieťaťa, ale najmä v tom, že dlhodobé vykonávanie dohľadu nad stykom úrad práce príliš zaťažoval. Zo stanoviska a z podkladov úradu práce bolo zrejmé, že sa v danom prípade necíti byť ničím iným, len nevhodným priestorom na realizáciu styku, o ktorom súdu posielala formálne správy a jeho jedinou snahou je zbaviť sa tejto „záťažky“.

V poslednom prípade sme zistili, že úrad práce si len formálne plnil svoju úlohu opatrovníka pre účely trestného konania. Predmetom vyšetrovania bol údajný trestný

Úrad práce, ktorý sa cíti byť len vykonávateľom vôle rodičov alebo pomocným orgánom súdu, nemôže byť schopný riadne plniť účel sociálno-právnej ochrany detí.

čin, ktorého obeťou malo byť maloleté dieťa a podozrivou z jeho spáchania bola matka tohto dieťaťa. Na účely vyšetrovania bolo potrebné, aby prebehlo znalecké posúdenie dieťaťa. Tento úkon a prevoz dieťaťa k znalcovi organizoval vyšetrovateľ, pričom k nemu prizval zamestnankyňu úradu práce. Skutočnosť, že úrad práce má byť pre dieťa v takom závažnom prípade oporou a garantom ochrany jeho práv a najlepšieho záujmu (keďže rodič ako podozrivý páchatel logicky tieto úlohy plniť nemôže), úrad práce opomenul. S dieťaťom v takejto citlivej a zaťažujúcej situácii nijako nekomunikoval, vysvetlenie účelu vypočutia znalcom a priebehu tohto úkonu ponechal na matku. Týmto si úrad práce plnil len rolu formálneho účastníka takéhoto úkonu, a to v rozpore s podstatou funkcie opatrovníka v trestnom konaní, a tiež v rozpore s potrebou ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa.

Úrady práce často argumentujú, že nemôžu za rodičov niesť zodpovednosť za dieťa a v prvom rade dieťaťu uškodil rodič, resp. rodičia, ktorí svoju rolu nezvládli. Aj keby bolo toto tvrdenie pravdivé, nemožno ho akceptovať ako ospravedlnenie pasivity a nečinnosti úradu práce pri využívaní súboru opatrení a úloh, ktoré mu zákon o sociálnoprávnej ochrane detí zveruje. Úrady práce nemajú dôvod konať, ak rodičia svoju rolu riadne plnia. Úrady práce sa aktivizujú až vtedy, keď dôjde v rodine k zlyhaniu, prípadne k situácii, ktorú rodina nevie, alebo nemôže zvládnuť sama. Ak ani úrady práce

nedokážu takéto situácie riešiť a nevedia prísť dieťaťu na pomoc, môžeme hovoriť iba o zlyhaní sociálnoprávnej ochrany detí ako takej.

Správa o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočuté v trestných konaniach

Vo februári 2017 bol ukončený prieskum a bola vydaná správa predchádzajúcej verejnej ochrankyne práv o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri výsluchu dieťaťa v trestných konaniach. Prieskum bol zameraný na postup okresných súdov a policajných útvarov (obvodné oddelenia, okresné riaditeľstvá a krajské riaditeľstvá) pri vypočúvaní detí ako obetí alebo svedkov trestných činov za obdobie roku 2015 a prvej polovice roku 2016. Zisťovali sme dodržiavanie práv detí pri vypočutí, najmä práva v zmysle čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa,³ pričom sme vychádzali z písomných informácií od oslovených súdov, osobných návštev oddelení Policajného zboru a z náhodne vybraných zápisníc vypočutí detí. Zistenú prax sme porovnávali s požiadavkami v zmysle Všeobecného komentára k čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa a s požiadavkami v zmysle Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. 10. 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov (a ktorá mala byť do

³ Čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa znie:

① Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.

② Nato sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby bolo vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

nášho právneho poriadku transponovaná do novembra 2015).⁴

Na základe zistení z prieskumu sme konštatovali, že dieťa je často vnímané ako objekt a nie ako subjekt trestného konania, a to ovplyvňuje aj úroveň napĺňania jeho práv. Dieťa je „používané“ hlavne ako zdroj dôkazov. Na zabránenie viktimizácie je kontakt policajta s dieťaťom obmedzený na minimum (vypočutie). Zistili sme ale, že toto obmedzenie kontaktu sa uplatňuje aj na úkor realizácie ďalších, najmä procesných práv dieťaťa (napr. práva dieťaťa na informácie). Chýbajú tiež špeciálne výsluchové miestnosti.

Ministerstvu spravodlivosti sme odporúčali predložiť na rokovanie vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) návrh zákona o postavení a právach obetí trestných činov, zabezpečiť pravidelné školenia sudcov zamerané na získanie zručností potrebných pre prácu s deťmi v súdnom konaní a zabezpečiť pre oblasť trestného konania a pre potreby všetkých subjektov činných v trestnom konaní dostatok znalcov z odboru psychológie a zvlášť detskej pedopsychológie.

Ministerstvu vnútra a Prezidiu Policajného zboru bolo odporúčané zrealizovať plánované vybudovanie špeciálnych výsluchových miestností pre obeť trestných činov na útvaroch Policajného zboru so

zameraním na plné zahrnutie materiálo-technických požiadaviek Smernice o obeťtiach⁵ a zabezpečiť pravidelné školenia príslušníkov Policajného zboru zamerané na získanie zručností potrebných pre prácu s deťmi v trestnom konaní.

V októbri 2017 došlo prijatím zákona č. 274/2017 Z. z. o obeťtiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov k splneniu jedného z dôležitých odporúčaní verejnej ochrankyne práv, a tým aj k posilneniu právneho postavenia obeťti trestných činov, vrátane detí. Na základe informácií z Prezídia Policajného zboru má v priebehu roka 2018 prebehnúť niekoľko krokov k implementácii zákona o pomoci obeťti trestných činov, vrátane zriadenia špeciálnych výsluchových miestností. Verejná ochrankyňa práv však považuje prijímanie týchto zmien za pomalé (viď prezentácia k téme na konferencii v Žiline – <https://bit.ly/2J9hJjE>).

4 Medzi špeciálne práva detských obeťti, resp. medzi minimálne normy v zmysle smernice patria najmä: vymenovanie osobitného zástupcu pre detskú obeť, právo na právne poradenstvo a právne zastúpenie v konaní, právo na individuálne posúdenie pri identifikovaní osobitných potrieb ochrany, vypočúvanie v nevyhnutnej miere, v priestoroch na to špeciálne určených a prispôsobených, vypočúvanie bez zbytočného odkladu od podania trestného oznámenia, vedenie výsluchu odborníkmi na to vyškoleneými alebo s ich účasťou, zabezpečenie zvukovo-obrazového záznamu z vypočutia detskej obeťti a jeho uznanie za dôkazný prostriedok, zamedzenie akéhokoľvek kontaktu medzi obeťou a páchatelom, vráťanie vytvorenia osobitných čakární.

5 Napríklad priestory výsluchových miestností zariadené priateľsky, bez prvkov pripomínajúcich úradné policajné priestory ako mreže, putá, oceľové skrine, technické zariadenie na vyhotovovanie zvukovo-obrazových záznamov umiestnené vo výsluchovej miestnosti tak, aby nepútalo pozornosť a s možnosťou sledovania jeho výstupu mimo výsluchovú miestnosť.

Mimoriadna správa o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušovaniu základných práv a slobôd detí postupom orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kuratery

V januári 2017 predchádzajúca verejná ochrankyňa práv predložila národnej rade Mimoriadnu správu o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušovaniu základných práv a slobôd detí postupom orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V tejto mimoriadnej správe verejná ochrankyňa práv poukázala na nedostatky v systéme sociálnoprávnej ochrany detí. Išlo najmä o nedostatky týkajúce sa nedostatočnej diagnostiky detí pred ich umiestnením do resocializačných zariadení na základe rozhodnutia súdu, nedostatočného zisťovania názoru dieťaťa v konaniach, ktoré sa ho týkali a absencie nezávislej, účinnej a periodickej kontroly. Správa tiež poukazovala na nadradovanie inštitucionálnych potrieb nad najlepší záujem dieťaťa a na absenciu štatistických údajov v oblasti recidívy u detí, ktoré prešli resocializáciou.

Verejná ochrankyňa práv zároveň navrhla súbor legislatívnych opatrení, ktoré považovala za potrebné prijať na zlepšenie sociálnoprávnej ochrany detí. Tieto opatrenia boli zamerané najmä na umiestňovanie detí do zariadení na výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany, zabezpečenie nezávislej kontroly zariadení sociálnoprávnej ochra-

ny, vypracovanie záväzných štandardov na výkon kontroly, zlepšenia personálneho a materiálneho vybavenia úradov práce, a v neposlednom rade na zabezpečenie štatistického sledovania recidívy u detí, ktoré prešli resocializáciou.

V októbri 2017 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo práce“) informovalo verejnú ochrankyňu práv, že do legislatívneho procesu predložilo novelu zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Novela nadobudne účinnosť 01. 04. 2018. Analýza účinnosti prijatých opatrení bude preto predmetom činnosti verejnej ochrankyne práv v roku 2018.

Okrem legislatívnych opatrení, verejná ochrankyňa práv žiadala, aby sa čo najskôr vyvodili dôsledky vo vzťahu k akreditácii Resocializačného strediska Čistý deň, pretože je presvedčená, že existujú dôvodné obavy, že činnosťou akreditovaného subjektu, jeho štatutárnych zástupcov, zodpovednej osoby, alebo iných zamestnancov môže byť ohrozený život a zdravie dieťaťa alebo jeho priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin.

Ministerstvo práce rozhodnutím zo dňa 12. 2. 2018 zrušilo resocializačnému stredisku akreditáciu, lebo ministerstvo práce ako správny orgán dospelo k záveru, že resocializačný program strediska neplní, resp. prestal plniť svoj účel. Vzhľadom na to, že rozhodnutie ministerstva práce zo dňa 12. 2. 2018 je prvostupňovým rozhodnutím, verejná ochrankyňa práv bude naďalej sledovať priebeh správneho konania o zrušení akreditácie.

Podpora projektu Vnímavé projekty – Od emócií k poznaniu, Eduma, n.o.

Verejná ochrankyňa práv v rámci projektu Vnímavé projekty ocenila videopribeh biologického rodiča autenticky približujúceho jeho situáciu pri odoberaní detí a ich umiestňovaní do ústavnej starostlivosti. K projektu uviedla:

„Pochopenie a akceptovanie rodiča, takého aký je a jeho zložitej životnej situácie, má potenciál odstrániť najväčšiu bariéru vo vzájomnej komunikácii so zamestnancami, vychovávateľmi a profesionálnymi rodičmi. Len tak je možné pracovať so zlyhávajúcou rodinou na odstránení nedostatkov a na možnom návrate detí do rodinného prostredia. Najlepším záujmom dieťaťa je byť v prvom rade so svojou biologickou rodinou. Preto, aj keď rodina prechádza krízovou situáciou a deti sú dočasne umiestené do ústavnej starostlivosti, všetci prítomní profesionáli a zástupcovia orgánov verejnej správy by mali aktívne pracovať na riešení v najlepšom záujme dieťaťa.

Na to upozorňoval ocenený projekt, ktorý zrozumiteľnou formou zobrazoval, čím si rodič v takejto situácii prechádza a prečo môže nekomunikovať. Stagnujúca komunikácia rodičov s úradmi sa môže javiť ako ich nezáujem o deti a o vyriešenie vzniknutej situácie. Často to ale nemusí byť pravda a správanie rodiča odráža jeho emocionálne náročnú situáciu. V prvom rade, ak je to čo i len trochu možné, je dôležité snažiť sa o to, aby sa pomery v rodine zlepšili do takej miery, že sa deti môžu vrátiť do prirodzeného rodinného prostredia. Nie vždy je táto cesta jednoduchá, najmä ak rodičia nespolupracujú alebo sa sami vzdávajú. Na takéto situácie musia byť zamestnanci detských domovov či sociálni pracovníci pripravení, dostatočne vnímaví a schop-

ni porozumieť zložitosti situácie rodiny. Projekt veľmi presne vykresľoval vzťah rodiča a zástupcov štátu, veľmi dôkladne a citlivo vysvetľoval dôvody často prítomnej nedostatočnej komunikácie a nabádal sociálnych pracovníkov a zamestnancov detských domovov na proaktívny a empatický prístup v komunikácii s rodičmi. Tento projekt formou živej knižnice mamy detí, ktorá prišla o deti a vhodnou komunikáciou a sanáciou rodiny ich získala späť, priniesol nielen všeobecný popis problematickej situácie na začiatku, keď sa rodina ocitá v kríze, ale aj priebeh sanácie rodiny a zároveň priniesol odporúčania, čomu sa v kontakte s rodičmi venovať detailnejšie a čomu sa vyvarovať v procese obnovy fungovania rodiny. Tento príspevok považujem za mimoriadne cenný materiál, ktorý môže poslúžiť všetkým zamestnancom orgánov verejnej správy podieľajúcich sa na ochrane práv detí, ako aj pracovníkov mimovládnych organizácií pomáhajúcich rodinám prekonať krízové obdobie. Núti nás zamýšľať sa nad konaním rodičov ocitajúcich sa v kríze, prichádzajúcich o svoje deti umiestnením do ústavnej starostlivosti, čo napomáha prekonať predsudky a negatívne nastavenie profesionálov voči rodičom. Tento projekt si zaslúži povšimnutie preto, že napĺňa podstatu ochrany základných práv detí, ktorou je, aby všetky deti prežívali svoje detstvo v rodine.“

Správa o vykonaní prieskumu postupu mesta Žilina vo veci zabezpečovania ochrany a pomoci rodinám postihnutým požiarom a prieskum postupu Mesta Žilina pri zabezpečovaní dodržiavania práva osôb postihnutých požiarom na vzdelanie

Prvý prieskum

V decembri 2016 začala predchádzajúca verejná ochrankyňa práv z vlastnej iniciatívy prieskum, ktorého cieľom bolo preveriť postup orgánov verejnej správy a dodržiavanie základných práv a slobôd pri zabezpečovaní ochrany a pomoci rodinám, ktorých obydlia na Bratislavskej ulici v Žiline boli postihnuté požiarom. Išlo najmä o pomoc orgánov verejnej správy pri ochrane ich životov ľuďom z týchto rodín, zdravia a osobného majetku v priebehu požiaru a prvé dni po ňom; pri zabezpečení prístrešia a nevyhnutnej sociálnej, finančnej, zdravotnej a inej pomoci a podpory rodinám na obdobie po požiar; ako aj pri zabezpečení osobitnej ochrany pre maloleté deti predškolského a školského veku, pre chorých a pre tehotné ženy.

V marci 2017 bola vydaná „Správa o vykonaní prieskumu postupu mesta vo veci zabezpečovania ochrany a pomoci rodinám postihnutým požiarom“, ktorej súčasťou bolo aj konštatovanie závažného porušenia základných práv obyvateľov.

Hneď prvá fáza postupu mesta pri rozhodovaní o asanácii požiarom poškodeného

bytového domu vyvolávala pochybnosti. Rozhodnutie o asanácii bolo vydané postupom, ktorý upravuje zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) (ďalej len „stavebný zákon“) pri živelných pohromách a pri haváriách, a umožňuje odstraňovať stavbu aj bez predchádzajúceho povolenia alebo bez predchádzajúceho ohlásenia. Z predloženej dokumentácie, ani z dvoch statických posudkov s odlišnými závermi však nevyplývalo, že požiar zasiahol dom v takom rozsahu, aby ho bolo potrebné asanovať postupom, ktorý zvolil stavebný úrad – teda bez predchádzajúceho povolenia alebo bez predchádzajúceho ohlásenia. Navyše, rozhodnutie vydal stavebný úrad, ktorý má s mestom, ako s vlastníkom budovy, spoločný stavebný úrad.⁶

Pri riešení bývania obyvateľov, ktorí mali platnú nájomnú zmluvu k bytu v asanovanom dome, mesto porušilo ich práva tým, že nezabezpečilo primeranú bytovú náhradu (z hľadiska dĺžky trvania nájmu, ako aj z hľadiska výmery bytu). Porušilo tým základné právo dotknutých rodín na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

V súvislosti s riešením dočasného prístrešia obyvateľov asanovaného bytového domu sa zrealizoval variant zabezpečenia obytných unimobuniiek – kontajnerov. Podľa technickej dokumentácie sú vnútorné rozmery jedného kontajnera 13,5 m². V čase vykonania prieskumu bolo na tejto ploche v unimobunkách ubytovaných v niektorých prípadoch aj 11, 12 až 17 obyvateľov. V niektorých prípadoch teda jeden obyvateľ prístrešia nemal pre seba ani celý meter štvorcový. Priemerne mal jeden obyva-

⁶ Vid' aj „Návrh na legislatívne úpravy v stavebnom konaní“ v časti tejto správy „Ťažiskové odporúčania pre zmeny v legislatíve“ (str. 68).

tel' k dispozícii obytnú plochu v rozsahu 1,84 m² (po inštalácii ďalších dvoch unimobuniek sa táto výmera zvýšila na 2,03 m²). Podľa dohôd o poskytnutí prístrešia, obyvatelia platili za jednu unimobunku na mesiac 200 €, pričom táto čiastka zahŕňa mesačný poplatok za poskytnutie prideleného priestoru vo výške 40 € a úhradu za poskytované služby vo výške 160 €. Po prepočítaní sme zistili, že výška ceny za užívanie unimobunky bola v priemere 6,85 krát vyššia ako bola cena nájomného v 2-izbových bytoch.

Z výsledkov prieskumu tiež vyplynulo, že obyvatelia po požiari nepodali žiadosti o poskytnutie jednorazovej finančnej pomoci, ktorú je možné poskytnúť podľa zákona č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov. Z predloženej dokumentácie nie je zrejmé, či boli o tejto možnosti náležite informovaní. To, že zodpovední zamestnanci mesta nepomohli obyvateľom po požiari spísať žiadosti o poskytnutie jednorazovej finančnej pomoci, považujeme za postup v rozpore s princípmi dobrej správy.

V záveroch správa konštatovala, že poskytnuté prístrešie nespĺňa požiadavky vyhlášky č. 259/2008 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia v znení neskorších predpisov, a to nielen z hľadiska minimálnej výmery na jedného ubytovaného, ale ani z hľadiska ďalších požiadaviek na vybavenie. Mesto tým porušilo základné právo obyvateľov na zachovanie ľudskej dôstojnosti a z dlhodobého hľadiska by mohlo dôjsť aj k porušeniu základného práva na ochranu ich

zdravia. Znenie celej správy je zverejnené na <https://bit.ly/zHbQ9FP>.

Druhý prieskum

Situácia obyvateľov na Bratislavskej ulici v Žiline, osobitne situácia maloletých detí, sa však v priebehu roka naďalej komplikovala. Deti z Bratislavskej ulice pôvodne navštevovali školu v bezprostrednej blízkosti ich obydli, ktorá im umožňovala dochádzať do školy peši. V marci 2017 však Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“) rozhodlo o vyradení tohto elokovaného pracoviska zo siete škôl. Vzhľadom na vzniknuté komplikácie so zaradením detí do školského procesu, s dopadom na ich právo na vzdelanie, rozhodla verejná ochrankyňa práv dňa 20. 7. 2017 o začatí nového konania z vlastnej iniciatívy. Kanceláriu poverila vykonaním prieskumu, ktorý sa mal zamerať najmä na postup mesta Žilina pri zabezpečovaní práva na vzdelanie, pri dodržiavaní najlepšieho záujmu dieťaťa, pri dodržiavaní ďalších práv vyplývajúcich z Dohovoru o právach dieťaťa a ostatných vnútroštátnych a medzinárodných právnych noriem.

Počas prieskumu pracovníci Kancelárie zistili, že deti, ktoré predtým navštevovali vyradené elokované pracovisko, boli zaradené do deviatich základných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Žilina. Vzdialenosť týchto škôl od bydliska detí je väčšia, a preto je potrebné aby pri dochádzke do škôl použili mestskú hromadnú dopravu. Zistili tiež, že mesto zaviedlo do praxe bezplatnú mestskú hromadnú dopravu pre žiakov a študentov, ktorí majú trvalý pobyt v meste. Podmienkou možnosti používania

bezplatnej dopravy bolo, že nemajú voči mestu žiadny dlh.⁷

Pre viaceru detí predstavovala táto situácia vážny problém. Potrebovali sa prepravovať do vzdialenejších lokalít (aj viac ako 5 km), a zároveň nemohli využívať bezplatnú hromadnú dopravu, a to z dôvodu dlhu voči Mestu Žilina na poplatkoch za odvoz a likvidáciu odpadu. Na základe zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o miestnych daniach“) je totiž poplatníkom poplatku za odvoz a likvidáciu odpadu každá, aj maloletá osoba. Keďže viacerí rodičia, vzhľadom na svoju sociálnu situáciu, neboli schopní uvedené poplatky platiť, deti následne nemali nárok na prepravu do školy.

Riešením situácie by bola zmena podmienok pre bezplatnú dopravu, avšak mesto takéto návrhy opakovane odmietalo s odôvodnením, že sa takto prostredníctvom detí, vyvíja tlak na rodičov, aby si začali plniť svoje povinnosti voči mestu. Verejná ochrankyňa práv opakovane upozorňovala na fakt, že najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí a trestanie detí za chyby ich rodičov je v priamom rozpore s týmto princípom. Je v záujme nás všetkých urobiť opatrenia, ktoré pomôžu deťom vymaniť sa z chudoby a zo sociálne vylúčeného prostredia, pričom najlepším krokom na tejto ceste je práve čo najjednoduchší prístup k vzdelaniu. K zmene v postoji mesta však došlo až po opakovanom hlasovaní na návrh poslancov mestského zastupiteľstva v Žilине. V decembri 2017 bola bezdĺžnosť dieťa-

ťa, ako podmienka na využívanie bezplatnej mestskej hromadnej dopravy, zrušená.⁸

Pri riešení tohto problému Kancelária konštatovala, že jedným z problémov je aj legislatíva, konkrétne už spomenuté ustanovenie § 77 ods. 2 písm. a) zákona o miestnych daniach, podľa ktorého sú poplatníkmi poplatku za odvoz a likvidáciu odpadu aj maloleté osoby. Takéto legislatívne riešenie je mimoriadne disproporčné, pretože na jednej strane ukladá deťom poplatkovú povinnosť a na strane druhej nijako nezohľadňuje fakt, že táto skupina bude len výnimočne disponovať majetkom, z ktorého by mohla svoju povinnosť splniť. Deti sú tak, prostredníctvom napadnutého ustanovenia zákona o miestnych daniach, vystavované povinnosti, ktorej splnenie od nich nemožno rozumne očakávať. Navyše, Zákonník práce zakazuje fyzickej osobe do 15 rokov prácu, z ktorej by jej plynul príjem. Deťom uložená poplatková povinnosť má, spolu so zlou sociálno-ekonomickou situáciou rodiny, negatívny vplyv na ich vzdelávanie. Deti znášajú dôsledky za situáciu, ktorú nemôžu nijako ovplyvniť.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti verejná ochrankyňa práv dospela k presvedčeniu, že znenie § 77 ods. 2 písm. a) zákona o miestnych daniach porušuje základné práva alebo slobody a pripravila návrh na začatie konania pred ústavným súdom, aby preskúmal súlad zákona o miestnych daniach s ústavou (návrh bol podaný 11. 1. 2018).

7 Podmienka bezdĺžnosti bola schválená uznesením Mestského zastupiteľstva mesta Žilina č. 48/2016 zo dňa 16. mája 2016.

8 Uznesenie Mestského zastupiteľstva mesta Žilina č. 308/2017 zo dňa 20. decembra 2017.

Správa verejnej ochrankyne práv na zhodnotenie plnenia opatrení v oblasti ochrany základných práv a slobôd vo vzdelávaní, s dôrazom na osoby zo sociálne znevýhodneného prostredia

Verejná ochrankyňa práv uložila Kancelárii vykonať zhodnotenie opatrení (audit) v oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu s cieľom zlepšovania ochrany a dodržiavania základných práv a slobôd príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín (najmä osôb pochádzajúcich z marginalizovanej rómskej komunity) a osôb pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia (ďalej len „SZP“). Ide o opatrenia navrhované v rokoch 2013, 2014 a 2015 predchádzajúcou verejnou ochrankyňou práv.

Dôležitosť plnenia uvedených opatrení je daná tým, že prístup ku kvalitnému vzdelaniu predstavuje základ pre úspešný život a prosperitu jednotlivcov a je garantovaný aj čl. 42 ods. 1 ústavy. Vo vzťahu k osobám pochádzajúcim zo SZP, z prostredia ohrozeného chudobou a vo vzťahu k marginalizovaným skupinám obyvateľstva poukazujú viaceré prieskumy na fakt, že vo výchovno-vzdelávacom systéme na Slovensku pretrváva systémová diskriminácia a segregácia najmä rómskych detí a žiakov. Práve pre podozrenie z porušenia Smernice Rady 2000/43/EC o rasovej rovnosti, ktorá zavádza princíp rovnakého zaobchádzania medzi osobami, odhladnuc od ich rasového alebo etnického pôvodu v oblasti vzdelávania, začala Európska

komisia viesť voči Slovensku konanie (tzv. „infringement“). Európska komisia v roku 2015 vyčítala Slovenskej republike disproportčné umiestňovanie rómskych detí do špeciálnych škôl alebo do špeciálnych tried určených pre deti s mentálnym alebo s iným postihnutím, v ktorých sa vyučuje v obmedzenom rozsahu. Vyčítala tiež ich segregovanie inými spôsobmi, napr. ich vyučovanie vo výlučne rómskych triedach na bežných školách (prípád základnej školy Šarišské Michalany). V roku 2017, teda dva roky od začatia infringementu, prebehol dialóg medzi Európskou komisiou a Slovenskou republikou, s cieľom zabezpečiť také konkrétne opatrenia a legislatívne zmeny, ktoré mali pretrvávajúcu diskriminačnú prax v oblasti vzdelávania odstrániť.

Z vyhodnotenia opatrení vyplýva, že hlavné kroky ministerstva školstva vedúce k postupnému odstraňovaniu diskriminácie a segregácie v slovenskom školskom systéme boli predovšetkým legislatívneho charakteru. Jednou z nich bola novela ustanovenia § 107 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“), ktorou sa priamo ustanovilo, že dieťa alebo žiak, ktorého špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajú výlučne z jeho vývinu v SZP, nemôže byť prijatý do špeciálnej školy alebo do špeciálnej triedy materskej školy, základnej školy alebo strednej školy. V praxi to znamená, že dôvodom na zaradenie do špeciálnej školy nemôže byť iba samotná skutočnosť, že dieťa pochádza zo SZP. Vláda v tejto súvislosti zaviedla príspevok na žiakov zo SZP. S účinnosťou od 1. 9. 2016 platí pravidlo, že príspevok dostanú iba žiaci zo SZP, ktorí majú vyjadrenie centra pedagogicko-

-psychologického poradenstva a prevencie a sú zaradení v bežnej triede základnej školy. Príspevok nedostanú žiaci špeciálnych základných škôl či špeciálnych tried v základných školách a žiaci individuálne integrovaní v základných školách. Vláda uviedla, že opätovné zavedenie diagnostickej kategórie „deti zo SZP“ a jeho prepojenie s finančným príspevkom bude pôsobiť ako významný prostriedok proti pretrvávajúcej praxi nesprávnej diagnostiky rómskych detí, pri ktorej sú zaradované do kategórie detí s „ľahkým mentálnym postihnutím“.

Ďalšou zmenou, ktorá mala viesť k odstráneniu nedostatkov v slovenskom výchovno-vzdelávacom systéme, bolo legislatívne ukotvenie špecializovaných tried, ktoré majú deťom pomôcť začleniť sa do vzdelávacieho procesu a s individuálnou pomocou kvalifikovaného pedagóga dobehnúť to, v čom môžu zaostávať. V neposlednom rade bolo významnou zmenou posilnenie kompetencií Štátnej školskej inšpekcie, ktorej s účinnosťou odo dňa 1. 9. 2015 patrí kontrola úrovne činnosti v školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie. Štátnej školskej inšpekcii teda prislúcha kontrolovať výber a správnosť používania zvolených diagnostických postupov, pričom ak zistí, že školské zariadenie výchovného poradenstva a prevencie nekonalo v najlepšom záujme dieťaťa a jeho výchovno-vzdelávacích potrieb, môže podať návrh na odvolanie riaditeľa alebo na vyradenie príslušného

školského zariadenia zo siete škôl a školských zariadení.⁹

O týchto, ako aj o ďalších zmenách, pojednáva správa verejnej ochrankyne práv zameraná na zhodnotenie stavu opatrení navrhovaných verejnou ochrankyňou práv za uplynulé roky, s cieľom zlepšiť uplatňovanie práv detí a žiakov na vzdelanie. Po oboznámení sa s aktuálnym stavom zmien v predmetnej oblasti možno konštatovať, že ich potreba sa začala venovať zvýšená pozornosť v súvislosti so začatím konania o porušení Smernice Rady 2000/43/EC o rasovej rovnosti. Nemožno poprieť, že ministerstvo školstva kontinuálne pracovalo, a stále pracuje na príprave krokov vedúcich k zlepšovaniu napĺňania práv všetkých detí a žiakov na vzdelávanie a vo vzdelávaní, s osobitým zreteľom na deti a žiakov s určitým typom znevýhodnenia, bez ohľadu na to, či vyplýva zo zdravotného, sociálneho alebo z iného dôvodu. Niektoré z nich vyústili do legislatívnych úprav, iné spočívajú v realizácii krátkodobých či dlhodobých projektov na podporu inkluzívneho vzdelávania.

I keď zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov upravuje aplikáciu zásady rovnakého zaobchádzania a školský zákon zároveň zakazuje všetky formy diskriminácie a obzvlášť segregácie, zákony ako také nedo-

⁹ Hlavná školská inšpektorka využila novú kompetenciu niekoľkokrát a v priebehu školských rokov 2015/2016 a 2016/2017 ministerstvu školstva podala spolu 15 návrhov. Boli to návrhy na vyradenie školy alebo školského zariadenia zo siete škôl a školských zariadení, alebo na odvolanie riaditeľa školy. Rozhodovanie o týchto návrhoch patrí do pôsobnosti ministerstva školstva. Ministerstvo školstva nerozhodlo vo všetkých prípadoch návrhov hlavnej školskej inšpektorky kladne. V niektorých prípadoch bolo konanie o návrhu hlavnej školskej inšpektorky z dôvodu podania žaloby na súd/prebiehajúceho súdneho konania prerušené.

kážu predchádzať vzniku diskriminačných praktík a odstrániť ich z každodennej školskej praxe. Samotné prijatie zmien právnej úpravy nestačí. Zmenu, ktorú v najlepšom záujme detí a spoločnosti očakáva nielen Európska komisia, ale aj verejná ochrankyňa práv, možno dosiahnuť vnútorným prijatím zmyslu novelizovaných ustanovení, ich skutočným pretavením do praxe a zmenou postojov všetkých tých, ktorí sa na zmenách v školstve podieľajú. Prax bola však v posledných rokoch postavená na tradičnom modeli vzdelávania, ktorý nepracuje s „inakosťou“, a to najmä pokiaľ ide o rómsku menšinu.

Po oboznámení sa s balíčkom konkrétnych opatrení ministerstva školstva, ktoré mali napomôcť k celkovému zlepšeniu stavu v školstve, a po ich porovnaní s opatreniami navrhovanými bývalou verejnou ochrankyňou práv sme skonštatovali, že reformy zavedené ministerstvom školstva nevedli k badateľnému pokroku. K tomu, aby sa ich sľubovaný účel naplnil, vláda by mala pristúpiť k ich implementácii prostredníctvom maximálne konkrétnych a najmä trvalo udržateľných desegregatívnych opatrení.

Motívom pre uskutočnenie všetkých krokov na ukončenie segregácie a diskriminácie vo výchovno-vzdelávacom procese na Slovensku by nemala byť len snaha predísť súdnemu konaniu zo strany najvyšších európskych inšancií, ale najmä skutočná vôľa zabezpečiť rovnosť všetkých, zmierňovať napätie medzi väčšinovým a menšinovým obyvateľstvom a snaha zlepšovať pomery vo výchove a vo vzdelávaní našich detí tak, aby bol zabezpečený všestranný rozvoj ich osobnosti, ich spoločenská integrácia a dobré vyhliadky do budúcnosti.

Stránka „Detský ombudsman“

Kancelária sa už deviaty rok usiluje prostredníctvom internetovej stránky www.detskyombudsman.sk zvyšovať povedomie detí a mladých ľudí o problematike základných práv a slobôd, o tom aké sú ich práva v škole, v rodine, v medziludských vzťahoch a o tom, akým spôsobom si ich môžu uplatňovať. Kancelária to považuje za kľúčové najmä preto, že bez dostatku informácií je uplatňovanie práv pre deti a mladých ľudí ťažšie ako pre dospelých. Na tejto internetovej stránke nájdú mladí užívatelia prístupnou formou spracované informácie o pôsobnosti verejnej ochrankyne práv, o jej aktivitách týkajúcich sa detí a ochrany ich práv, o Dohovore o právach dieťaťa. Nájdú tam tiež kontakty na organizácie, ktoré deťom pomáhajú, ako aj prehľadne usporiadané najčastejšie otázky detí a odpovede na tieto otázky.

Priama komunikácia s deťmi prebieha prostredníctvom formulára, ktorý sa nachádza na tejto internetovej stránke. Tu môžu klásť otázky a odpoveď na nich dostanú na zadanú adresu elektronickej pošty. Najčastejšie otázky, s ktorými sa deti na Kanceláriu obracali, sa týkali problémov v škole, v rodine, tiež otázky o ich právach a povinnostiach v súvislosti s rozvodom rodičov, o problematike výživného, o vyplácaní štátnych sociálnych dávok a pod.

Príklady Detského ombudsmana

Dobry deň, moji rodičia sú rozvedení a som v zmiešanej starostlivosti, chcem sa opýtať, či môže ísť so mnou ku lekárovi aj starká, ak ocino nemôže, mama hovorí, že nie.

Ahoj, zdravotná starostlivosť sa v zásade poskytuje na základe **tzv. informovaného súhlasu** s jej poskytovaním, ibaže by zákon stanovoval inak. Zákon pritom rozlišuje dve kategórie pacientov, a to pacientov spôsobilých udeliť informovaný súhlas a pacientov nespôsobilých udeliť informovaný súhlas, medzi ktorých patria aj **maloleté deti**.

Podľa ustanovenia § 6 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov ošetrojúci zdravotnícky pracovník **je povinný informovať** o účele, povahe, následkoch a rizikách poskytnutia zdravotnej starostlivosti, o možnostiach voľby navrhovaných postupov a rizikách odmietnutia poskytnutia zdravotnej starostlivosti, ak tento zákon neustanovuje inak (§ 6a),

a) osobu, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, alebo aj inú osobu, ktorú si táto osoba určila,

b) **zákonného zástupcu**, opatrovníka, poručníka, inú fyzickú osobu ako rodič, ktorá má maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, osobu, ktorá má dieťa v náhradnej osobnej starostlivosti, osobu, ktorá má dieťa v pestúnskej starostlivosti, osobu, ktorá má záujem stať sa pestúnom a má dieťa dočasne zverené do starostlivosti, budúceho osvojiteľa, osobu, ktorá má dieťa zverené podľa osobitných predpisov, alebo štatutárneho zástupcu zariadenia, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu

o nariadení ústavnej starostlivosti alebo rozhodnutie súdu o uložení ochrannej výchovy (ďalej len „zákonný zástupca“), **ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, je maloleté dieťa, osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony (ďalej len „osoba nespôsobilá dať informovaný súhlas“)** a vhodným spôsobom aj osobu nespôsobilú dať informovaný súhlas.

Informovaný súhlas je preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo vyššie spomenuté poučenie, alebo ktorému predchádzalo odmietnutie takéhoto poučenia.

Informovaný súhlas dáva, ak zákon neustanovuje inak,

a) osoba, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, alebo

b) **zákonný zástupca**, ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, je osoba nespôsobilá dať informovaný súhlas; **takáto osoba sa podieľa na rozhodovaní v najväčšej miere, ktorú dovoľujú jej schopnosti**.

Podľa zákona sa plnoletosť nadobúda najmä dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva.

Uvádzaš, že máš 16 rokov, **takže ešte patríš medzi maloleté deti**, u ktorých sa potrebné poučenie poskytuje zákonnému zástupcovi – **teda zvyčajne rodičovi, ktorý potom má právo udeliť súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti**, resp. rozhodnúť o odmietnutí súhlasu s poskytnutím zdravotnej starostlivosti. Preto by s Tebou k lekárovi mal ísť niektorý z Tvojich zákonných zástupcov – rodičov.

Dobry deň, chcem sa spýtať, či je možné prerušiť štúdium pred ukončením povinnej školskej dochádzky, pokiaľ to odporučí psychológ, resp. CPPP (napr. v prípade sociálnej fobie a pod.). Ako je potrebné pri tom postupovať? Ďakujem za odpoveď!

Dobry deň, túto problematiku upravuje zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len: „školský zákon“). Podľa § 34 ods. 1 školského zákona riaditeľ strednej školy môže povoliť prerušenie štúdia **žiakov, ktorý splnil povinnú školskú dochádzku**, na žiadosť jeho zákonného zástupcu, ak ide o plnoletého žiaka, na jeho žiadosť, najviac na tri roky; riaditeľ školy je povinný na základe žiadosti žiačky alebo jej zákonného zástupcu prerušiť štúdium pre tehotenstvo a materstvo alebo jej povoliť štúdium podľa individuálneho učebného plánu.

Prerušenie štúdia prichádza do úvahy pri žiakoch, ktorí už majú ukončenú povinnú školskú dochádzku. Pokiaľ by však každodenná účasť na vyučovaní nebola pre dieťa vhodná (napr. z dôvodu zdravotného stavu), treba pokračovanie v štúdiu resp. formu štúdia riešiť s vedením školy.

Školský zákon pozná tzv. osobitné spôsoby plnenia školskej dochádzky, pričom niektoré nevyžadujú každodennú účasť žiaka na vyučovaní (čo je predpokladám to, k čomu smeruje otázka).

Podľa § 23 školského zákona formy osobitného spôsobu plnenia školskej dochádzky sú

- a) **individuálne vzdelávanie**, ktoré sa uskutočňuje bez pravidelnej účasti na vzdelávaní v škole podľa tohto zákona,
- b) vzdelávanie v školách mimo územia Slovenskej republiky,

- c) vzdelávanie v školách zriadených iným štátom na území Slovenskej republiky so súhlasom zastupiteľského úradu iného štátu, ak zastupiteľský úrad iného štátu oznámil ministerstvu školstva, že vydal súhlas na zriadenie školy, ktorá sa nevedie v sieti škôl a školských zariadení podľa osobitného predpisu,
- d) vzdelávanie v školách, v ktorých sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie podľa medzinárodných programov na základe poverenia ministerstva školstva,
- e) individuálne vzdelávanie v zahraničí pre žiakov základnej školy,
- f) **podľa individuálneho učebného plánu**,
- g) vzdelávanie v Európskych školách.

Vzdelávanie niektorým z osobitných spôsobov plnenia školskej dochádzky povoľuje, na základe žiadosti zákonného zástupcu riaditeľ školy, ktorý by pri jeho povolení mal brať úvahy **individuálne okolnosti daného žiaka** a zvoliť takú formu vzdelávania žiaka, ktorá je najvyhovujúcejšia pre konkrétneho žiaka.

Odporúčame preto, aby zákonný zástupca dieťaťa navštívil riaditeľa školy, poskytol mu všetky informácie o situácii dieťaťa a spoločne, na základe všetkých informácií a individuálnych potrieb dieťaťa, zvolili najvhodnejší spôsob vzdelávania dotknutého dieťaťa.

Všetko dobré prajeme

Ludia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremiľateľné a nezrušiteľné.

Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.

(čl. 12 ústavy)

**Právo na
prácu, sociálne
zabezpečenie
a zdravotnú
starostlivosť**

III

Úvod

V rámci tejto oblasti sa najčastejšie občania obracajú na Kanceláriu pri problémoch s dávkami sociálneho poistenia (dôchodkové, nemocenské, úrazové, dávka v nezamestnanosti, dávka garančného poistenia), pri pomoci v hmotnej núdzi, pri príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia, s podnetmi súvisiacimi so vznikom, zánikom a trvaním sociálneho či zdravotného poistenia, s úhradou poistného či s úhradou zdravotnej starostlivosti poskytnutej v Slovenskej republike aj v zahraničí. Rovnako sem patrí aj poskytovanie sociálnych služieb (napr. opatrovateľská služba, osobná asistencia), či dodržiavanie základných práv v zariadeniach sociálnych služieb a v zdravotníckych zariadeniach.

Príklady z podnetov

Nesprávny výpočet dôchodku môže byť porušením základného práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, či pri nespôsobilosti na prácu

Na verejnú ochrankyňu práv sa obrátil podávateľ, ktorý v roku 2014 požiadal o priznanie starobného dôchodku. Nárok naň mu pritom vznikol ešte v roku 2002. Sociálna poisťovňa vypočítala sumu jeho dôchodku ku dňu vzniku nároku (teda k 1. 2. 2002), avšak nepripočítala k nemu všetky valorizácie, ktoré k dôchodku patrili za každý rok od roku 2002 až do roku 2014. Pri takomto spôsobe výpočtu je suma dôchodku oveľa nižšia, než aká by bola, ak by sa dôchodok vyplácal už od roku 2002. Nárok na dôchodok však nezaniká uplynutím času a nemôže sa ani premlčať, pretože ide o základné právo. Sociálna poisťovňa argumentovala,

že právna úprava jej umožňuje valorizovať iba tie dôchodky, ktoré sa v čase valorizácie skutočne vyplácajú. K jednoznačnému postupu by dopomohli legislatívne zmeny vo vzťahu k výpočtu dôchodkových dávok, ak sa priznávajú s odstupom viac ako troch rokov od vzniku nároku. Dôchodkovú dávku je v týchto prípadoch potrebné priznať v takej sume, aká by patrila, ak by sa vyplácala nepretržite od vzniku nároku, vrátane všetkých prislúchajúcich valorizácií.

Iný podávateľ namietal, že Sociálna poisťovňa mu pri výpočte dôchodku nezhodnotila v určitých rokoch zárobky, pretože sa ich nepodarilo preukázať. Pritom nevykonala riadne dokazovanie na zistenia chýbajúcich údajov o zárobkoch podávateľa a nesprávne tiež určila rozhodujúce obdobie pre výpočet sumy dôchodku. Po doplnení dokazovania a po správnom určení rozhodujúceho obdobia dôchodok podávateľovi zvýšila.

V ďalšom prípade podávateľ v roku 2016 požiadal o zvýšenie invalidného dôchodku z dôvodu zhoršenia jeho zdravotného stavu. Sociálna poisťovňa mu priznala zvýšenie jeho dôchodku odo dňa podania žiadosti. Podávateľov zdravotný stav však odôvodňoval zvýšením invalidity, a tým aj zvýšením invalidného dôchodku už v roku 2008. Sociálna poisťovňa po správnom určení dátumu invalidity invalidný dôchodok zvýšila a spätne vyplatila dôchodok za tri roky od podania žiadosti.

Za ochranu uspokojujúcich pracovných podmienok zodpovedá aj inšpekcia práce

Podávateľka podnetu sa obrátila na inšpektorát práce, pretože jej zamestnávateľ, podľa jej tvrdenia, odmietal poskytnúť dovolenku. Inšpektorát práce však nevyko-

nal inšpekciu práce riadne a podávateľke neposkytol náležitú ochranu jej práv, predovšetkým ochranu práva na dovolenku na zotavenie. Základné právo podľa čl. 36 ústavy garantuje zamestnancom právo na uspokojujúce a spravodlivé pracovné podmienky a demonštratívne vymenúva niektoré z nich, ktoré im zabezpečí zákon. Inšpekcia práce má presadzovať účinnú ochranu uvedených práv zamestnancov ako ich základných práv. Z tohto pohľadu je potrebné aj samotnú ochranu zamestnancov prostredníctvom inšpekcie práce považovať za súčasť ich základného práva na uspokojujúce a spravodlivé pracovné podmienky.

Pomoc v hmotnej núdzi a trvalý pobyt

Podávateľ, ktorý žije v obci, v ktorej nemá trvalý pobyt, podľa úradu práce nemohol v tejto obci vykonávať aktivačné práce na účely nároku na aktivačný príspevok. Úrad práce argumentoval najmä tým, že podávateľovi výkon aktivačných prác neumožní obec. Starosta obce nám však potvrdil, že nevidí žiaden dôvod na to, aby aktivačné práce podávateľ v jeho obci nemohol vykonávať. Úrad práce následne podávateľa poučil o možnosti požiadať aj o aktivačný príspevok.

Pozor na správny postup pri registrácii poistenia

Podávateľ, ktorý opatruje svoju matku na mietal, že Sociálna poisťovňa ho spätne vyradila z registra poistencov štátu. Problém bol v tom, že podávateľ v roku 2014 približne dva mesiace pracoval na dohodu mimo pracovného pomeru, čím došlo k zániku jeho poistenia z dôvodu opatrovania matky. Túto skutočnosť však Sociálnej poisťovni neoznámil, neodhlásil sa z poistenia a po

skončení práce mimo pracovného pomeru nepodal novú prihlášku na poistenie. Počas vybavovania podnetu však Sociálna poisťovňa tohto podávateľa opätovne na dôchodkové poistenie prihlásila, lebo uznala aj svoje čiastočné pochybenie v tom, že ho včas neinformovala o zániku jeho poistenia.

Nedostatočne odôvodnené rozhodnutie súvisiace s lekárskeým posudzovaním

Pri rozhodovaní úradu práce o nároku na ochranný príspevok sa vychádza z posudku lekára, či nepriaznivý zdravotný stav trvá alebo netrvá. Úrad práce rozhodol o ukončení nároku na ochranný príspevok, a to bez toho, aby uviedol akékoľvek dôvody ako dôvod k záveru, že nepriaznivý zdravotný stav netrvá. Úrad práce sa však musí svedomite a zodpovedne zaoberať každou vecou, pričom náležitou jeho rozhodnutia má byť aj uvedenie skutočností, ktoré boli podkladom na rozhodnutie, ako aj popis, akými úvahami bol úrad práce vedený pri ich posudzovaní.

Riešenie tzv. česko-slovenských dôchodkov

Verejná ochrankyňa práv sa už dlhodobejšie zaoberá problematikou tzv. československých dôchodkov. Rozdelením spoločného československého štátu bolo potrebné upraviť, ktorý z nástupníckych štátov bude za dobu poistenia získanú počas jeho existencie (československá doba poistenia) priznávať dôchodok. Rozhodujúce v takýchto prípadoch je, v ktorom štáte mal sídlo zamestnávateľ, a to buď ku dňu rozdelenia spoločného štátu, alebo naposledy pred jeho rozdelením. Viacero podávateľov zaslalo podnety k spôsobu výpočtu dôchodkov v prípadoch, keď sa československá doba poistenia považuje za českú a dôchodok za ňu priznáva Česká republika. Sociálna pois-

tovňa pri výpočte slovenského čiastkového dôchodku za slovenské doby poistenia nezohľadňuje zárobky, ktoré poistenci dosiahli počas spoločného štátu, čo v niektorých prípadoch vedie k nižšej sume dôchodku. Už predchádzajúca verejná ochrankyňa práv dospela k záveru, že postup Sociálnej poisťovne v týchto prípadoch nie je v súlade s právnym poriadkom. S právnym názorom predchádzajúcej verejnej ochrankyne práv sa stotožnila i súčasná verejná ochrankyňa práv. Podľa jej názoru je Sociálna poisťovňa povinná vypočítať sumu slovenského dôchodku so zohľadnením zárobkov dosiahnutých za spoločného štátu, ako aj bez ich zohľadnenia a priznať dôchodok v tej sume, ktorá je výhodnejšia. Keďže Sociálna poisťovňa takýto postup odmietala, verejná ochrankyňa práv sa v tejto veci obrátila na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „minister práce“). Sociálna poisťovňa sa napokon stotožnila s názorom verejnej ochrankyne práv a pri výpočte dôchodkov bude postupovať v súlade s ňou vysloveným názorom.

Verejná ochrankyňa práv v súvislosti s problematikou československých dôchodkov oslovila ministra práce aj v ďalšej veci. Zaznamenala totiž viaceré prípady ľudí, ktorých československá doba poistenia sa hodnotí podľa českých právnych predpisov, avšak v Českej republike im nevznikol nárok na dôchodok, hoci podľa slovenských právnych predpisov podmienky nároku na dôchodok spĺňajú. Pritom môže ísť o ľudí, ktorí celý život pracovali na území Slovenska, avšak ich zamestnávateľ mal oficiálne sídlo na území Českej republiky. Títo ľudia sa cítia diskriminovaní v porovnaní s tými, u ktorých sa československá doba poistenia posudzuje podľa slovenských právnych predpisov, pretože podmienky nároku na

dôchodkové dávky v Českej republike sú nastavené prísnejšie. Verejná ochrankyňa práv ministromi práce navrhla, aby v týchto prípadoch za československú dobu poistenia priznala dôchodok Sociálna poisťovňa. Minister práce vo svojej odpovedi, okrem iného uviedol, že navrhované opatrenie si vyžaduje zmenu právnej úpravy, ktorej musí predchádzať dôkladná vecná, právna ako aj ekonomická analýza. Minister práce oznámil, že po jej vykonaní zašle informácie o ďalšom postupe riešenia problémov avizovaných verejnou ochrankyňou práv.

Poistenie zamestnancov na dobu určitú

Aj v ďalšej veci verejná ochrankyňa práv oslovila ministra práce, tentoraz v súvislosti s právnou úpravou, ktorá sa týka zamestnancov v pracovnom pomere na dobu určitú. Títo poistenci mali priaznivejšie podmienky vzniku nároku na dávku v nezamestnanosti v porovnaní s ostatnými poistencami, avšak zákon im následne umožňoval poberať dávku v nezamestnanosti iba štyri mesiace na rozdiel od ostatných poistencov (u ktorých bola podporná doba šesť mesiacov). Na verejnú ochrankyňu práv sa obrátil podávateľ, ktorý pracoval na základe pracovnej zmluvy na dobu určitú. Hoci spĺňal všeobecné, teda prísnejšie, podmienky nároku na dávku v nezamestnanosti, nemohol ju poberať šesť mesiacov, ale len štyri. Cítil sa diskriminovaný v porovnaní so zamestnancami pracujúcimi na dobu neurčitú. Minister práce reagoval na iniciatívu verejnej ochrankyne práv, pričom nevylúčil ani novú právnu úpravu. Následne národná rada v októbri 2017 schválila vládny návrh novely zákona o sociálnom poistení, ktorým sa od 1. 1. 2018 zjednotili podmienky pre vznik nároku na dávku v nezamestnanosti, ako aj dĺžka obdobia, počas ktorého ju možno poberať.

Analýza postupu zdravotných poisťovní pri dodržiavaní základného práva na ochranu zdravia a na bezplatnú zdravotnú starostlivosť na základe poistenia

Niektoré postupy zdravotných poisťovní a ich súlad s ústavou boli predmetom prieskumu v roku 2017. Prieskum sa zamerával najmä na postupy v dvoch smeroch – postup pri úhrade nákladov za výkon zdravotnej starostlivosti a postup pri zaraďovaní osôb do zoznamu dlžníkov.

Pokiaľ ide o postup a rozhodovanie zdravotnej poisťovne o úhrade nákladov za výkon zdravotnej starostlivosti, zamestnanci Kancelárie konštatovali porušenie základného práva podávateľky podnetu na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy už v správe o činnosti verejnej ochrankyne práv za rok 2016. Dôvodom bol fakt, že zdravotná poisťovňa vybavila žiadosti podávateľky podnetu len neformálnymi listami a vo veci nerozhodla, aj keď rozhodovala o jej individuálnych právach a povinnostiach. Príslušná zdravotná poisťovňa sa s našimi závermi nestotožnila a opatrenia navrhnuté na odstránenie porušovania základného práva neprijala. Preto

sa Kancelária obrátila na Krajskú prokuratúru v Nitre, ktorá však konštatovala svoju nepríslušnosť (s odôvodnením, že v oblasti rozhodovania o poskytnutí, prípadne neposkytnutí zdravotnej starostlivosti nie je daná vecná pôsobnosť prokuratúry, lebo v týchto konaniach ide o posudzovanie odborných otázok, a nie právnych). Nato Kancelária požiadala o súčinnosť Generálnu prokuratúru Slovenskej republiky, ktorá toto stanovisko prehodnotila.¹⁰

Následne Kancelária začala realizovať prieskum s cieľom zistiť, ako postupujú zdravotné poisťovne pri rozhodovaní o uhradení alebo neuhradení nákladov zdravotnej starostlivosti. Zamestnanci Kancelárie skúmali, či je pri tomto rozhodovaní zabezpečené primerané postavenie dotknutých osôb – poistencov, či sa poisťovne pohybujú v rámci zásad správneho konania a či je ich postup jednotný alebo rozdielny. Zistili sme, že ani jedna zdravotná poisťovňa nevydáva rozhodnutia v správnom konaní alebo v inom konaní upravenom v osobitnom predpise, proti ktorému by sa samotný poistenec mohol odvolať. Rozdielny je ich postup pri informovaní poistenca – niektoré zasielajú oznámenie o neuhradení zdravotnej starostlivosti poistencovi aj poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti, iné len poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti, s ktorým je zdravotná

¹⁰ Generálna prokuratúra SR sa „stotožnila s právnym názorom vyjadreným v jednotlivých podaniach verejnej ochrankyne práv, podľa ktorého zdravotná poisťovňa v prípade, že rozhoduje o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a diietických potravín na základe verejného zdravotného poistenia, má postavenie orgánu verejnej správy, ktorý rozhoduje o práve poistenca na zdravotnú starostlivosť a jej imanentnej súčasť, t. j. o poskytovaní a úhrade liekov, vyplývajúce z ustanovenia § 9 ods. 1 zákona č. 580/2004 Z. z. v spojení s ustanovením § 2 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (v znení účinnom v čase rozhodovania), ktorý definuje pojem zdravotná starostlivosť. Oznámenie zdravotnej poisťovne o zamietnutí nároku na úhradu zamýšľanej indikovanej zdravotnej starostlivosti... má povahu rozhodnutia, ktoré je orgánmi prokuratúry preskúmateľné.“

poistovňa v zmluvnom vzťahu. Je teda len „na dobrej vôli“ zdravotnej poisťovne, či sa jej poistenec priamo od nej vôbec dozvie o tom, že náklady zdravotnej starostlivosti nebudú uhradené a z akých dôvodov.

Podľa nášho názoru je rozhodovanie zdravotnej poisťovne o úhrade nákladov zdravotnej starostlivosti, a to najmä v prípade rozhodnutia o jej neuhradení, konaním orgánu, ktorý pri tejto činnosti má charakter orgánu verejnej správy a vykonáva ním zásah s dopadom na základné právo na ochranu zdravia. Preto by všetky zdravotné poisťovne mali výrazne posilniť práva dotknutého poistenca, rozhodovať v zmysle správneho konania alebo iného konania podľa osobitného predpisu, svoje rozhodnutie vždy riadne odôvodniť a umožniť poistencom v prípade potreby preskúmanie rozhodnutia.

Druhým problémom, ktorým sa Kancelária zaoberala, je zaraďovanie osôb do zoznamu dlžníkov, ktoré má dopad na úhradu zdravotnej starostlivosti. Ak je poistenec zaradený do zoznamu dlžníkov, aj keď len krátkodobo (a aj keď neoprávnene), dôsledkom je, že mu počas tejto doby bude poskytnutá len neodkladná zdravotná starostlivosť. Poisťovne sú zo zákona povinné zverejňovať a aktualizovať vždy k 20. dňu v kalendárnom mesiaci zoznam dlžníkov na internete. Dlžník má právo namietať zaradenie do zoznamu dlžníkov a zdravotná poisťovňa má povinnosť preveriť jeho námietky a v stanovenej lehote sa k nim vyjadriť. Ustanovenia zákona neurčujú, ako sa má poistenec dozvedieť o tom, že bol zaradený do zoznamu dlžníkov. Závisí od uváženia zdravotnej poisťovne, či o tejto skutočnosti svojich poistencov informuje, preto poistenec nemusí vedieť o tom, že v danom momente má nárok len na po-

skytnutie neodkladnej zdravotnej starostlivosti. Ako v predchádzajúcom prípade, aj v týchto situáciách sa postup zdravotných poisťovní líši. Posledným identifikovaným rozdielom – v rámci prieskumu uskutočneného v roku 2017 – v postupe zdravotných poisťovní je odlišnosť pri ponechávaní poistenca v zozname dlžníkov v prípade, ak sa dlh stane sporným.

Pre účinné uplatnenie ochrany základného práva na ochranu zdravia a práva na bezplatnú zdravotnú starostlivosť na základe zdravotného poistenia, ako aj základného práva na súdnu a inú právnu ochranu je nevyhnutná zmena postupu zdravotných poisťovní uplatňovaného v súčasnosti. Verifikovanie záverov Kancelárie bude predmetom odbornej diskusie so všetkými dotknutými inštitúciami, ktorú Kancelária pripravuje na pôde svojho úradu.

Výskum v oblasti kontroly úrovne dodržiavania základných ľudských práv a slobôd v zariadeniach, kde sa nachádzajú osoby s obmedzenou osobnou slobodou, so zameraním na seniorov

Podpora festivalu Old's Cool v októbri 2017

Jednou z priorít pre rok 2017 bol prieskum úrovne kontroly dodržiavania základných práv a slobôd v špecifických typoch zariadení sociálnych služieb, ktorými sú zariadenia pre seniorov, špecializované zariadenia a domovy sociálnych služieb.

„Festival OLD'S COOL považujem za realizáciu krásnej myšlienky zblížovania ľudí rozdielneho veku. Venujme sami sebe čas, počas ktorého môžeme získavať múdrosť ľudí, ktorí sú na ceste životom pár rokov pred nami. Darujme pozornosť, trpezlivosť a láskavosť ľuďom, ktorí sa v dnešnom zrýchlenom svete môžu cítiť stratení až nepotrební. Vyvolávajme úsmev na tvári, pod vplyvom spomienok alebo súčasných príbehov, veď žiariaci úsmev na tvári je znamením človečenstva.“ (verejná ochrankyňa práv, Mária Patakyová)

Na dodržiavanie základných práv a slobôd klientov v týchto zariadeniach by mali v prvom rade dohliadať samotné zariadenia a ich zriaďovatelia, a následne aj vyššie územné celky a ministerstvo práce. Špeci-

fické aspekty by mal ďalej kontrolovať Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, regionálne úrady verejného zdravotníctva a okresné a krajské riaditeľstvá Hasičského a záchranného zboru. Je teda zrejmé, že orgány kontroly sú rôznorodé čo do hierarchie i do typológie. Navyše, zákonná úprava je v tomto prípade pomerne roztrieštená a neurčitá (napr. pri vymedzovaní toho, čo sa myslí pod úrovňou poskytovania sociálnych služieb).

Vzniká preto otázka, ako a do akej miery v praxi funguje systém kontroly dodržiavania základných práv a slobôd klientov vo vymenovaných zariadeniach — aké časté sú tieto kontroly a ako prebieha ich plánovanie, na čo sa jednotlivé orgány a úrady zameriavajú, aké metódy pri kontrole používajú, ako v praxi postupujú, aké sú výstupy kontrol a hlavné zistenia za uplynulé roky,

do akej miery sú uplatňované jednotlivé sankcie, aké je personálne zabezpečenie kontrol a do akej miery spolu spomenuté orgány komunikujú a spolupracujú. Syntetická analýza na túto tému nebola zatiaľ spracovaná, takže obrazne povedané, k dispozícii sú prinajlepšom čiastkové údaje o činnosti jednotlivých „koliesok“ (a aj to nie všetkých) ale nevieme, ako „funguje celý stroj“.

Cieľom prvej fázy výskumu preto bolo primárne zmapovať kontrolnú činnosť **ministerstva práce**, ktoré nad poskytovaním sociálnych služieb vykonáva dohľad a v druhej fáze (bude sa realizovať v priebehu roku 2018) bude cieľom preskúmať i kontrolnú činnosť ďalších orgánov činných v tejto oblasti.

Priebežné závery ukazujú, že v uplynulých troch rokoch vykonalo ministerstvo

práce dohľad priemerne u ôsmich poskytovateľov sociálnych služieb, pričom tento počet je medziročne zhruba rovnaký (v roku 2015 to bolo desať zariadení, v roku 2016 ich bolo sedem a v roku 2017 osem). Celkovo možno konštatovať, že vzhľadom k počtu poskytovateľov je počet vykonaných dohľadov veľmi nízky a pravdepodobnosť kontroly zo strany ministerstva práce je pre poskytovateľa minimálna. Pre ilustráciu — v roku 2015 fungovalo na Slovensku 784 domovov pre seniorov, domovov sociálnych služieb pre dospelých a špecializovaných zariadení a v roku 2016 ich bolo spolu 756. Pritom, odbor dohľadu má len päť zamestnancov. Tieto počty ukazujú, že nízky počet kontrol je zrejším dôsledkom slabého personálneho zabezpečenia odboru dohľadu.

Porušenie zákona bolo zistené u väčšiny kontrolovaných subjektov (sedem z desiatich v roku 2015, päť zo siedmich v roku 2016, a päť z ôsmich v roku 2017). Všetkým týmto poskytovateľom boli uložené opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov, ale len v dvoch prípadoch bola uložená pokuta (domovu sociálnych služieb bola v roku 2015 uložená pokuta 700 € a zariadeniu pre seniorov bola v roku 2017 uložená pokuta 800 €). Ďalšie sankcie (napr. opakované uloženie pokuty, pokuta za správny delikt, podnet na výmaz z registra sociálnych služieb, zákaz poskytovania sociálnych služieb) neboli za uplynulé tri roky využité. Javí sa teda, že iné sankcie než ukládanie opatrení na odstránenie zistených nedostatkov sa takmer nevyužívajú.

V roku 2018 sa výskum sústreďí na ostatné kontrolné inštitúcie, a komplexne bude vyhodnotený v súhrnnej správe.

**Vlastnícke
právo a právo na
priaznivé životné
prostredie**

IV

Úvod

Predmetom nasledujúcej časti budú vlastnícke práva k nehnuteľnostiam, navrátenie vlastníckeho práva v reštitučných konaniach, zápis vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností, územné plánovanie, stavebné konanie, starostlivosť o životné prostredie a pod.

Správa o zbytočných prietáhoch v reštitučných konaniach k poľnohospodárskej a lesnej pôde II.

Na Kanceláriu sa dlhodobo obracajú občania, ktorí namietajú nečinnosť príslušných úradov pri rozhodovaní o ich reštitučných nárokoch. Keďže reštitučné nároky si uplatnili prevažne starší občania, viacerí v podnetoch vyjadrili svoje obavy, či sa vôbec právoplatného rozhodnutia dožijú. V septembri 2015 vydala predchádzajúca verejná ochrankyňa práv „Správu o zbytočných prietáhoch v reštitučných konaniach k poľnohospodárskej a lesnej pôde“. Na základe skutočnosti, že naďalej nie sú právoplatne ukončené všetky reštitučné konania, dala verejná ochrankyňa práv v roku 2017 uskutočniť opätovný prieskum, ktorého cieľom bolo zistiť aktuálny stav neskončených reštitučných konaní, realizácie uložených opatrení orgánom verejnej správy zo strany verejnej ochrankyne práv z roku 2015 a uloženie ďalších opatrení, ktoré by napomohli k rýchlejšiemu ukončeniu prebiehajúcich reštitučných konaní. Na základe získaných údajov Kancelária zostavila nasledujúci prehľad.

Tab. 1 – Prehľad odhadovanej doby trvania neskončených reštitučných konaní

Odbor pozemkový a lesný	Počet nárokov	Priemerne ukončili za rok	Odhadovaná doba trvania konania
Kežmarok	2089	x	x
Košice	1523	37	41,16 roka
Bratislava	2170	164	13,23 roka
Prešov	416	37,5	11,09 roka
Malacky	402	32,5	12,37 roka
Námestovo	322	64,5	4,99 roka
Michalovce	319	25,5	12,51 roka
Nitra	307	16	19,19 roka
Prievidza	230	x	x
Senec	219	39	5,62 roka
Dunajská Streda	201	21,5	9,35 roka
Žilina	157	68,5	2,29 roka
Poprad	139	74,5	1,87 roka
Vranov nad Topľou	93	28	3,32 roka
Martin	78	20	3,9 roka
Humenné	76	4,5	16,89 roka
Košice-okolie	74	63,5	1,17 roka
Levice	58	18	3,22 roka
Rimavská Sobota	54	9,5	5,68 roka
Komárno	35	9,5	3,68 roka
Svidník	32	5	6,4 roka
Trenčín	30	3	10 rokov
Trnava	29	22	1,32 roka
Pezinok	25	11	2,27 roka
Lučenec	24	20,5	1,17 roka
Piešťany	22	29	0,76 roka

V prípade zvyšných pozemkových a lesných odborov okresných úradov (ďalej len „OPaL OÚ“) nie je potrebné v súčasnosti prijímať systémové opatrenia, lebo uvedený počet reštitučných nárokov by uvedené OPaL OÚ mali zvládnuť vybaviť pri súčasnom stave počtov zamestnancov v dohľadnom čase.

V súčasnosti teda správne orgány **rozhodujú o samotných reštitučných nárokoch** uplatnených podľa zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov **už približne 25 rokov**. V prípade zákona č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov ide zhruba o 13 rokov neskončené správne konania.

Reštitučné konanie, ktoré trvá toľko rokov od uplatnenia reštitučného nároku bez právoplatného rozhodnutia vo veci samej, možno už len na základe jeho celkovej dĺžky považovať za nezlučiteľné s imperatívom ustanoveným v čl. 48 ods. 2 ústavy – teda s právom na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Ako vyplýva z judikatúry ústavného súdu, takáto zdĺhavosť konania totiž v princípe predlžuje stav právnej neistoty dotknutej osoby do takej miery, že sa jej právo na súdnu ochranu stáva iluzórnym, a teda ho ohrozuje vo svojej podstate.

Je nepochybné, že k takejto nepriemeranej dobe trvania reštitučných nárokov prispel aj štát tým, že dlhodobo nezabez-

pečil dostatočné personálne obsadenie niektorých OPaL OÚ, ktoré tak nedisponovali dostatočným počtom zamestnancov, ktorí by plynule mohli o reštitučných nárokoch rozhodovať. V posledných rokoch požiadavke vedúcich OPaL OÚ a Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo pôdohospodárstva“) na personálne posilnenie nebolo zo strany ministerstva vnútra vyhovené, vzhľadom na reformu verejnej správy, nazývanú ESO¹¹ a jej celkovú koncepciu. Občania, o reštitučných nárokoch ktorých doposiaľ nebolo rozhodnuté, však nemôžu doplácať na reformu štátnej správy.

Priame navýšenie tabuľkového miesta zaznamenala Kancelária v prípade OPaL OÚ Bratislava. Na niektorých OPaL OÚ došlo dokonca k zníženiu stavu, príp. k presunu funkčných miest.

Analýzou činnosti OPaL OÚ za posledné roky dospela Kancelária k záveru, že je nutné na vybraných OPaL OÚ vyčleniť na riešenie reštitučnej agendy zamestnancov, ktorí sa budú výlučne venovať iba tejto agende. Ide o agendu, ktorá je v mnohých prípadoch zložitá na rozhodovanie. Zároveň o nej rozhodovali aj zamestnanci, ktorí nemali alebo nemajú právnické vzdelanie. Takýchto zamestnancov je jednak zložité prijať (z mnohých dôvodov, napr. nízke ohodnotenie, zložitost' veci, veľký počet spisov...), a jednak pre nich musia dotknuté orgány vytvárať potrebné podmienky na ich rozhodovacia činnosť. Zamestnanec, ktorý sa

11 Program ESO (Efektívna, Spolahlivá a Otvorená štátna správa).

venuje výlučne tejto agende, má možnosť sa s ňou aj hlbšie a rýchlejšie oboznámiť, čo vedie k zefektívneniu vybavovania týchto nárokov. Prínosom by boli aj školenia, ktorých by sa mohli zamestnanci zaoberajúci sa takto špecifickou agendou pravidelnejšie zúčastňovať. Preto verejná ochrankyňa práv navrhla ministerstvu práce, aby v roku 2018 v spolupráci s odborními opravných prostriedkov okresných úradov zabezpečili pre zamestnancov, ktorí rozhodujú reštitučnú agendu, špecializované školenia zamerané na túto problematiku.

Situáciu v riešení reštitučnej agendy považuje verejná ochrankyňa práv, najmä na OPaL OÚ Košice za kritickú. **Je neprijateľné, aby úrad rozhodoval o jednotlivých reštitučných nárokoch ďalších 41 rokov**, i s ohľadom na už aj tak neprimeranú dobu ich trvania v súčasnosti. Vzhľadom na zistený stav a vysoký počet nerozhodnutých konaní sa javí ako kľúčové personálne posilnenie tohto úradu a následne rozvrhnutie pracovnej zataženosti jednotlivých pracovníkov tak, aby sa niektorí zamestnanci venovali výlučne iba uvedenej agende. Verejná ochrankyňa práv preto navrhla ministerstvu vnútra okamžité personálne posilnenie tohto odboru o minimálne troch pracovníkov. Po tomto personálnom posilnení navrhla zodpovedným orgánom vyčleniť minimálne troch pracovníkov, ktorí by sa venovali výlučne reštitučnej agende.

OPaL OÚ Bratislava ostáva na vybavenie jeden z najvyšších počtov nerozhodnutých reštitučných nárokov. Reštitučnej agende sa celkovo venuje päť zamestnancov, ale ani jeden ju nemá určenú ako výlučnú agendu. Verejná ochrankyňa práv navrhla ministerstvu vnútra okamžité personálne posilnenie tohto odboru minimálne o jedného pracovníka. Zároveň

navrhla ďalšie personálne posilnenie, ktoré vyplynie z vykonanej kontroly OPaL OÚ Bratislava, odboru opravných prostriedkov Okresného úradu Bratislava a ministerstva práce. Ďalej verejná ochrankyňa práv navrhla dotknutým orgánom vykonať v súčinnosti kontrolu na zistenie zataženosti OPaL OÚ celkovou agendou a na zistenie efektívnosti rozdelenia tejto agendy medzi jednotlivých zamestnancov. V závislosti od výsledkov tejto kontroly bude potrebné prijať opatrenia, aby sa určitý počet pracovníkov zaoberal výlučne len reštitučnou agendou.

Vo vzťahu k OPaL OÚ Malacky, OPaL OÚ Senec a OPaL OÚ Námestovo navrhla verejná ochrankyňa práv zodpovedným orgánom vykonať v súčinnosti kontrolu na zistenie zataženosti OPaL OÚ celkovou agendou a kontrolu na zistenie efektívnosti rozdelenia tejto agendy medzi jednotlivých zamestnancov. V závislosti od výsledku kontroly bude potrebné prijať opatrenia na zefektívnenie vybavovania reštitučnej agendy. Pokiaľ výsledkom kontroly bude zistenie, že OPaL OÚ potrebuje personálne posilnenie, je potrebné predosť túto požiadavku ministerstvu vnútra, ktoré by malo následne prijať potrebné opatrenia.

Vo vzťahu k OPaL OÚ Prešov, OPaL OÚ Michalovce, OPaL OÚ Nitra, OPaL OÚ Dunajská Streda, OPaL OÚ Prievidza, OPaL OÚ Humenné navrhla verejná ochrankyňa práv zodpovedným orgánom vykonať v súčinnosti kontrolu na zistenie zataženosti OPaL OÚ celkovou agendou a kontrolu na zistenie efektívnosti rozdelenia tejto agendy medzi jednotlivých zamestnancov. V závislosti od výsledkov tejto kontroly následne prijať napr. aj také opatrenia, aby sa určitý počet pracovníkov zaoberal výlučne len reštitučnou agendou.

Vedúcu OPaL OÚ Trenčín verejná ochrankyňa práv požiadala, vzhľadom na skutočnosť, že na tomto OPaL OÚ už boli prijaté opatrenia na zabezpečenie efektívnosti riešenia reštitučných nárokov a vzhľadom na nízky zostávajúci počet nevybavených reštitučných nárokov, o dohľad nad plynulosťou reštitučných konaní.

Úplne špecifická situácia riešenia reštitučných nárokov je na OPaL OÚ Kežmarok, ktorý rieši reštitučné nároky v bývalom vojenskom obvode Javorina. Z uvedeného dôvodu nie je možné tento úrad porovnávať s činnosťou ostatných OPaL OÚ. Vydania nehnuteľností vo vojenskom obvode Javorina sa týkali 26 katastrálnych území, ktorých operáty s údajmi o pôvodnom vlastníctve majú rôznu technickú úroveň. V piatich (Levoča, Ľubica, Ľubické Kúpele, Podolínec, Závada) ide o zjednotený operát, resp. operát, kde nie sú problémy s rozhodovaním o vydaní nehnuteľností, vo zvyšných 21 katastrálnych územiach (Jakubany, Hniezdne, Šambron, Lomnička, Kolačkov, Vyšné Repaše, Dvorce, Nižné Repaše, Torysky, Tichý potok, Blažov, Bajerovce, Poloma, Krásna Lúka, Holumnica, Hradisko, Jurské, Tvarožná, Ruskinovce, Majerka, Stotince) ide o nezjednotený operát pozemkového katastra a pozemkovej knihy. V katastrálnych územiach nezjednoteného operátu katastra nehnuteľností bolo potrebné vyhotoviť jednoduché registre pozemkov, ktoré svojím technickým riešením umožnia identifikáciu pozemkov, ktoré prešli do vlastníctva štátu tak, aby bol súlad vydávaných pozemkov a pôvodných pozemkov. Vo všetkých dotknutých katastrálnych územiach bolo vypracovanie zjednodušených registrov ukončené do 31. 12. 2016. Ako vyplynulo zo stanoviska OPaL OÚ Kežmarok, ten začal v januári 2017 s kontrolou zjedno-

dušených registrov, a zároveň s kontrolou doteraz vydaných rozhodnutí. Ku koncu roka 2017 pracoval odbor na týchto katastrálnych územiach: Nižné Repaše, Tvarožná, Tichý potok, Šambron, Vyšné Repaše, Majerka a Levoča. V katastrálnych územiach Hniezdne a Podolínec bola práca ukončená. OPaL OÚ Kežmarok na základe údajov zjednodušeného registra posúdi, či rozhodnutia vydané podľa osobitných predpisov boli vydané v súlade s údajmi platnými ku dňu prechodu vlastníctva pozemku na štát. Ak sa uvedeným posúdením zistí nesúlad, OPaL OÚ takéto rozhodnutie, po prerokovaní v komisii pre zjednodušený register, opraví alebo zruší a vydá nové rozhodnutie. Na opravu alebo zrušenie pôvodného rozhodnutia a vydanie nového rozhodnutia sa nevzťahuje lehota troch rokov od právoplatnosti pôvodného rozhodnutia. Až po posúdení, a po prípadnej oprave či po zrušení všetkých doteraz vydaných reštitučných rozhodnutí v katastrálnom území, sa môžu začať vydávať nové rozhodnutia v reštitučných nárokoch, o ktorých doteraz nebolo rozhodnuté.

Podľa vedúceho odboru, ideálnym stavom by bolo dočasné navýšenie stavu zamestnancov tak, aby sa každému katastrálnemu územiu (a iba jemu) mohol venovať jeden kvalifikovaný a skúsený zamestnanec, ktorý by mal o danom území prehľad a mohol by efektívne postupovať na jeho usporiadaní. Je ťažko predstaviteľné, aby sa jeden zamestnanec mohol súbežne venovať viacerým katastrálnym územiám. Rovnako je ťažko predstaviteľná aj situácia, keď by sa mali viacerí zamestnanci venovať jednému katastrálnemu územiu.

Vzhľadom na zložitosť komplexného vypracovania bývalého vojenského obvodu Javorina a vzhľadom na postup vypracová-

vania, najmä s ohľadom na citlivosť dopadu na osoby, ktorým už boli vydané právoplatné reštitučné rozhodnutia, sa bude tejto problematike verejná ochrankyňa práv ďalej osobitne venovať.

Ako problematická sa naďalej javí súčinnosť Slovenského pozemkového fondu (ďalej len „SPF“) v reštitučných konaniach. Z uvedeného dôvodu verejná ochrankyňa práv navrhla SPF vykonať analýzu, v akej lehote sa spracovávajú doručené žiadosti OPaL OÚ na vyhotovovanie geometrických plánov na jednotlivých regionálnych odboroch SPF a zistiť, či dlhší čas ich vybavovania je výsledkom individuálnych pochybení, alebo ide o problém, ktorý si vyžaduje systémové riešenie.

Príklady z podnetov

Slovenský pozemkový fond nečinný pri poskytovaní reštitučnej náhrady

V prípade poskytovania reštitučných náhrad – náhradných pozemkov SPF ide o špecifické konanie, keďže jeho výsledok do veľkej miery závisí od dohody oprávnenej osoby a SPF na vydaní konkrétneho náhradného pozemku. Pokiaľ oprávnená osoba splní podmienky pre poskytnutie náhradného pozemku, proces vydávania náhradných pozemkov SPF je zavŕšený uzavretím zmluvy o bezodplatnom prevode vlastníctva (nie vydaním rozhodnutia), ktorá je uzatvorená medzi SPF a oprávnenou osobou. Vzhľadom na skutočnosť, že činnosť SPF pri poskytovaní reštitučných náhrad nadväzuje na právoplatné rozhodnutie správneho orgánu, má v tomto prípade SPF postavenie orgánu verejnej správy, keďže vykonáva svoju činnosť v oblasti verejnej správy. Preto verejná ochrankyňa práv začala preskúmavať postup SPF pri poskytovaní reštitučných

náhrad a v prípade zbytočných prietahov v konaní konštatovala porušenie základných práv podávateľa.

Bezdôvodná nečinnosť odboru katastrálneho vo vkladovom konaní

Podávateľka namietala, že katastrálny odbor nerozhodol o jej návrhu na vklad do katastra nehnuteľností. Katastrálny odbor bol v konaní bezdôvodne nečinný jeden rok a päť mesiacov. V konaní pokračoval až na základe žiadosti Kancelárie o predloženie písomného stanoviska a začal vykonávať potrebné úkony smerujúce k vydaniu rozhodnutia vo vkladovom konaní. Následne, po uložení opatrení, došlo aj k samotnému vkladu do katastra nehnuteľností.

„Rozhodovanie“ listom namiesto vydania rozhodnutia v správnom konaní

Katastrálny odbor nevydal rozhodnutie o oprave chyby v katastrálnom operáte, ale roky komunikoval s účastníkmi konania iba listami, v ktorých im uvádzal, že oprava chyby, ktorú požadujú, nie je možná. Ak ide o návrh účastníka konania, je správny orgán povinný vydať rozhodnutie v správnom konaní. Rozhodnutie je potrebné vydať aj v prípade, že návrh na opravu chyby správny orgán zamietne. Podávateľia, keďže ne-disponovali správnym rozhodnutím v tejto veci, obracali sa opätovne na katastrálny odbor listami, dožadujúc sa svojej pravdy a opravy chyby. Súčasťou ochrany poskytovanej ustanovením čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo účastníka konania, aby sa konanie začaté na jeho návrh, skončilo spôsobom, ktorý mu umožní pokračovať v ďalšej ochrane jeho práva, t. j. aby súd alebo príslušný orgán verejnej správy ukončil konanie rozhodnutím. Na základe opatrení navrhnutých verejnou ochrankyňou práv v tomto prípade

rozhodne katastrálny odbor o oprave chyby v katastrálnom operáte a vydá rozhodnutie so všetkými náležitosťami podľa správneho poriadku.

Stavebný úrad nemôže byť stavebníkom aj správnym orgánom súčasne

Preskúvaním podnetu vo veci stavebného konania a zrušenia parkovacích miest sme zistili porušenie petičného práva, a tiež aj práva na inú právnu ochranu. Petícia nebola vybavená v zákonom stanovenej lehote (ustanovenie § 5 ods. 5 zákona o petičnom práve) a ani v lehote, v rámci ktorej by jej prešetrenie a vybavenie malo zmysel s ohľadom na jej obsah. Zodpovedný orgán sa tiež nedostatočne zaoberal jej podstatou. Na stavbu nebolo vydané stavebné povolenie, bola realizovaná iba v režime ohlásenia, stavebný úrad bol súčasne stavebníkom aj správnym orgánom (čo je v rozpore s princípmi spravodlivého konania). Zistili sme, že v dôsledku nesprávneho usmernenia Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo dopravy“) ide o rozšírenú nesprávnu prax, preto sme ministerstvo dopravy žiadali o zmenu zákona, ktorá by tejto praxi a obchádzaniu zákona zabránila. Konštatovali sme tiež porušenie princípov dobrej správy pri rozhodovaní o zrušení všetkých parkovacích miest, pretože mestská časť sa vôbec nezaoberala dôvodnosťou požiadavky obyvateľov na zachovanie aspoň časti parkovacích miest.

Porušovanie práv účastníkov konania a petičného práva

Podnet namietal postup mesta v súvislosti so stavebným zámerom výstavby čerpacej stanice a príslušenstva v prvom ochrannom pásme prírodného liečivého zdroja a v kú-

peľnom území. Proti tomuto stavebnému zámeru bola spísaná petícia. Preskúvaním podnetu sme zistili, že mesto porušilo petičné právo, pretože sa petíciou riadne nezaoberalo, neprešetrilo a nevybavilo petíciu tak, aby zistilo skutočný stav vecí a jeho súlad s právnymi predpismi a s verejným záujmom. Výsledok vybavenia petície písomne neoznámilo zástupcovi, resp. určenému členovi petičného výboru.

Závažné nedostatky, ktoré viedli k porušeniu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu, sme zistili aj v postupe mesta v územnom konaní týkajúcom sa opísaného stavebného zámeru. Výrok územného rozhodnutia a jeho odôvodnenie neboli v súlade so spisovou dokumentáciou, s územným rozhodnutím a umiestená stavba bola v rozpore s územným plánom. Mesto nedostatočne spolupracovalo s Inšpektorátom kúpeľov a žriediel pokiaľ ide o zabezpečenie ochrany prírodných liečebných kúpeľov a prírodných liečivých zdrojov a nedostatočne sa vyporiadalo s námietkami účastníkov konania, podľa ktorých by umiestňovaná stavba mohla narušiť kúpeľný charakter lokality.

Doručovanie rozhodnutia v neprospech občana

Podávateľ namietal postup odboru pozemkového a lesného v konaní o vyhlásení pozemkov za nepoľovné plochy. Počas vybavovania podnetu úrad vydal rozhodnutie, ktoré však nedoručil priamo podávateľovi do vlastných rúk, ale nezákonne, verejnou vyhláškou (a to napriek tomu, že už v konaní bolo vydané jedno neprávoplatné rozhodnutie, ktoré bolo doručované podávateľovi do vlastných rúk, a voči ktorému sa aj podávateľ úspešne odvolal). Podávateľ by sa tak s veľkou pravdepodobnosťou ani nedozve-

del, že už bolo vydané ďalšie rozhodnutie v jeho veci a nemal by možnosť proti nemu podať odvolanie. Na základe zistenia tohto nesprávneho postupu odboru pozemkového a lesného pri doručovaní sme o súčinnosť požiadali prokuratúru, ktorá proti rozhodnutiu podala protest a rozhodnutie bolo následne zrušené.

Vyhodnotenie plnenia opatrení zo Správy o ochrane práva na životné prostredie postupom orgánov verejnej správy pri povoľovaní výstavby malých vodných elektrární

V marci 2017 uskutočnila predchádzajúca verejná ochrankyňa práv prezentáciu zistení z prieskumu a Správy o ochrane práva na životné prostredie postupom orgánov verejnej správy pri povoľovaní výstavby malých vodných elektrární (ďalej len „MVE“).¹² V správe sme konštatovali, že pri konaní a rozhodovaní orgánov verejnej správy v povoľovacích procesoch týkajúcich sa MVE dochádzalo k porušovaniu základných práv a slobôd týkajúcich sa práva na priaznivé životné prostredie, práva na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu, ako aj práva na súdnu a inú právnu ochranu. V konkrétnych prípadoch najčastejšie dochádzalo k porušeniu práv účastníkov konaní, nesplneniu požiadavky na riadne odôvodnenie rozhodnutia, nesplneniu povinnosti vychádzať zo spoľahlivo zisteného stavu veci a porušeniu povinnosti svedomite a zodpo-

vedne sa zaoberať každou vecou. Ochrana životného prostredia, ako dôležitý záujem spoločnosti, sa v konaniach často vybavila formalisticky a bez skutočného naplnenia zmyslu, na ktorý bola príslušným orgánom zverená právomoc. V absolútnej väčšine prípadov chýbalo pri posudzovaní vplyvov na životné prostredie posúdenie kumulatívnych vplyvov viacerých MVE na tom istom vodnom toku alebo na jeho úseku. Tento nedostatok nebol odstránený ani pri príprave a schválení „Aktualizácie Koncepcie využitia hydroenergetického potenciálu vodných tokov Slovenskej republiky do roku 2030“.¹³

Z reakcií dotknutých ministerstiev, predovšetkým Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo životného prostredia“) na správu a na navrhované opatrenia vyplýva, že aj po uvedení konkrétnych prípadov pochybení na všetkých úrovniach rozhodovania absentuje vôľa na ich odstránenie. Príkladom môže byť uložené opatrenie vo vzťahu k ministerstvu životného prostredia a jeho reakcia na toto opatrenie:

Požiadavka na posúdenie kumulatívnych vplyvov viacerých MVE na toku, a to tak na úrovni strategických dokumentov, ako aj pri posudzovaní jednotlivých vodných stavieb, vyplýva zo zákona. Napriek tomu sa nerealizuje, a to ani na úrovni strategických dokumentov, ani pri posudzovaní jednotlivých stavieb. Zo stanoviska ministerstva životného prostredia, ktoré za tento stav zodpovedá vyplýva, že naplnenie zákona opäť iba odsunulo na ďalšie obdobie.

Vo vzťahu k požiadavke posilniť transparentnosť procesu „prideľovania“ profilov na výstavbu MVE sa ministerstvo životného prostredia ani nepokúsilo presadiť napr. zverejňovanie zápisníc z rokovaní Komisie

¹² Správa je dostupná tu: <https://bit.ly/zHbwF48>.

¹³ Schválená uznesením vlády SR č. 12/2017 dňa 11. 1. 2017.

pre rozvoj hydroenergetiky a optimálne využitie hydroenergetického potenciálu vodných tokov Slovenskej republiky.

Na potrebu vzdelávania zamestnancov konštruktívne zareagovalo ministerstvo dopravy konkrétnymi návrhmi tém vzdelávania.

Stále aktuálna ostáva potreba koordinácie troch ministerstiev, a to ministerstva životného prostredia, ministerstva dopravy a ministerstva vnútra pri navrhnutých opatreniach prierezového charakteru. Je napríklad potrebné zabezpečiť čo najkomplexnejšie vzdelávanie pracovníkov o princípoch dobrej správy, o zákone č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, či o Aarhuskom dohovore.¹⁴ Tieto prierezové témy však nie je možné komplexne spracovať vo vzdelávacom procese zamestnancov, ak sa každé z ministerstiev bude pozerat' výlučne cez prizmu vlastnej pôsobnosti (ako to vyplýva predovšetkým zo stanoviska ministerstva životného prostredia).

Zásadný vplyv na budúce rozhodovanie o MVE má dokument „Aktualizácia koncepcie využitia hydroenergetického potenciálu vodných tokov Slovenskej republiky do roku 2030.“¹² Tento dokument je v súčasnosti predmetom preskúmania zákonnosti na základe žaloby podanej na Krajskom súde v Bratislave.

Tab. 2 — Opatrenie navrhnuté verejnou ochrankyňou práv a reakcia ministerstva životného prostredia

Opatrenie: Zabezpečiť, aby boli dôkladne, odborne a verejne posúdené kumulatívne vplyvy viacerých MVE na toku alebo jeho časti, a to v primeranej miere, tak na úrovni strategických dokumentov, ako aj pri posudzovaní a povoľovaní jednotlivých vodných stavieb. Na ten účel vypracovať metodický materiál pre posudzovanie kumulatívnych a synergických vplyvov malých vodných elektrární na životné prostredie.

Stanovisko: Je potrebné uviesť, že by to nemal byť „metodický materiál...“ ale mala by to byť „metodická príručka na posudzovanie vplyvov MVE na ŽP“, pričom problematika kumulatívnych a synergických vplyvov by v nej bola zahrnutá. Takúto metodickú príručku však nemá zmysel spracúvať pred tým, než bude prijatý nový zákon o posudzovaní vplyvov na ŽP. Tento zákon sa v súčasnosti pripravuje s výhľadom legislatívneho procesu schvaľovania v priebehu roka 2018.

¹⁴ Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 43/2006 Z. z.)

**Sloboda
prejavu, právo
na informácie,
volebné veci,
zhromažďovanie
a združovanie**

V

Úvod

Táto časť správy je venovaná právam dôležitým z hľadiska transparentnosti verejnej správy, účasti občanov na rozhodovaní a verejnej kontrole nakladania s majetkom štátu. Súčasťou kapitoly sú petičné právo či volebné veci.

Príklady z podnetov

Právo na informácie o nákladoch na slovenské predsedníctvo Rady EÚ

Na základe podnetu mimovládnej organizácie sme preskúmali postup ministerstva zahraničia vo veci žiadostí podávateľa o sprístupnenie informácií podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) (ďalej len „zákon o slobodnom prístupe k informáciám“).

V období od augusta 2016 do decembra 2016 bolo ministerstvu zahraničia doručených šesť žiadostí podávateľa o sprístupnenie informácií podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Predmetom žiadostí podávateľa boli informácie a doklady týkajúce sa výberu organizátora, ako aj samotného zabezpečenia realizácie viacerých podujatí organizovaných v rámci slovenského predsedníctva v Rade EÚ. Ministerstvo zahraničia vo väčšine prípadov žiadostí podávateľa o sprístupnenie informácií vybavilo tak, že časť požadovaných informácií sprístupnilo a časť odmietlo sprístupniť s odôvodnením, že informácie nemá k dispozícii alebo je požadovaná informácia utajovanou skutočnosťou či osobným údajom, prípadne sa nesprístupňuje z dôvodu prebiehajúcej kontroly.

Preskúmaním postupu ministerstva zahraničia vo veci žiadostí podávateľa o sprístupnenie informácií sme zistili porušenie základného práva na informácie pri vybavovaní štyroch žiadostí, kedy

- nesprístupnilo zmluvy a faktúry o zabezpečení tovarov a služieb, ktoré podľa zmluvných záväzkov malo zabezpečovať ministerstvo zahraničia,
- odmietlo en bloc sprístupniť zmluvy, ktoré uzatvorilo s umelcami vystupujúcimi na dotknutých podujatiach,
- neodpovedalo jednoznačne na otázku žiadateľa, či bola v zmluvnom vzťahu s umelcami vystupujúcimi na podujatí k predstaveniu loga slovenského predsedníctva konkrétna agentúra, alebo s nimi bolo v zmluvnom vzťahu priamo ministerstvo zahraničia,
- odmietlo sprístupniť informácie s odôvodnením, že prebieha interná kontrola a sú plánované aj vonkajšie kontroly.

Preskúmaním postupu ministerstva zahraničia sme zistili porušenie základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy pri vybavovaní jednej žiadosti, a to nedostatočne určitým odôvodnením rozhodnutia o odmietnutí sprístupnenia informácií. Pri vybavovaní jednej žiadosti nebolo zistené porušenie základných práv a slobôd.

Medzi verejnou ochrankyňou práv a ministerstvom zahraničia prebehla opakovaná komunikácia v snahe zabezpečiť maximálne objektívne hodnotenie postupu ministerstva zahraničia v kontexte s judikatúrou EŠLP. Napriek uvedeným skutočnostiam však ostal právny názor ministerstva zahraničia a verejnej ochrankyne práv na zákonný a riadny spôsob vybavovania žiadostí o sprístupnenie informácií a výklad vybraných ustanovení zákona o slobodnom prístupe k informá-

ciám, aj po opakovanej písomnej komunikácii, rozdielny.

Verejná ochrankyňa práv považuje za relevantné zohľadniť celkový kontext podávania žiadostí o sprístupnenie informácií. Žiadosti boli ministerstvu zahraničia doručené v období, keď sa na verejnosti objavili podozrenia z netransparentného a z nehospodárneho nakladania s verejnými financiami v súvislosti s podujatiami organizovanými v rámci slovenského predsedníctva v Rade EÚ, ktoré boli, a dodnes sú, predmetom značného mediálneho záujmu a záujmu verejnosti. Informácie, ktoré boli predmetom jednotlivých žiadostí, vecne priamo súviseli s otázkami organizácie a financovania týchto podujatí. Žiadateľom bola mimovládna organizácia, ktorá sa vecne zaoberá otázkami transparentnosti a boja proti korupcii.

V prípade **Maďarský helsinský výbor vs. Maďarská republika** ESLP akceptoval, že ak mimovládne organizácie upozorňujú na veci verejného záujmu, vykonávajú úlohu „verejného strážneho psa“ podobnej dôležitosti ako médiá. Keďže presné informácie sú nástrojom ich činnosti, bude často nevyhnutné aby získali prístup k informáciám a mohli vykonávať túto svoju úlohu a informovať o veciach verejného záujmu.

Argumentácia ministerstva zahraničia, že je potrebné chrániť osobné údaje a súkromie umelcov, ako aj práva vyplývajúce z duševného vlastníctva je legitímna, no podľa názoru verejnej ochrankyne práv sa ministerstvo zahraničia riadne nevyporiadalo s tým, v akom konkrétnom rozsahu je ochrana ich základných práv a slobôd prekážkou sprístupnenia požadovaných informácií a či je nejaká časť informácií obsiahnutých v požadovaných zmluvách oddeliteľná od tých informácií, ktoré sa

týkajú ochrany základných práv a slobôd umelcov.

Ministerstvo zahraničia sa taktiež vôbec nezaoberalo otázkou hľadania vyváženého vzťahu medzi ochranou základných práv a slobôd umelcov a ochranou základného práva podávateľa na informácie o činnosti ministerstva zahraničia ako štátneho orgánu, špecificky v tomto prípade aj práva na informácie o nakladaní s verejnými financiami, osobitne v kontexte prebiehajúcej verejnej diskusie o podozreniach z nehospodárneho vynakladania finančných prostriedkov pri podujatiach organizovaných pri príležitosti slovenského predsedníctva v Rade EÚ.

Ďalším z dôvodov, pre ktorý ministerstvo zahraničia nesprístupnilo podávateľovi požadované informácie bol výkon prebiehajúcej kontroly, a taktiež ešte neuskutočnenej plánovanej kontroly, dohľadu alebo dozoru v zmysle § 11 ods. 1 písm. h) zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Obmedzenia prístupu k informáciám je potrebné vykonávať s ohľadom na všetky okolnosti prípadu, ako aj s ohľadom na primeranú ochranu základných práv a slobôd, ktoré sú dotknuté. Striktne selektívny princíp a princíp individuálneho preskúmania, či existuje dôvod na nesprístupnenie informácií, v snahe maximalizovať uplatňovanie práva na informácie, pritom uplatňujú aj inštitúcie Európskej únie a Súdny dvor Európskej únie (ďalej len: „súdny dvor EÚ“). Súdny dvor EÚ konštatoval, že obmedzenie prístupu k informáciám z dôvodu výkonu inšpekcie, vyšetrovania alebo kontroly sa má uplatniť len vtedy, ak sprístupnenie predmetných dokumentov môže ohroziť ukončenie inšpekcie, vyšetrovania alebo kontroly (rozsudok *Franchet a Byk/Komisia*). Okrem toho, podľa ustálenej judikatúry

musí mať preskúmanie na účely spracovania žiadosti o prístup k dokumentom konkrétnu povahu. Samotná okolnosť, že sa dokument týka záujmu chráneného výnimkou (teda inšpekcie, kontroly), nepostačuje na odôvodnenie jej uplatnenia. Zároveň, riziko ohrozenia chráneného záujmu musí byť primerane predvídateľné, a nie čisto hypotetické (rozsudok Ciarán Toland/Európsky parlament, rozsudok My Travel Group plc./Komisia).

Na záver konštatujeme, že spoločným znakom nedostatkov, ktoré podľa nás spôsobili, že ministerstvo zahraničia porušilo základné práva a slobody podávateľa, bolo nedostatočné vyporiadanie sa s okolnosťami, za ktorých boli žiadosti o sprístupnenie informácií podané a nedostatočné vyporiadanie sa s otázkou proporcionality odmietnutia sprístupnenia informácií ako celku. To znamená vyriešenie otázky či, v akom rozsahu, a na ktoré požadované informácie sa vzťahujú zákonné dôvody nesprístupnenia, a naopak či požadované dokumenty, zmluvy a faktúry (po vylúčení chránených informácií) neobsahujú aj ďalšie informácie, ktoré je potrebné podávateľovi sprístupniť.

Právo na informácie o konaní pred súdmi EÚ

Ministerstvo spravodlivosti sčasti opakovane nesprístupnilo informácie o stave súdnych konaní pred súdmi EÚ. Konkrétne išlo o informácie o činnosti kancelárie zástupcu Slovenskej republiky pred súdmi EÚ za obdobie október 2016 až december 2016. Konštatovali sme porušenie práva na informácie zaručeného čl. 26 ústavy, a to nesprístupnením informácií evidenčného charakteru, ktoré nepatria do pojmu rozhodovacia činnosť súdu, a teda ich sprístupnenie nemôže

byť obmedzené v zmysle ustanovení zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Na základe oznámenia verejnej ochrankyne práv o porušení základného práva na informácie ministerstvo spravodlivosti oznámilo, že začína realizovať kroky v súvislosti so začatím preskúmania dotknutého rozhodnutia o čiastočnom nesprístupnení informácií mimo odvolacieho konania v zmysle zákona o správnom konaní.

Nadmerná anonymizácia rozsudku

Ďalší podnet sa týkal sprístupňovania rozsudku okresného súdu. Zistili sme porušenie základného práva na informácie nadmernou anonymizáciou sprístupneného rozsudku, kedy súd neanonymizoval len osobné údaje a údaje chránené podľa zákona, ale celé odseky textu. Tieto časti síce obsahovali aj osobné údaje a údaje o súkromí, nebol ale dôvod na nesprístupnenie týchto častí ako celku. Chránené údaje boli oddeliteľné od ďalších informácií obsiahnutých v danej časti odôvodnenia, navyše boli nevyhnutné k pochopeniu samotného rozhodnutia. Došlo aj k porušeniu povinnosti ustanovenej zákonom, a to nevybavením žiadosti v zákonom stanovenej lehote (súd požadoval doplnenie údajov, ktoré neboli v zmysle zákona v žiadosti potrebné). Nebola tiež rešpektovaná žiadateľkou určená forma sprístupnenia požadovaných informácií.

Právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných

Vo februári 2016 predchádzajúca verejná ochrankyňa práv podala na ústavný súd návrh na začatie konania o súlade § 4 písm. b) zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších

predpisov (účinného do 31. 5. 2017) s ústavou a medzinárodnými dohovormi.¹⁵ Podľa tohto ustanovenia sa za prekážku práva voliť považoval výkon trestu odňatia slobody uložený za spáchanie obzvlášť závažného zločinu, čo bolo v rozpore predovšetkým s princípom všeobecnosti volebného práva.

Ústavný súd dňa 22. 3. 2017 rozhodol, že napadnuté ustanovenie nie je v súlade s uvedenými právnymi predpismi, čím vyhovel návrhu verejnej ochrankyne práv z februára 2016 a napadnuté ustanovenie stratilo účinnosť dňom 31. 5. 2017 a platnosť dňom 30. 11. 2017.

¹⁵ Konkrétne s čl. 1 ods. 1 prvá veta, s čl. 2 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 30 ods. 1 prvá veta a čl. 30 ods. 3 prvá veta ústavy, s čl. 3 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Oznámenie FMZV č. 209/1992 Zb.) a s čl. 25 písm. a) a b) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb.).

Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Cenzúra sa zakazuje. Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.
(čl. 26 ústavy)

Právo na súdnu ochranu

VI

Úvod a príklady z podnetov

Ústava každému garantuje právo domáhať sa, zákonom ustanoveným postupom, svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. V uplynulom roku sme konštatovali 36 porušení tohto práva. Každý má tiež právo na to, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Porušenie práva spôsobeného prietahmi v konaní sme konštatovali v 67 prípadoch. V uvedených prípadoch išlo o rôznych časttrvania nečinnosti súdu, a týkali sa rozhodovania na všetkých stupňoch. Napríklad v konaní o výkone rozhodnutia vo veci maloletých detí sme vykázali prietahy na okresnom súde v prípade, kedy bola na tento súd prenesená miestna príslušnosť po zmene bydliska maloletých detí, a okresný súd viac ako osem mesiacov po prenesení miestnej príslušnosti nekonal. V prípade maloletých detí je pritom rýchle a včasné rozhodovanie úplne kľúčové pre naplnenie ich práv. Na Najvyššom súde Slovenskej republiky sme zaznamenali viac ako rok trvajúcu nečinnosť v konaní o starobnom dôchodku.

Disciplinárne konania

Oprávnenie verejného ochrancu práv podať návrh na začatie disciplinárneho konania proti sudcovi vyplýva z čl. 151a ods. 1 ústavy, podľa ktorého sa verejný ochranca práv v zákonom ustanovených prípadoch môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb. Podanie návrhu na začatie disciplinárneho konania verejným ochrancom

Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnú možnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom. (čl. 48 Ústavy)

práv prichádza do úvahy v prípadoch, ak sudca svojim postupom porušil základné právo alebo slobodu fyzickej alebo právnickej osoby a verejný ochranca práv má dôvod predpokladať, že sudca sa dopustil disciplinárneho previnenia.

V roku 2017 verejná ochrankyňa práv využila toto oprávnenie v dvoch prípadoch. V treťom prípade verejná ochrankyňa práv podala odvolanie voči rozsudku disciplinárneho senátu, ktorý sudkyňu oslobodil spod disciplinárneho návrhu, ktorý podala predchádzajúca verejná ochrankyňa práv v roku 2013.

V prvom prípade zo spomenutých sa na verejnú ochrankyňu práv obrátil konateľ obchodnej spoločnosti. Vo svojom podnete namietal, že konanie na okresnom súde trvá bezmála už 14 rokov, a to aj napriek pomerne jednoduchému skutkovému stavu. Ide o civilný spor týkajúci sa peňažnej pohľadávky, ktorý sa začal v roku 2003 vydaním platobného rozkazu voči ktorému bol podaný odpor, na základe čoho bol platobný rozkaz zrušený. Konanie odvtedy nebolo právoplatne skončené. Podávateľ vo svojom podnete okrem iného uviedol, že vo veci už rozhodoval aj ústavný súd, ktorý dospel k záveru, že postup okresného súdu bolo porušené jeho právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Na základe uvedených skutočností verejná ochrankyňa práv dospela k záveru, že postup okresného súdu predstavuje porušenie základného práva a slobody podávateľa a je dôvod predpokladať disciplinárne previnenie sudcu. Rozhodla sa využiť svoje oprávnenie a podala návrh na začatie disciplinárneho konania proti

sudcovi okresného súdu. Konanie sa momentálne nachádza v počiatočnej fáze, pričom sa čaká na vytýčenie prvého pojednávania.

V druhom prípade sa na verejnú ochrankyňu práv obrátil advokát zastupujúci stranu v konaní o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov na okresnom súde. Podávateľ namietal porušenie práva na spravodlivý súdny proces pred nezávislým a nestranným súdom. K podnetu priložil zvukové nahrávky zo súdnych pojednávanií, z ktorých verejná ochrankyňa práv usúdila, že sudkyňa sa mohla dopustiť správania, ktoré vzbudzuje oprávnené pochybnosti o jej nestrannosti. Toto správanie spočívalo vo výrokoch a v správaní sudkyne voči strane konania potom, ako táto strana podala na ústavný súd sťažnosť kvôli prietahom v súdnom konaní a ktorej ústavný súd vyhovel. Verejná ochrankyňa práv dospela k záveru, že bolo porušené právo podávateľa na prejednanie veci pred nestranným súdom a existuje dôvod predpokladajúci disciplinárne previnenie sudkyne. Preto sa aj v tomto prípade rozhodla využiť svoje oprávnenie podať návrh na začatie disciplinárneho konania, ktoré je momentálne v počiatočnej fáze.

V treťom prípade verejná ochrankyňa práv podala odvolanie voči rozhodnutiu disciplinárneho senátu, ktorý sudkyňu okresného súdu oslobodil spod návrhu predchádzajúcej verejnej ochrankyne práv na začatie disciplinárneho konania za zákaz vyhotoviť zvukový záznam z pojednávania a za to, že jeho ďalšie použitie podmienila svojim súhlasom. Tým porušila základné právo na informácie, čo bolo potvrdené aj rozhodnutím ústavného súdu. Verejná ochrankyňa práv v zákonnej lehote doručila disciplinárnemu senátu odvolanie proti oslobodzujúcemu rozsudku. Konanie sa nachádza v odvolacej fáze a momentálne sa čaká na vytýčenie pojednávania, prípadne na rozhodnutie odvolacieho disciplinárneho senátu.

Vyhodnotenie opatrení na znižovanie prietahov v súdnom konaní úpravou činnosti znalcov

V súvislosti s opatreniami na zrýchlenie súdneho konania Kancelária vyhodnotila kroky ministerstva spravodlivosti vo vzťahu k úprave činnosti súdnych znalcov.

Od 1. 7. 2016 má ministerstvo spravodlivosti k dispozícii elektronický prehľad o zaťaženosťi a postupe znalcov. Do denníka sú povinne zapisované údaje, ktoré vie ministerstvo spravodlivosti použiť pri posudzovaní zaťaženosťi, pri oprávnenosti odmietnutia vykonania znaleckého úkonu, pri zvažovaní výšky sankcií za spôsobenie zbytočných prietahov v konaní a podobne. Bol tiež vytvorený nový znalecký odbor – Spoločenské a humanitné vedy, pod ktorý spadajú dve odvetvia — Politický extrémizmus a Náboženský extrémizmus. Ministerstvo spravodlivosti oslovilo inštitúcie zaoberajúce sa uvedenou problematikou a začiatkom júla 2017 prebehli odborné skúšky znalcov. Nedostatok znalcov je dlhodobým problémom v odboroch Geodézia a kartografia a Psychológia. V odbore Geodézia bolo v októbri 2017 zapísaných 120 znalcov, pritom v roku 2012 to bolo 89 a v roku 2014 ich bolo 95. Ministerstvo spravodlivosti eviduje nedostatok znalcov v odbore Stavebníctvo, ktoré však súvisí aj s nízkou výškou odmeny v porovnaní s komerčnými cenami v tejto oblasti, preto bude v spolupráci s Ministerstvom financií Slovenskej republiky zvažovať zvýšenie odmeny pre vybrané odbory a odvetvia. V októbri 2017 bolo zapísaných 929 prekladateľov a 255 tlmočníkov. Problematickými sú jazyky, ktoré sú na území Slovenskej republiky málo rozšírené.

Tab. 3 — Sumárne vyhodnotenie porušení základných práv z doručených podnetov

Porušené právo	Článok ústavy	Počet porušení
Právo na život	čl. 15	1
Nedotknuteľnosť osoby, súkromia a integrity	čl. 16 ods. 1	2
Ponižujúce zaobchádzanie, mučenie	čl. 16 ods. 2	16
Právo na osobnú slobodu	čl. 17	6
Zákaz nútených prác a nútených služieb	čl. 18	2
Právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti a cti	čl. 19 ods. 1	7
Právo na súkromný a rodinný život	čl. 19 ods. 2	2
Vlastnícke právo	čl. 20	1
Právo na ochranu obydľia	č. 21	1
Sloboda pobytu a pohybu	čl. 23	1
Sloboda prejavu a právo na informácie	čl. 26	11
Petičné právo	čl. 27	3
Ochrana priaznivých pracovných podmienok	čl. 36	1
Právo na hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu	čl. 39 ods. 1	11
Manželstvo, osobitná ochrana detí	čl. 41 ods. 1	6
Právo na pomoc od štátu pre rodičov	čl. 41 ods. 5	3
Právo domáhať sa svojich práv na súde a inom orgáne	čl. 46 ods. 1	36
Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov	čl. 48 ods. 2	67

Okrem porušení základných práv a slobôd garantovaných Ústavou Slovenskej republiky verejná ochrankyňa práv konštatovala aj porušenia ustanovení medzinárodných dohovorov uvedených v tabuľke č. 4.

Tab. 4 — Porušenie ustanovení medzinárodných dohovorov

Dohovor	Počet porušení
Čl. 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd ¹⁶	16
Čl. 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd ¹⁷	2
Čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa ¹⁸	5
Čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa	1

16 Zákaz mučenia:

Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

17 Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života:

① Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

② Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.

18 Záujem dieťaťa:

① Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

② Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia dieťaťu ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre jeho blaho, pričom budú brať ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za dieťa zodpovedných a urobia všetky potrebné zákonodarné administratívne opatrenia.

③ Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali normám stanoveným kompetentnými úradmi, zvlášť po stránke bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a kvalifikácie personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Medzinárodná spolupráca

Spolupráca so zahraničnými a medzinárodnými organizáciami je dôležitá z hľadiska výmeny skúseností a inšpirácie pre vlastné aktivity Kancelárie. Jedna z prvých zahraničných pracovných ciest verejnej ochrankyne práv smerovala do Českej republiky, na stretnutie s českou verejnou ochrankyňou práv Annou Šabatovou, s ktorou porovnali pôsobnosti oboch verejných ochrancov práv, diskutovali o nezávislosti ombudsmana, o fungovaní Národného preventívneho mechanizmu pre prevenciu mučenia a iného zlého zaobchádzania, fungovanie sociálnoprávnej ochrany detí v Čechách a na Slovensku a pod.

Konferencia s názvom „Trvalo udržateľný rozvoj prostredníctvom sociálneho podnikania,“ sa uskutočnila v Madride v júni 2017. V rámci nej prezentovala verejná ochrankyňa práv trvalo udržateľné modely sociálneho podnikania na Slovensku prostredníctvom spracovania príkladu obce Spišský Hrhov.

V druhej polovici júna 2017 sa po prvýkrát verejná ochrankyňa práv stretla s desiatkami ombudsmanov z celej Európy na konferencii Európskej siete ombudsmanov organizovanej európskou ombudsmankou v Bruseli. Diskutovali o nových výzvach v ombudsmanskej práci, najmä o narastajúcom populizme v krajinách EÚ. Témou bol aj Brexit, ktorý sa dotkne aj občanov krajín EÚ bývajúcich vo Veľkej Británii a Britov žijúcich v krajinách EÚ.

Spolu s kolegynami a kolegami z Česka, Poľska a Maďarska ombudsmani v septembri 2017 na stretnutí Vyšehradskej skupiny

v Brne riešili aktuálne otázky ako efektívne a transparentne komunikovať s podávateľmi podnetov, ako byť prítomní čo najbližšie k ľuďom v regiónoch, ako presadzovať odporúčania systémového charakteru tak, aby orgány verejnej správy promptne odstránili zásah do práv.¹⁹

Pri príležitosti 25. výročia založenia British Law Centre in Central and Eastern Europe zo strany University of Cambridge sa v septembri 2017 uskutočnila konferencia „Looking to the European Union of the Future: Renovation or Innovation“. Verejná ochrankyňa práv prijala pozvanie zúčastniť sa tejto konferencie a vystúpiť s príspevkom na tému „Európska spoločnosť – občianstvo a práva v kontexte aktuálnych právnych výziev, ktorým čelí stredná a východná Európa, vrátane Slovenska“. Vo svojom príspevku vychádzala zo zistení verejného ochrancu práv tak z podnetov, ako aj z vlastnej iniciatívy.

Novembrová zahraničná pracovná cesta do Štrasburgu zahŕňala stretnutia verejnej ochrankyne práv a právnikov Kancelárie s pracovníkmi kancelárie Európskej ombudsmanky, zástupcami Výboru CPT, ako aj so slovenskou sudkyňou ESLP, Alenou Poláčkovou.

Pri príležitosti Svetového dňa ľudských práv prijala verejná ochrankyňa práv pozvanie na prednášku „15 rokov od ustanovenia inštitúcie Verejného ochrancu práv na Slovensku“. Prednáška sa uskutočnila na pôde Fakulty sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v rámci prestížnej série EIUC (European Inter-University Centre), na ktorej v minulých rokoch vystúpila predsedníčka Zvláštneho tribunálu pre Libanon Ivana Hrdličková, emeritná predsedníčka Najvyš-

19 Spoločné vyhlásenie ombudsmanov štátov Vyšehradskej skupiny je k dispozícii v prílohe tejto správy.

šieho súdu Českej republiky, Iva Brožová, emeritná podpredsedníčka Ústavného súdu Českej republiky, Eliška Wagnerová, sudcovia Ústavného súdu Českej republiky, Kateřina Šimáčková a Vojtěch Šimiček, či sudca Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, Pavel Molek.

Spolupráca s ďalšími inštitúciami, regionálne výjazdy a osveta

Prijatia u prezidenta Slovenskej republiky

Prezident Slovenskej republiky, Andrej Kiska, prijal v prezidentskom paláci 24. 3. 2017 verejnú ochrankyňu práv, Janu Dubovcovú. Na stretnutí sa zaujímal o stav dodržiavania základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy za rok 2016. Témami rozhovoru boli diskriminácia detí vo vzdelávaní, zlyhávanie sociálnoprávnej ochrany detí a chýbajúca nezávislá kontrola polície, ktorá by objektívne preskúmala policajné postupy. Toto stretnutie bolo aj záverečným stretnutím verejnej ochrankyne práv, Jany Dubovcovej, na ktorom jej prezident Slovenskej republiky zároveň poďakoval za vykonanú prácu.

Prezident Slovenskej republiky, Andrej Kiska, prijal 10. 5. 2017 v prezidentskom paláci verejnú ochrankyňu práv, Máriu Patakyovú, s ktorou hovorili o jej vízii na najbližšie obdobie. Venovali sa téme práv seniorov a pacientov, na dodržiavanie práv ktorých verejná ochrankyňa práv plánuje klásť dôraz. Prezidenta zaujímala aj otázka generačnej chudoby rómskych detí, z ktorej sa deti nevedia vymaniť, okrem iného, aj pre systém nastavenia špeciálneho školstva. Spoločne sa zhodli na tom, že pre navrátenie dôvery ľudí k inštitúciam je potrebné

systematické odstraňovanie nedostatkov vo vlastnej činnosti týchto inštitúcií.

Pracovné stretnutia k prioritám verejnej ochrankyne práv

Dňa 19. 1. 2017 informovala verejná ochrankyňa práv, Jana Dubovcová, médiá a verejnosť o zisteniach Kancelárie z roku 2016 v súvislosti s bezbariérovosťou vybraných budov, v ktorých sídlia verejné inštitúcie. Bezbariérovosť je dôležitým predpokladom rovnocenného prístupu ľudí k základným právam. Potom, ako právnici Kancelárie v roku 2014 preskúmali stav bezbariérovosti v budovách, v ktorých sídlia orgány verejnej správy a o rok neskôr v budovách, v ktorých sídlia úrady práce, zamerali sa v roku 2016 na budovy nemocníc, škôl, policajné budovy a budovy klientskych centier. Zo všetkých základných a stredných škôl, ktoré v rámci prieskumu v hlavnom meste navštívili, spĺňala požiadavku bezbariérového pohybu vo vnútri budovy iba Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím. Žiaci, študenti a ich rodičia si tak nemôžu slobodne vybrať školu, na ktorej budú študovať, pretože priestory väčšiny z nich nie sú pre nich usposobené. Posun v bezbariérovom prístupe je možné čiastočne vidieť na vysokých školách. V nemocniciach, kde je prirodzená potreba presúvať pacientov na lôžkach, sú na príchod osôb s telesným postihnutím pripravení lepšie ako v školách, avšak situácia pre zrakovo a sluchovo postihnuté osoby je v nich rovnako nevyhovujúca. Chýbajú zvukové informačné systémy, vodiace línie na podlahe či kontrastné označenie sklenených dverí pre slabozrakých. Pozitívne prekvapili zistenia v policajných bu-

dovách a v budovách klientskych centier, v ktorých sa situácia príchodom reformy verejnej a štátnej správy odráža na prístupe k zdravotne postihnutým. I tu je potrebné zlepšenie v zabezpečovaní prístupu pre zrakovo a sluchovo postihnutých občanov.

V rámci prijatia splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny, Lászla Bukovszkeho, ktoré sa uskutočnilo 13. 7. 2017, sa verejná ochrankyňa práv a splnomocnenec venovali problematike ochrany základných práv a slobôd príslušníkov menšín žijúcich na Slovensku. Ústrednou témou boli podnety, ktoré Kancelária preskúmavala v tejto súvislosti. Napríklad situácie, kedy matriky nevydávali dokumenty (napríklad rodný list) dvojjazyčne, aj v jazyku národnostnej menšiny s odôvodnením, že to neumožňuje používaný softvér. Takéto zdôvodnenie je neprijateľné. S navrhnutými opatreniami verejnej ochrankyne práv ako takéto situácie riešiť, sa však nestotožnilo ministerstvo vnútra.

Zuzana Stavrovská, komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím, sa s verejnou ochrankyňou práv stretla 24. 8. 2017. Hlavnou témou stretnutia bola koordinácia spolupráce pri napĺňaní pôsobnosti oboch úradov. Spoločnou aktivitou, ktorej venujú pozornosť obe inštitúcie je dodržiavanie základných práv seniorov. Stretnutie bolo veľmi dôležité z hľadiska zamerania prieskumu v oboch inštitúciách tak, aby prieskumy neboli duplicitné, ale vzájomne sa dopĺňali. Zo stretnutia vyplynulo, že Úrad komisára pre zdravotne postihnutých sa zameriava na dodržiavanie práv v samotných zariadeniach, zatiaľ čo Kancelária sa zameriava predovšetkým na preskúvanie úrovne kontroly zo strany zriaďovateľov, ministerstiev, vyšších územných celkov a iných kontrolných subjektov.

V prvej polovici októbra 2017 sa uskutočnilo stretnutie s ministerkou školstva, Martinou Lubyovou a so štátnym tajomníkom ministerstva školstva, Petrom Krajňákom. Vzhľadom na zmenu na poste ministra školstva, verejná ochrankyňa práv považovala za dôležité zosumarizovať pre novú ministerku doteraz neprijaté a nezrealizované odporúčania, ktoré by odstránili segregáciu a diskrimináciu detí v našom školstve v podobe zoznamu zistení a odporúčaní verejnej ochrankyne práv, ktoré by malo ministerstvo školstva v tejto téme prijať.

Rokovanie so splnomocnencom vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Ábelom Ravaszom, bolo tiež venované konaniu Európskej komisie voči Slovensku pre diskrimináciu detí vo vzdelávaní, ako aj základnému právu na prístup k pitnej ak zdravotne neškodnej vode.

Dôležitou aktivitou Kancelárie sú regionálne výjazdy v rámci Slovenskej republiky. V roku 2017 išlo o návštevy Košického a Banskobystrického kraja. Výjazdy boli zamerané na osobné stretnutia s riaditeľmi a vedúcimi predstaviteľmi ústavov na výkon trestu a ústavov na výkon väzby a oddelení Policajného zboru, či so zástupcami mimovládnych neziskových organizácií, ktoré sa venujú ochrane základných práv a slobôd. Cieľom týchto stretnutí bolo hľadanie čo najefektívnejších ciest pri riešení problémov ochrany základných práv, ako aj zber dát a realizácia prieskumov k podnetom, ktoré Kancelária riešila. Do programu regionálneho výjazdu boli vždy zaradené aj vzdelávacie a osvetové aktivity.

Prednášky v školách a osveta

Všetky stupne škôl, od základných po univerzity, prejavili záujem o prednášku či diskusiu s verejnou ochrankyňou práv, prípadne s právnikmi a právničkami Kancelárie. Prednášky a diskusie sprostredkovali prenos ústavou garantovaných práv a slobôd do konkrétnych situácií detí a študentov. Témy prednášok a diskusií sa líšili podľa záujmu školy, vekovej štruktúry žiakov a študentov a ich študijného zamerania. V niektorých prípadoch bol súčasťou prednášky hodnotový kvíz, simulácia ústneho pojednávania na úrade a pod. Žiaci stredných škôl riešili prípadové štúdie, prípadne diskutovali na témy extrémizmu, xenofóbie a rasizmu. Žiakov zaujímali ich práva, najmä vo vzťahu k školám, k štátnym orgánom, či k polícii.

Verejná ochrankyňa práv sa zapojila aj do jubilejného XX. ročníka Olympiády ľudských práv, v rámci ktorej sa právničky a právnici Kancelárie zúčastnili vzdelávacích podujatí pre stredoškolské učiteľky a učiteľov, ktoré sa konali v októbri 2017 v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach.

Vzdelávacie aktivity Kancelária realizovala aj vo vzťahu k pracovníkom rezortu školstva na tému „Verejný ochranca práv v školstve“, v rámci ktorých bola objasňovaná pôsobnosť verejného ochranu práv vo vzťahu k školám, a to na konkrétnych príkladoch z praxe.

Ombudsmankin sprievodca galaxiou orgánov verejnej správy.

Jednou z priorit verejnej ochrankyne práv je aj jasná a prehľadná komunikácia s verejnosťou o oprávneniach verejného ochrancu práv. Ombudsmankin sprievodca galaxiou orgánov verejnej správy vysvetľuje zákonnú pôsobnosť verejného ochrancu práv aj prostredníctvom krátkych príkladov. Sprievodcu si môžete prečítať tu:

<https://bit.ly/2JuB28o>

Program pre stážistov

V roku 2017 mali študenti práva možnosť absolvovať stáž v Kancelárii. Okrem existujúceho Memoranda o spolupráci medzi verejným ochrancom práv a Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, začala Kancelária aktívne pracovať na sprístupnení tohto programu všetkým študentom a študentkám práva, a to nielen zo slovenských škôl. Kancelária tiež začala spolupracovať s Akadémiou LEAF, ktorá sa zameriava na študentov a študentky zo Slovenska na zahraničných školách.

Od leta 2017 absolvovalo program desať budúcich nádejných právnikov z rôznych škôl, od Košíc cez Trnavu, Bratislavu, Brno až po Londýn. V rámci právnickej stáže sú študenti a študentky v maximálnej miere zapojení do praktickej činnosti Kancelárie. Majú svojho mentora, s ktorým počas celého obdobia úzko spolupracujú. Stážisti sa podieľali na príprave podkladov k vybavovaniu podaní a podnetov, aj na konaní z vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne práv.

Pod'akovanie verejnej ochrankyne práv

Pri príležitosti pripomenutia si prijatia Všeobecnej deklarácie ľudských práv a vyhlásenia dňa 10. decembra Medzinárodným dňom ľudských práv, nadviazala Mária Patakyová na tradíciu poďakovania a vyzdvihnutia prínosu ľudí a organizácií k ochrane základných práv a slobôd na Slovensku, ktorú zaviedla jej predchodkyňa, Jana Dubovcová. Verejná ochrankyňa práv sa rozhodla v roku 2017 poďakovať študentkám Adriane Repáňovej a Adriane Knoškovej, ktoré hrou Create & Control zareagovali na šírenie populistických a extrémistických prúdov v spoločnosti, najmä v radoch ich rovesníkov. Občianskemu združeniu Červený nos — Clowndoctors poďakovala za energiu, s ktorou 58 profesionálnych klaunov a klauniiek pravidelne navštevuje vyše 40 nemocníc a liečebných zariadení po celom Slovensku. Marek Roháček z občianskeho združenia Návrat získal ocenenie za dlhoročnú pomoc rodičom, ktorí sa rozhodli poskytnúť domov deťom bez úplnej alebo bez fungujúcej rodiny, ako aj rodinám v ťažkej životnej situácii. Politológ, Miroslav Kusý, prispel k ochrane základných práv a slobôd v ponovembrových rokoch, keď ukotvil myšlienku ochrany ľudských právna akademickej pôde, za čo si zaslúži uznanie a úctu. Spisovateľka a disidentka, Hana Ponická, opakovane prejavila odvahu a zmysel pre spravodlivosť a už v 50. rokoch bránila svojich kolegov a právo na slobodnú tvorbu. Poďakovanie in memoriam prevzala jej dcéra, Katarína Jusková. Hana Ponická vždy stála na strane pravdy, a to aj v roku 1989, keď bola väznená za pripomenutie si sovietskej okupácie.

Ťažiskové odporúčania pre zmeny v legislatíve

Stanovisko verejnej ochrankyne práv k problematike práva párov rovnakého pohlavia na uznanie ich vzťahu v právnom poriadku Slovenskej republiky

Právne uznanie spolužitia párov rovnakého pohlavia je významnou praktickou ľudsko-právnu problematikou riešenou v rámci práva na súkromný a rodinný život. Úroveň ochrany takéhoto spolužitia sa v členských štátoch Rady Európy zvyšuje. Z judikatúry ESLP, z vývoja po dôležitom rozhodnutí Oliari vs. Taliansko, a zároveň z parametrov dôležitých pre konštatovanie pozitívneho záväzku pre uznanie takéhoto spolužitia (napr. výskum verejnej mienky svedčiaci pre zabezpečenie istej úrovne uznania a ochrany) možno vyvodit', že faktická právna absencia uznania spolužitia párov rovnakého pohlavia, takpovediac „právne nevidenie“ týchto párov, nerešpektuje ľudskoprávne záväzky Slovenskej republiky.

Je vecou racionálneho zákonodarcu, aby prijal právnu úpravu zodpovedajúcu požiadavkám vyplývajúcim z medzinárodných dohôd, ktorými je Slovenská republika viazaná a ktorá bude zároveň zodpovedať vnímaniu senzitívnych otázok v slovenskej spoločnosti, zdôraznila verejná ochrankyňa práv. Celé stanovisko je zverejnené tu: <https://bit.ly/2qOqvmq>.

Ochrana súkromia a otváranie zásielok

Pri preskúmaní podnetu týkajúceho sa otvárania poštových zásielok v Národnej rade Slovenskej republiky dospela verejná ochrankyňa práv k názoru, že aktuálny spoločenský vývoj a viacero druhov bezpeč-

nostných rizík (spôsobených fyzikálnymi, chemickými, biologickými faktormi) súvisiacich s doručovaním poštových zásielok, vytvára potrebu precizovať právnu úpravu. V súčasnosti sú totiž pravidlá neúplné a roztrieštené vo viacerých zákonoch,²⁰ v podzákonných predpisoch, prípadne v interných pravidlách inštitúcií (registratúrne poriadky, usmernenia, stanoviská, pravidlá a postupy navrhnuté bezpečnostnotechnickou službou). Z uvedeného dôvodu upozornila na túto nevyhnutnosť vecne príslušné ministerstvo.

Vzhľadom na rôznorodosť bezpečnostných rizík, ktoré môžu byť spojené so zásielkou, má táto problematika súvislosť aj s ochranou verejného zdravia, civilnou ochranou, ochranou verejného poriadku a aj s ochranou majetku.

Ministerstvo vnútra konštatovalo, že záväzný postup pri otváraní zásielok pre všetky právnické osoby by mal byť upravený zákonom o poštových službách, a preto jeho legislatívne riešenie patrí do pôsobnosti ministerstva dopravy a malo by prebiehať v spolupráci s ministerstvom vnútra.

Ministerstvo dopravy vo svojom stanovisku konštatovalo, že uvedená problematika nie je predmetom zákona č. 324/2011 Z.

z. o poštových službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o poštových službách“), lebo jeho účelom je úprava poštovej služby, ktorá končí prevzatím zásielky adresátom, resp. oprávneným prijímateľom, pričom vlastníkom poštovej zásielky je jej odosielateľ až do jej dodania adresátovi. Neodporúča nedostatočne riešenú situáciu po prevzatí zásielky riešiť v zákone o poštových službách, no je otvorené spolupráci s príslušnými ústrednými orgánmi štátnej správy pri hľadaní vhodného legislatívneho riešenia.

Ministerstvo práce konštatovalo, že na webovej stránke ministerstva vnútra je odporúčaný postup pri náleze podozrivej zásielky (pokyny pre verejnosť). Postup bol vypracovaný ministerstvom vnútra a hlavným hygienikom Slovenskej republiky. Tento odporúčaný postup si niektoré organizácie z vlastnej iniciatívy zapracovali do svojich registratúrnych poriadkov. Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov neupravuje bezpečné otváranie a nakladanie s listovými zásielkami, ani postup a manipuláciu v prípade podozrenia, že

20 Napr. zákon č. 324/2011 Z. z. o poštových službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nerieši postup v prípade, ak podozrenie alebo dôvodnú obavu zo vzniku škody na zdraví alebo veciach má právnická osoba alebo inštitúcia po prevzatí zásielky. Chýba zákonná právna úprava toho, kto je oprávnený otvoriť zásielku v prípade, ak je doručovaná na adresu právnickej osoby/inštitúcie, ako aj zákonná právna úprava toho, čo je možné považovať za zásielku s bezpečnostným rizikom, resp. zásielku, u ktorej je podozrenie, že je nebezpečná a ako s ňou naložiť.

Zo zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vyplýva, že napr. úprava rozlišovania čo je súkromná zásielka, je ponechaná najmä na registratúrne poriadky. Vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 410/2015 Z. z. o podrobnostiach výkonu správy registratúry orgánov verejnej moci a o tvorbe spisu upravuje všeobecne pravidlá triedenia a otvárania zásielok, avšak len pre verejnú správu. Nezaobrá sa otázkou bezpečnosti, resp. definovania podozrivej zásielky, zásielky s bezpečnostným rizikom a tým, ako s takouto zásielkou naložiť. Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov takisto neupravuje samotné otváranie listových zásielok, ani postup v prípade podozrenia, že prevzatá zásielka, resp. jej obsah je nebezpečný a ako s ňou naložiť.

prevzatá zásielka, resp. jej obsah jej nebezpečný. Ďalšie legislatívne riešenie odporúča až po komplexnom posúdení z hľadiska pôsobnosti ministerstva vnútra, ministerstva dopravy, ministerstva práce a Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo zdravotníctva“). Ministerstvo zdravotníctva konštatovalo, že problematika doručovania poštových zásielok nepatrí do jeho pôsobnosti, no poskytne súčinnosť pri novelizácii právnej úpravy.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti verejná ochrankyňa práv konštatovala, že roztrieštenosť právnej úpravy pretrváva a je úlohou dotknutých orgánov v oblasti bezpečnostných rizík, ochrany verejného zdravia, civilnej ochrany a pod., aby našli a sformulovali legislatívne riešenie tejto situácie. Nová právna úprava by mala zároveň garantovať nedotknuteľnosť práva na súkromie a zaručiť listové tajomstvo a ochranu osobných údajov.

Záver analýzy vo vzťahu k výstave „Body the Exhibiton“

Na základe podnetu Kancelária preskúmala, či realizáciou výstavy „Body the Exhibition“ nedochádza k porušeniu ľudských práv a medzinárodných dohovorov, ktorými je Slovenská republika viazaná. Je faktom, že na Slovensku i v iných krajinách vyvolala táto výstava širokú diskusiu o právnych, morálnych a etických otázkach vystavovania plastináciou konzervovaných mŕtvych ľudských tiel. Po komplexnej analýze sme dospeli k záveru, že medzinárodný Dohovor o ľudských právach a biomedicíne²¹ nezáväzuje Slovenskú republiku, aby predmetnú výstavu zakázala, resp. jej zákaz upravila legislatívne. Súčasne sme poukázali na

neúplnú právnu úpravu viacerých dôležitých otázok, ktoré sú upravené v rôznych právnych predpisoch. Napríklad, zákon č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve (ďalej len „zákon o pohrebníctve“) neupravuje podrobnejšie podmienky za akých je možné vykonať balzamovanie alebo konzerváciu ľudských pozostatkov. Neupravuje ani, či sa na balzamovanie alebo konzerváciu vyžaduje vyjadrenie, resp. súhlas, ktorým by dotknutá osoba ešte za života schválila takýto spôsob nakladania s jej telom po jej smrti. Neupravuje ani, či sa na balzamovanie alebo konzerváciu vyžaduje súhlas blízkych osôb zomrelej osoby. Zákon o pohrebníctve taktiež neurčuje ani základné rámce podmienok vystavenia balzamovaných alebo konzervovaných ľudských pozostatkov, iba odkazuje na podmienky určené osobou, ktorá konzerváciu alebo balzamovanie vykonala.

Obdobne ako v otázke balzamovania a konzervácie, chýba tiež právna úprava, ktorá by výslovne určila, či sa na použitie ľudských pozostatkov na vedecké alebo výučbové účely vyžaduje vyjadrenie, resp. súhlas, ktorým by dotknutá osoba ešte za života schválila takýto spôsob nakladania s jej telom po jej smrti, resp. úprava, či sa vyžaduje súhlas blízkych osôb zomrelej osoby.

Z uvedených konštatovaní je teda zrejmé, že slovenská právna úprava vykazuje nedostatky vo vzťahu k vystavovaniu mŕtvych tiel, ako aj vo vzťahu k súhlasu, ktorým by dotknutá osoba ešte za života schválila takýto spôsob nakladania s jej telom po jej smrti. Zmena dotknutej právnej úpravy bude záležať predovšetkým od rozhodnutia zákonodarcu a jeho zhodnotenia, či

21 Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 40/2002 Z. z.

je tieto situácie potrebné detailne upraviť vnútroštátnou legislatívou.

Povinnosť lekárov poskytovať lekársku službu prvej pomoci

Na verejnú ochrankyňa práv sa obrátili podávateľia s podnetom na napadnutie zákonnej povinnosti lekárov poskytovať lekársku službu prvej pomoci (ďalej len „LSPP“), pretože podľa nich nie je v súlade s ústavou, konkrétne s čl. 18 (nikoho nemožno poslať na nútené práce alebo nútené služby) a s čl. 35 ods. 1 (každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť). Namietanou právnou úpravou sa v roku 2012 zaoberal aj ústavný súd. Návrhu generálneho prokurátora Slovenskej republiky však vtedy nevyhovel.²² Podľa verejnej ochrankyne práv bola povinnosť všeobecných lekárov poskytovať LSPP v stanovenom režime — z hľadiska základných práv — prinajmenšom problematická (nedostatkov právnej úpravy si bol vedomý aj ústavný súd²³). Súčasne ministerstvo zdravotníctva v danom čase avizovalo, že uvažuje aj o zmene spôsobu výkonu LSPP. Verejná ochrankyňa práv sa preto obrátila na ministerstvo zdravotníctva s podnetom na zmenu dotknutej právnej úpravy.

S účinnosťou od 1. 11. 2017 bola schválená zmena zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorá priniesla aj zmenu v oblasti poskytovania LSPP. Analýza účinnosti prijatých opatrení bude predmetom činnosti verejnej ochrankyne práv v roku 2018.

Návrh na legislatívne úpravy v stavebnom konaní

Verejná ochrankyňa práv sa obrátila na ministra dopravy s podnetom na iniciovanie zmeny stavebného zákona. Ide o riešenie situácie, ktorá má charakter konfliktu záujmov v stavebných konaniach. Konkrétne ide o zabezpečenie riešenia situácie, kedy je navrhovateľom/vlastníkom stavby aj príslušným špeciálnym stavebným úradom ten istý subjekt. Druhým prípadom sú situácie, kedy dochádza k obchádzaniu § 119 ods. 3 stavebného zákona tak, že krajský stavebný úrad určí, ktorý stavebný úrad vykoná konanie a vydá rozhodnutie namiesto dotknutej obce (ktorá by bola súčasne aj správnym orgánom aj navrhovateľom), avšak určí takú obec, pre ktorú je dotknutá obec sídlom spoločného stavebného úradu. V praxi teda činnosť stavebného úradu vykonávali zamestnanci obecného úradu dotknutej obce, ktorá je v konaní napríklad navrhovateľom.

Zmena stavebného zákona by mala zabezpečiť, že v prípade konfliktu záujmov dôjde k zmene miestnej príslušnosti špeciálneho stavebného úradu, a zároveň výslovne vylúči možnosť, aby bola za obec príslušnú pre konanie určená taká obec, pre ktorú je dotknutá obec (navrhovateľ) sídlom spoločného stavebného úradu.

22 PL. ÚS. 113/2011 – 74.

23 PL. ÚS. 113/2011 – 74, str. 23.

Kancelária verejného ochrancu práv v roku 2017

Činnosť Kancelárie

Kancelária je rozpočtová organizácia so sídlom v Bratislave, ktorá v súlade so zákonom o verejnom ochrancovi práv plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv.

Podľa § 17 zákona o verejnom ochrancovi práv má verejný ochranca práv právo požadovať od orgánov verejnej správy podklady a informácie, ktoré potrebuje na plnenie svojich úloh, resp. tieto informácie môžu požadovať ním splnomocnení zamestnanci Kancelárie. Úlohy Kancelárie plnia štátni zamestnanci a zamestnanci vykonávajúci práce vo verejnom záujme, ktorých počet schvaľuje verejný ochranca práv. Podrobnosti o organizácii a úlohách Kancelárie obsahuje organizačný poriadok vydaný verejným ochrancom práv.

Zabezpečenie bezproblémového a efektívneho výkonu zverených úloh predpokladá kvalitné a vysoko odborné ľudské zdroje, finančné prostriedky na ich zodpovedajúce mzdové ohodnotenie a vytvorenie plnohodnotného pracovného prostredia, rovnako dostatok rozpočtových zdrojov na krytie nákladov súvisiacich

s aktivitami verejného ochrancu práva jeho Kancelárie.

Sumárne údaje o činnosti Kancelárie

V roku 2017 pracovala Kancelária celkovo s 2 831 podaniami v nasledujúcej skladbe: prostredníctvom písomného podnetu sa na Kanceláriu obrátilo 1 255 podávateľov (z čoho bolo 256 podnetov podaných osobne v sídle Kancelárie), z toho bolo v pôsobnosti verejného ochrancu práv 702 podnetov, teda 55,9% nápadu. V roku 2017 sa tak potvrdil rastúci trend pôsobnostných vecí – oproti roku 2015 (50,7%) a roku 2016 (51,4%). Znamená to, že v roku 2017 bolo o niečo viac ako polovica podaní v pôsobnosti verejného ochrancu práv, oproti predošlým rokom, kedy sa počet „pôsobnostných“ vecí pohyboval na úrovni približne 40%.

Právnicki Kancelárie, v celkovom počte 18, vybavili 2 443 podaní, vrátane 651 písomných usmernení, 558 podaní na stránke detského ombudsmana a 367 podaní/podnetov prenesených z roku 2016. Z 1001 tzv. „pôsobnostných“²⁴ podnetov bolo vybavených 672, v ktorých verejná ochrankyňa práv **konštatovala 177 porušení** základných práv a slobôd. Okrem porušení

24. Nápad v roku 2017 + prenos z roku 2016.

základných práv a slobôd garantovaných ústavou verejná ochrankyňa práv **konštatovala 24 porušení ustanovení medzinárodných dohovorov**. Do roku 2018 bolo z predchádzajúceho roka 2017 prenesených 329 podnetov a 59 podaní. Právnicki Kancelárie v roku 2017 pracovali na šiestich konaniach z vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne páv a vykonali aj jeden tematický prieskum.

Usmerňovanie pre občanov

Na Kanceláriu sa často obracajú aj občania hľadajúci pomoc pri riešení problémov, ktoré nepatria do pôsobnosti verejného ochrancu práv. Najčastejšie sa zamestnanci Kancelárie stretávajú s otázkami z oblasti občianskeho práva, ako napr. exekúcie, susedské spory, alebo spory s bankou, pričom občania veľakrát súčasne žiadajú aj o právne poradenstvo. Takýchto občanov sa zamestnanci Kancelárie snažia usmerniť a poradiť im, ako sa daný problém dá riešiť, prípadne ich odkázať na príslušný orgán alebo inštitúciu, ktorá im môže pomôcť. V roku 2017 bolo písomne vybavených 651 usmernení, rovnako ako v roku predtým.

Pomoc deťom prostredníctvom stránky www.detskyombudsman.sk

Kancelárii bolo v roku 2017 prostredníctvom internetovej stránky www.detskyombudsman.sk celkovo doručených 558 otázok.²⁵ Bližšie viď časť tejto správy Stránka „Detský ombudsman“ na str. 28.

Vybvavovanie žiadostí podľa zákona o slobode informácií

Ústavnú povinnosť orgánov verejnej moci poskytovať verejnosti informácie o svojej činnosti, t. j. ústavné právo verejnosti na prístup k informáciám, upravuje na zákonnej úrovni vo všeobecnosti zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Špeciálnu právnu úpravu prístupu k informáciám obsahujú aj iné právne predpisy.

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám upravuje právo na prístup k informáciám, ktoré majú k dispozícii orgány verejnej moci a iné verejné inštitúcie a je vykonaním základného práva na informácie. Právo na informácie, ako základné ústavné právo, zakotvuje teda ústava a aj Listina základných práv a slobôd (ústavný zákon č. 23/1991 Zb. z 9. januára 1991, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd). Prístup k informáciám zároveň prispieva aj k dobrému a zodpovednému fungovaniu verejnej správy, znižuje riziko korupcie a zároveň posilňuje dôveru občanov v štát a jeho orgány.

V súlade s uvedenými skutočnosťami postupovala Kancelária pri sprístupňovaní informácií fyzickým osobám a právnickým osobám (ďalej len „žadateľ“) v roku 2017, a to dvoma spôsobmi — na základe žiadosti žiadateľa a na základe povinného zverejňovania informácií (uzavreté zmluvy a objednávky).

²⁵ Najčastejšie otázky, s ktorými sa deti na Kanceláriu obracali, sa týkali problémov v škole – napr. konfliktov so spolužiakmi, s učiteľmi, nespravodlivého hodnotenia, ospravedlňovania neprítomnosti na vyučovaní alebo chceli napr. poradiť s výberom správnej školy, či v otázke sociálneho štipendia. Deti trápili aj spory v medziludských vzťahoch, vzťahy so spolužiakmi, kamarátmi, susedmi, no predovšetkým vzťahy v rodine – najčastejšie pritom riešili spory s rodičmi, otázku, kedy sa majú možnosť odsťahovať sa od rodičov, dokedy sa môžu zdržovať večer mimo domova. Tiež sa zaujímali o informácie o niektorých právach a povinnostiach v súvislosti s rozvodom rodičov, o problematike výživného, o vyplácaní štátnych sociálnych dávok.

V roku 2017 Kancelária vybavila 38 žiadostí²⁶ žiadateľov o poskytnutie informácií a v troch prípadoch vydala rozhodnutie o neprístupnení požadovaných informácií. Nevyhovela žiadateľom pri žiadostiach týkajúcich sa informácií, ktoré v momente podania žiadosti ešte neexistovali a informácií, ktoré priamo nesúviseli s rozsahom činnosti Kancelárie.

Vybavené žiadosti sa týkali sprístupnenia informácií o stave vo vybavovaní podaných podnetov, listinných kópií stanovísk orgánov verejnej správy a dokumentov obecných úradov, anonymizovaných upovedomení a oznámení o vybavení podnetov o porušení základného práva na informácie. Tiež sa týkali sprístupnenia informácií o bezbariérovom prístupe do budov orgánov verejnej správy, sprístupnenia návrhov verejnej ochrankyne práv na začatie konania pred ústavným súdom, návrhov na disciplinárne konanie proti sudcom, ďalej obsahov vybavovaných podnetov a informácií o využívaní služieb externých osôb pri verejnom obstarávaní.

Žiadosti boli Kanceláriou vybavené ich sprístupnením podľa ustanovenia § 16 zákona o slobodnom prístupe k informáciám, t. j. odpisom alebo výpisom, odkopírovaním informácií a sprístupnením kópií s požadovanými informáciami. Okrem priameho vybavenia žiadostí žiadateľov Kancelária vybavila tri žiadosti aj postúpením v zmysle ustanovenia § 15 zákona o slobodnom prístupe k informáciám iným povinným osobám, ktoré mali požadované informácie k dispozícii (ministerstvo spravodlivosti, Generálne riaditeľstvo ZVJS a Úrad pre verejné obstarávanie). Dve žiadosti o poskytnutie informácií boli v zmysle zákona

o slobodnom prístupe k informáciám odložené. Jedna pre neposkytnutie údajov žiadateľa podľa ustanovenia § 14 ods. 2 zákona o slobodnom prístupe k informáciám a jedna, ktorá bola doručená Kancelárii len na vedomie.

Všetky žiadosti doručené Kancelárii boli vybavené bez zbytočného odkladu, najneskôr v zákonnej lehote osem pracovných dní odo dňa doručenia žiadosti Kancelárii ako povinnej osobe.

Organizačné zabezpečenie a hospodárenie Kancelárie

Organizačné a personálne zabezpečenie

Podľa § 27 ods. 6 zákona o verejnom ochrancovi práv podrobnosti o organizácii a úlohách Kancelárie upraví organizačný poriadok, ktorý vydá verejný ochranca práv.

Podľa § 27a ods. 1 zákona o verejnom ochrancovi práv úlohy Kancelárie plnia štátni zamestnanci a zamestnanci. Počet zamestnancov Kancelárie schvaľuje verejný ochranca práv.

Zabezpečenie efektívneho výkonu zverených úloh predpokladá trvalo kvalitné a vysoko odborné ľudské zdroje, stabilizáciu obsadenia pracovných pozícií, ale aj zabezpečenie optimálneho pracovného prostredia a starostlivosť o zamestnancov v oblasti ich odborného rastu, vzdelávania a upevňovania sociálnych istôt.

Uznesením vlády č. 461/2016 bol na rok 2017 pre Kanceláriu stanovený limit 57 zamestnancov. Na obdobie kalendárneho roka 2017 bol pre Kanceláriu rozpočet v časti určenej na odmeňovanie, už po

²⁶ Z uvedeného počtu žiadostí bolo 16 vybavených poštovou prepravou do vlastných rúk žiadateľov na udanú adresu a 22 žiadostí bolo vybavených e-mailom.

úprave súvisiacej s platovými valorizáciami, schválený vo výške 646 451 €. Limit počtu zamestnancov korešpondoval s plánovaným personálnym obsadením Kancelárie, schváleným verejnou ochrankyňou práv, avšak rozpočtové prostriedky určené na odmeňovanie by pri plnom obsadení nepostačovali ani na pokrytie základných tarifných platov zamestnancov.

Úlohy Kancelárie zabezpečovalo v roku 2017 v priemere 35 zamestnancov (stav uvádzaný bez verejnej ochrankyne práv), z toho 18 právnikov v štátnej službe, plniacich činnosti v oblasti pôsobnosti verejného ochrancu práv. Organizáciu, chod a prevádzku Kancelárie zabezpečovalo 17 zamestnancov, z toho päť v štátnej službe a 12 zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme. Na materskej alebo rodičovskej dovolenke Kancelária evidovala štyri zamestnankyne.

Jednou z priorít novej verejnej ochrankyne práv bolo vytvorenie podmienok pre posilnenie personálnych kapacít Kancelárie. V rámci vízií a priorít na funkčné obdobie 2017 – 2022 potvrdila svoj cieľ posilnenia nezávislosti verejného ochrancu práv iniciovaním opätovného vytvorenia samostatnej rozpočtovej kapitoly pre Kanceláriu, ako aj jej personálnym a materiálnym dobudovaním, vrátane zabezpečenia pôsobenia Kancelárie v regiónoch Slovenska.

V rámci rozpočtových priorít na rok 2018 bola preto zo strany Kancelárie formulovaná najmä priorita „Posilnenie efektívnosti ochrany základných práv a slobôd“. Táto priorita, ako jedna z troch rozpočtových priorít, bola ministerstvom financií pri tvorbe rozpočtu zohľadnená, a preto bude možné v roku 2018 navýšiť počet obsadzovaných pozícií v záujme zefektívňovania právnej ochrany poskytovanej verejnou ochranky-

ňou práv. Napriek tomu, zákonná kompetencia verejnej ochrankyne práv nezávisle rozhodnúť o personálnom stave, potrebnom pre zabezpečenie plnenia zverených úloh, nie je — práve s ohľadom na finančné prostriedky pridelené každoročne Kancelárii — dlhodobo reálne uplatniteľná.

V roku 2017 však došlo aj k ďalšiemu ohrozeniu nezávislosti verejného ochrancu práva niektorých ďalších ústavných orgánov. Dňa 1. 2. 2017 bol národnou radou opätovne schválený vládny návrh nového zákona o štátnej službe, ktorý bol vrátený prezidentom Slovenskej republiky. Zákon bol vydaný v zbierke zákonov pod č. 55/2017 Z. z. a s účinnosťou od 1. 6. 2017 jeho znenie v oblasti výkonu kontroly nepriamo narúša nezávislosť verejného ochrancu práv a jeho Kancelárie, ale aj nezávislosť niektorých ďalších úradov, zabezpečujúcich plnenie štátnych záležitostí, a to Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky, ústavného súdu a Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky. V tejto súvislosti Kancelária plne podporila iniciatívu prezidenta Slovenskej republiky, ktorý 26. 10. 2017 podal návrh ústavnému súdu na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy o súlade právnych predpisov. Ide nielen o potrebu zabezpečenia jednotného postupu porovnateľných služobných úradov pri uplatňovaní zákona o štátnej službe, ale najmä o zamedzenie možnosti nepriameho ovplyvňovania ďalších zložiek štátnej moci zo strany vlády.

Kancelária, v záujme zvyšovania efektívnosti svojho výkonu, kladie dôraz aj na prípravu a zvyšovanie kvality pracovnej sily a jej adaptability na nové požiadavky v oblasti ochrany ľudských práv. V tejto súvislosti považuje verejná ochrankyňa práv za nanajvýš dôležitú motiváciu študentov,

najmä právnických fakúlt, v budúcnosti profesionálne pôsobiť aj v tejto oblasti. Kancelária preto už dlhodobo poskytuje možnosť odbornej stáže poslucháčom vysokých škôl. Spravidla trojmesačná odborná stáž je zameraná na získanie znalostí z oblasti ochrany a dodržiavania základných práv a slobôd, ako aj praktických poznatkov z činnosti verejného ochrancu práv v Slovenskej republike. V rámci kapacitných možností sa snaží Kancelária vyjsť v ústrety aj poslucháčom vysokých škôl v iných odboroch štúdia. V priebehu roku 2017 sa odbornej stáže v Kancelárii zúčastnilo 16 študentov.

Materiálno-technické zabezpečenie

Správa informačných technológií

Ani v roku 2017 sa nepodarilo získať prostriedky na nákup nového elektronického agendového systému a systému správy registratúry. Kancelária bude pokračovať v aktivitách na získanie prostriedkov aj v nasledujúcom rozpočtovom období.

Za súčasného stavu Kancelária nedokáže plniť podmienky stanovené zákonom č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente), ako ani podmienky podľa zákona č. 272/2016 Z. z. o dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o dôveryhodných službách). Tým, že technické zabezpečenie Kancelárie je nedostatočné, nemôže byť vytvorená integrácia medzi systémom správy registratúry Fabasoft a Slovensko.sk (verzia systému, ktorou Kancelária disponuje, neumožňuje implementáciu takéhoto rozšírenia), preto nie je možná automatická migrácia elek-

tronických podaní priamo do systému na správu registratúry, zamestnanci musia uvedené podania tlačiť, a teda takéto podania strácajú na originalite.

Kancelária prvý raz žiadala prostriedky na nákup nového elektronického agendového systému a systému správy registratúry na jar roku 2013, do rozpočtového obdobia 2013. Neskôr žiadala opakovane, prostredníctvom prioritných rozpočtových titulov v procese tvorby rozpočtu, do rozpočtového obdobia rokov 2015, 2016, 2017 aj do obdobia roku 2018. Kancelária v súčasnosti používa systém, ktorý nie je len technicky zastaralý, ale od 1. 7. 2017 je nevyhovujúci z pohľadu platných predpisov, a teda od uvedeného dátumu sankcionovateľný.

Z kapitálových prostriedkov usporiadaných v predchádzajúcich rozpočtových obdobiach sa podarilo zakúpiť štyri multifunkčné zariadenia.

Správa majetku

Väčšina majetku, ktorý tvorí zariadenie kancelárií, bola obstaraná v období vzniku Kancelárie — v rokoch 2002 a 2003, a stále sa používa.

Z kapitálových výdavkov, ktoré Kancelária získala, okrem iného, aj presunom ušetrených bežných výdavkov a s využitím rámcovej dohody uzatvorenej ministerstvom vnútra v rámci centrálného verejného obstarávania, bolo obstarané služobné motorové vozidlo Volkswagen Multivan. Kancelária zároveň vyhlásila za prebytočné služobné motorové vozidlo obstarané v roku 2002, ktoré bolo opotrebované, vyžadovalo si opravu väčšieho rozsahu a jeho ďalšie prevádzkovanie by bolo ne hospodárne. Toto vozidlo sa stalo predmetom darovacej zmluvy obci.

Správa registratúry a podateľňa

V hodnotenom období bolo v podateľni Kancelárie zaevidovaných spolu 7 751 doručených záznamov. Poštou, e-mailom alebo osobne bolo expedovaných 5 304 odoslaných záznamov a všetkými zamestnancami Kancelárie bolo vytvorených celkovo 4 900 interných záznamov. Elektronická podoba všetkých doručených aj odoslaných záznamov je súčasťou registratúry.

Hospodárenie Kancelárie s pri delenými rozpočtovými prostriedkami/ finančné zabezpečenie

Kancelária je rozpočtová organizácia, ktorá je súčasťou rozpočtovej kapitoly Všeobecná pokladničná správa a hospodári výlučne s prostriedkami štátneho rozpočtu. Podľa zákona č. 357/2016 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2017 v rozpočtovom období 2017 hospodárila so schváleným rozpočtom vo výške **1 239 871 €**, určeným na realizáciu bežných a kapitálových výdavkov programu Ochrana základných práv a slobôd o6Q a medzirezortného programu oEKoW Informačné technológie financované zo štátneho rozpočtu. Rozpočet bol o 41 833 € vyšší ako schválený rozpočet na obdobie 2016. Zvýšené prostriedky boli určené na pokrytie predchádzajúcich platových valorizácií, vrátane prislúchajúceho poistenia, a na realizáciu priority „Zabezpečenie osvetly o podmienkach ochrany základných práv a slobôd v Slovenskej republike“, požadovanej v procese tvorby rozpočtu 2017.

V priebehu rozpočtového obdobia bol schválený rozpočet upravovaný v súvislosti s platovými valorizáciami pre rok 2017 zvýšený o kapitálové prostriedky z predchádzajúcich období a znížený o kapitálové prostriedky z roku 2017. Tie sa presunuli

do nasledujúcich rozpočtových období. Upravený rozpočet dosiahol sumu **1 291 045 €**.

Tab. 5 – Prehľad položiek rozpočtu

Rozpočet k 31. 12. 2017 (v €)		
	schválený	upravený
Mzdové výdavky	628 618	646 451
Poistné	223 500	222 708
Tovary a služby	363 303	345 960
Bežné transfery	19 450	10 428
Kapitálové výdavky	5 000	65 498
Spolu	1 239 871	1 291 045

Výška rozpočtových prostriedkov, oznámená v rozpise záväzných ukazovateľov štátneho rozpočtu na rok 2017 z 8. 10. 2016 a určená na krytie výdavkov kategórie odmeňovanie – mzdy, platy, služobné príjmy a ostatné osobné vyrovnania, nepostačovala na poskytovanie tarifných plátov pre 57 zamestnancov — podľa organizačnej štruktúry, ktorú vydala verejná ochrankyňa práv. Uvedený počet zamestnancov sa odzrkadlil aj v prílohe č. 1 k uzneseniu vlády č. 461/2016. Pre nedostatok finančných prostriedkov Kancelária nemohla ani k 31. 12. 2017 obsadiť všetky miesta podľa platnej organizačnej štruktúry.

Z upraveného rozpočtu bolo vyčerpaných 1 269 052 €, čo predstavuje 98,3 % z celkového upraveného rozpočtu. Detail-

nejší priebeh čerpania finančných prostriedkov v hodnotenom období je uvedený v tabuľke.

Tab. 6 — Prehľad čerpania rozpočtových prostriedkov na jednotlivé položky.

Výdavky	Upravený rozpočet (v €)	Čerpanie rozpočtu (v € a vyjadrenie v %)	
Mzdové výdavky	646 451	646 447	99,99 %
Poistné	222 708	221 944	99,65 %
Tovary a služby	345 960	325 184	93,99 %
Bežné transfery	10 428	10 014	96,03 %
Kapitálové výdavky	65 498	65 464	99,95 %
Spolu	1 192 681	1 269 052	98,30 %

V procese návrhu rozpočtu na rok 2018 Kancelária znova požadovala pridelenie finančných prostriedkov na realizáciu rozpočtovej priority „Posilnenie efektívnosti ochrany základných práv a slobôd“, ďalej na prioritu „Elektronický systém správy registratúry“ a na prioritu „Ochrana základných práv a slobôd „ľudí v tieni“.

V procese tvorby rozpočtu bola ministerstvom financií zohľadnená priorita „Posilnenie efektívnosti ochrany základných práv a slobôd“, a tak bude možné v roku 2017 čiastočne zvýšiť stav zamestnancov. Parlamentný rozpis rozpočtu a súvisiace uznesenie vlády č. 471/2017 limitujú činnosť Kancelárie v rozpočtovom období 2017 v hraniciach uvedených v tabuľke.

Tab. 7 – Možnosti personálneho obsadenia s ohľadom na pridelené rozpočtové prostriedky.

Obdobie	Schválený rozpočet (v €)	Uznesenie vlády		Vzhľadom na pridelené prostriedky je možno obsadiť
		Mzdové prostriedky (v €)	Schválený počet zamestnancov	
2018	1 535 649	820 440	57	44

Podmienky činnosti Kancelárie a odporúčania verejnej ochrankyne práv pre národnú radu

Podmienky činnosti Kancelárie

Ústava deklaruje princíp nezávislosti verejného ochrancu práv. Je daný nielen spôsobom jeho kreovania, ale aj charakterom jeho vzťahu k jednotlivým orgánom štátu. Aj keď je verejný ochranca práv svojím vznikom a určitými vzťahmi viazaný na národnú radu, ktorá ho volí a ktorú je povinný informovať o svojej činnosti, nejde o vzťah subordinácie. Nezávislosť verejného ochrancu práv od výkonnej moci by mala byť absolútna.

Podmienky činnosti verejného ochrancu práv sú v Slovenskej republike limitované jednak skutočnosťou, že Kancelária nie je samostatnou rozpočtovou kapitolou, a jednak pridelenou výškou finančných prostriedkov určených na činnosť verejného ochrancu práv. Kancelária, ktorá podľa § 27 zákona o verejnom ochrancovi práv plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv, je súčasťou rozpočto-

vej kapitoly Všeobecná pokladničná správa, a tak limit výdavkov v procese zostavovania rozpočtu verejnej správy navrhuje ministerstvo financií. Kancelária má možnosť pripraviť rozpis na jednotlivé položky ekonomickej klasifikácie, pričom vo vzťahu k ministerstvu financií môže namietat' navrhovaný objem finančných prostriedkov a žiadať o schválenie rozpočtových priorít.

Je nevyhnutné uviesť, že personálne zabezpečenie Kancelárie, vzhľadom na objem a štruktúru pridelených finančných prostriedkov, nie je dostatočné. Nedovoľuje usporiadať Kanceláriu podľa organizačnej štruktúry tak, ako ju podľa zákona určila verejná ochrankyňa práv a v plnom rozsahu nepokrýva náklady na plnenie úloh, ktoré môže verejná ochrankyňa práv, na základe pôsobnosti vyplývajúcej jej z ústavy, spôsobom a v rozsahu ustanovenom zákonom, plniť. Táto realita nekorešponduje ani s Odporúčaním Parlamentného zhromaždenia Rady Európy 1615 (2003)¹ o inštitúcii ombudsmana, ani s Rezolúciou 1959/2013 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy o posilnení ombudsmanských inštitúcií v Európe.

Odporúčania pre národnú radu

a) Garantovať nezávislosť verejného ochranu práv od výkonnej moci ustanovením samostatnej rozpočtovej kapitoly.

b) Vytvoriť podmienky pre realizovanie organizačného poriadku Kancelárie prijatím rozpočtového opatrenia, ktoré umožní naplniť personálny stav schválený uznesením vlády č. 471/2017.

c) Pri zostavovaní rozpočtu verejnej správy a pri určovaní limitu výdavkov Kancelárie pre nasledujúce rozpočtové obdobia postupovať v súlade s Odporúčaním Parlamentného zhromaždenia Rady Európy 1615 (2003)¹ o inštitúcii ombudsmana a s Rezolúciou 1959/2013 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy o posilnení ombudsmanských inštitúcií v Európe, so zreteľom na rozpočtové požiadavky Kancelárie, ktoré v roku 2018 predloží ministerstvu financií v procese zostavovania Rozpisu východísk návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2019 – 2021.

Spoločné vyhlásenie ombudsmanov štátov Vyšehradskej skupiny: Ľudské práva pre každého

My, signatári tohto spoločného vyhlásenia, konajúc v rámci svojich zákonných kompetencií, znovu potvrdzujeme základné ciele a princípy spolupráce vyšehradských štátov, medzi ktoré patrí budovanie demokratického právneho štátu, ktorý plne rešpektuje a chráni ľudské práva, základné slobody a dôstojnosť každého človeka.

Tieto ciele sa v priebehu rokov existencie spolupráce medzi štátmi Vyšehradskej skupiny stali základnými hodnotami týchto štátov. Ako verejný ochranca práv sa cítíme byť povinní dohliadať na dodržiavanie týchto princíпов, lebo sú základnými kameňmi demokracie, slobody a prosperity spoločnosti.

Spolupráca štátov Vyšehradskej skupiny bola ustanovená ako spoločenstvo, v ktorom sa participujúce štáty vzájomne podporujú v rešpektovaní vyššie uvedených hodnôt. Tento „sľub“ však nemá byť napĺňaný iba vládami a ministerstvami, ale tiež ostatnými štátnymi inštitúciami, na ktorých potom je, aby v rámci svojho mandátu a právomocí našli svoju vlastnú cestu k podpore vzájomnej spolupráce. Verejní ochrancovia práv vyšehradských zemí organizujú každoročné stretnutia už štrnásť rokov. Ombudsmani boli vždy považovaní za „advokátov ľudí“, a to všetkých a bez rozdielu; skutočná ochrana práv a slobôd osôb, predovšetkým tých najzraniteľnejších, sa však nemusí vždy stretávať s pochopením či podporou verejnosti. Považujeme za jeden zo základných kameňov demokratické-

ho právneho štátu, aby ombudsmani túto rolu mohli plniť bez toho, aby to pre nich znamenalo riziko obmedzenia ich právomocí či akúkoľvek inú formu prenasledovania.

Preto zdôrazňujeme dôležitosť nezávislého a silného ombudsmana, ktorý by vždy sledoval hlavné ciele svojej inštitúcie a snažil sa, v rámci svojich možností, napĺňať ich, teda chrániť každého proti zneužitiu verejnej moci, či inému zlému zaobchádzaniu zo strany štátnych orgánov a presadzovať a chrániť ľudské práva a základné slobody.

Sledujúc tieto ciele chceme, ako ombudsmani štátov Vyšehradskej skupiny, ako podporovať a posilňovať vzájomnú spoluprácu a výmenu dobrej praxe, tak poskytovať individuálnu podporu v časoch či situáciách, kedy tlak verejnej mienky či politický tlak môžu ovplyvniť ombudsmanské inštitúcie alebo akýmkoľvek iným spôsobom obmedziť či znemožniť napĺňať ich mandát.

Podpísané v Brne 6. g. 2017

Annou Šabatovou, verejnou ochrankyňou práv ČR, Gyulom Bándim, zástupcom Komisarára pre základné práva a ombudsmanom pre záujmy budúcich generácií MR, Adamom Bodnarom, komisárom pre ľudské práva PR, Máriou Patakyovou, verejnou ochrankyňou práv SR

Príloha č. 2

Výňatok z Ústavy SR

Druhá hlava, Základné práva a slobody

Prvý oddiel VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Čl. 11

Zrušený od 1. 7. 2001

Čl. 12

(1) Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremičateľné a nezrušiteľné.

(2) Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.

(3) Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti. Zakazuje sa akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodňovaniu.

(4) Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.

Čl. 13

(1) Povinnosti možno ukladať

a) zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd,

b) medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 4, ktorá priamo zakladá práva a povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, alebo

c) nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.

(2) Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.

(3) Zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky.

(4) Pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.

Druhý oddiel ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVA A SLOBODY

Čl. 14

Každý má spôsobilosť na práva.

Čl. 15

(1) Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.

(2) Nikto nesmie byť pozbavený života.

(3) Trest smrti sa nepripúšťa.

(4) Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.

Čl. 16

(1) Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

(2) Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Čl. 17

(1) Osobná sloboda sa zaručuje.

(2) Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno po-

zbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

(3) Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

(4) Obvineného možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

(5) Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

(6) Zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno prevziať osobu do ústavnej zdravotníckej starostlivosti alebo ju v nej držať bez jej súhlasu. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do piatich dní.

(7) Skúmanie duševného stavu osoby obvinenej z trestného činu je možné iba na písomný príkaz súdu.

Čl. 18

(1) Nikoho nemožno poslať na nútené práce alebo nútené služby.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa nevzťahuje na **a)** práce ukladané podľa zákona osobám vo výkone trestu odňatia slobody alebo osobám vykonávajúcim iný trest, nahradzujúci trest odňatia slobody,

b) vojenskú službu alebo inú službu ustanovenú zákonom namiesto povinnej vojenskej služby,

c) službu vyžadovanú na základe zákona v prípade živelných pohrôm, nehôd alebo iného nebezpečenstva, ktoré ohrozuje životy, zdravie alebo značné majetkové hodnoty,

d) konanie uložené zákonom na ochranu života, zdravia alebo práv iných,

e) menšie obecné služby na základe zákona.

Čl. 19

(1) Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

(2) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

Čl. 20

(1) Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Majetok nadobudnutý v rozpore s právnym poriadkom ochranu nepožíva. Dedenie sa zaručuje.

(2) Zákon ustanoví, ktorý ďalší majetok okrem majetku uvedeného v čl. 4 tejto ústavy, nevyhnutný na zabezpečovanie potrieb spoločnosti, potravinovej bezpečnosti štátu, rozvoja národného hospodárstva a verejného záujmu, môže byť iba vo vlastníctve štátu, obce, určených právnických osôb alebo určených fyzických osôb. Zákon tiež môže ustanoviť, že určité veci môžu byť iba vo vlastníctve občanov alebo právnických osôb so sídlom v Slovenskej republike.

(3) Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom. Výkon vlastníckeho práva nesmie po-

škodzoval ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.

(4) Vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu.

(5) Iné zásahy do vlastníckeho práva možno dovoliť iba vtedy, ak ide o majetok nadobudnutý nezákonným spôsobom alebo z nelegálnych príjmov a ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti pre bezpečnosť štátu, ochranu verejného poriadku, mravnosti alebo práv a slobôd iných. Podmienky ustanoví zákon.

Čl. 21

(1) Obydlie je nedotknuteľné. Nie je dovolené doň vstúpiť bez súhlasu toho, kto v ňom býva.

(2) Domová prehliadka je prípustná len v súvislosti s trestným konaním, a to na písomný a odôvodnený príkaz sudcu. Spôsob vykonania domovej prehliadky ustanoví zákon.

(3) Iné zásahy do nedotknuteľnosti obydlia možno zákonom dovoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku. Ak sa obydlie používa aj na podnikanie alebo vykonávanie inej hospodárskej činnosti, takéto zásahy môžu byť zákonom dovolené aj vtedy, keď je to nevyhnutné na plnenie úloh verejnej správy.

Čl. 22

(1) Listové tajomstvo, tajomstvo dopravných správ a iných písomností a ochrana osobných údajov sa zaručujú.

(2) Nikto nesmie porušiť listové tajomstvo ani tajomstvo iných písomností a záznamov, či už uchovávaných v súkromí, alebo zasielaných poštou, alebo iným spôsobom; výnimkou sú prípady, ktoré ustanoví zákon.

Rovnako sa zaručuje tajomstvo správ podávaných telefónom, telegrafom alebo iným podobným zariadením.

Čl. 23

(1) Sloboda pohybu a pobytu sa zaručuje.

(2) Každý, kto sa oprávnene zdržiava na území Slovenskej republiky, má právo toto územie slobodne opustiť.

(3) Slobody podľa odsekov 1 a 2 môžu byť obmedzené zákonom, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody.

(4) Každý občan má právo na slobodný vstup na územie Slovenskej republiky. Občana nemožno nútiť, aby opustil vlasť, a nemožno ho vyhostiť.

(5) Cudzinca možno vyhostiť iba v prípadoch ustanovených zákonom.

Čl. 24

(1) Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Každý má právo byť bez náboženského vyznania. Každý má právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie.

(2) Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám, buď spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov alebo zúčastňovať sa na jeho vyučovaní.

(3) Cirkvi a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti samy, najmä zriaďujú svoje orgány, ustanovujú svojich duchovných, zabezpečujú vyučovanie náboženstva a zakladajú rehoľné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle od štátnych orgánov.

(4) Podmienky výkonu práv podľa odsekov 1 až 3 možno obmedziť iba zákonom, ak

ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných.

Čl. 25

(1) Obrana Slovenskej republiky je povinnosťou a vecou cti občanov. Zákon ustanoví rozsah brannej povinnosti.

(2) Nikoho nemožno nútiť, aby vykonával vojenskú službu, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním. Podrobnosti ustanoví zákon.

Tretí oddiel POLITICKÉ PRÁVA

Čl. 26

(1) Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

(2) Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

(3) Cenzúra sa zakazuje.

(4) Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

(5) Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Čl. 27

(1) Petičné právo sa zaručuje. Každý má právo sám alebo s inými obracať sa vo veciach verejného alebo iného spoločného záujmu na štátne orgány a orgány územnej samosprávy so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami.

(2) Petíciou nemožno vyzývať na porušovanie základných práv a slobôd.

(3) Petíciou nemožno zasahovať do nezávislosti súdu.

Čl. 28

(1) Právo pokojne sa zhromažďovať sa zaručuje.

(2) Podmienky výkonu tohto práva ustanoví zákon v prípadoch zhromažďovania na verejných miestach, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti, majetku alebo pre bezpečnosť štátu. Zhromaždenie sa nesmie podmieňovať povolením orgánu verejnej správy.

Čl. 29

(1) Právo slobodne sa združovať sa zaručuje. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.

(2) Občania majú právo zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich.

(3) Výkon práv podľa odsekov 1 a 2 možno obmedziť len v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných.

(4) Politické strany a politické hnutia, ako aj spolky, spoločnosti alebo iné združenia sú oddelené od štátu.

Čl. 30

(1) Občania majú právo zúčastňovať sa na

správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Cudzinci s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky majú právo voliť a byť volení do orgánov samosprávy obcí a do orgánov samosprávy vyšších územných celkov.

(2) Voľby sa musia konať v lehotách nepresahujúcich pravidelné volebné obdobie ustanovené zákonom.

(3) Volebné právo je všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním. Podmienky výkonu volebného práva ustanoví zákon.

(4) Občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám.

Čl. 31

Zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti.

Čl. 32

Občania majú právo postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v tejto ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené.

Štvrtý oddiel PRÁVA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN A ETNICKÝCH SKUPÍN

Čl. 33

Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine nesmie byť nikomu na ujmu.

Čl. 34

(1) Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj,

najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.

(2) Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj:

a) právo na vzdelanie v ich jazyku,

b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,

c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.

(3) Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.

Piaty oddiel HOSPODÁRSKE, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA

Čl. 35

(1) Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.

(2) Zákon môže ustanoviť podmienky a obmedzenia výkonu určitých povolani alebo činností.

(3) Občania majú právo na prácu. Štát v primeranom rozsahu hmotne zabezpečuje občanov, ktorí nie z vlastnej viny nemôžu toto právo vykonávať. Podmienky ustanoví zákon.

(4) Zákon môže ustanoviť odchylnú úpra-

vu práv uvedených v odsekoch 1 až 3 pre cudzincov.

Čl. 36

Zamestnanci majú právo na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky. Zákon im zabezpečuje najmä

- a) právo na odmenu za vykonanú prácu, dostatočnú na to, aby im umožnila dôstojnú životnú úroveň,
- b) ochranu proti svojvoľnému prepúšťaniu zo zamestnania a diskriminácii v zamestnaní,
- c) ochranu bezpečnosti a zdravia pri práci,
- d) najvyššiu prípustnú dĺžku pracovného času,
- e) primeraný odpočinok po práci,
- f) najkratšiu prípustnú dĺžku platenej dovolenky na zotavenie,
- g) právo na kolektívne vyjednávanie.

Čl. 37

- (1) Každý má právo sa slobodne združovať s inými na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov.
- (2) Odborové organizácie vznikajú nezávisle od štátu. Obmedzovať počet odborových organizácií, ako aj zvýhodňovať niektoré z nich v podniku alebo v odvetví, je nepripustné.
- (3) Činnosť odborových organizácií a vznik a činnosť iných združení na ochranu hospodárskych a sociálnych záujmov možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu bezpečnosti štátu, verejného poriadku alebo práv a slobôd druhých.
- (4) Právo na štrajk sa zaručuje. Podmienky ustanoví zákon. Toto právo nemajú sudcovia, prokurátori, príslušníci ozbrojených síl a ozbrojených zborov a príslušníci a zamestnanci hasičských a záchranných zborov.

Čl. 38

- (1) Ženy, mladiství a osoby zdravotne postihnuté majú právo na zvýšenú ochranu zdravia

pri práci a osobitné pracovné podmienky.

- (2) Mladiství a osoby zdravotne postihnuté majú právo na osobitnú ochranu v pracovných vzťahoch a na pomoc pri príprave na povolanie.

- (3) Podrobnosti o právach podľa odsekov 1 a 2 ustanoví zákon.

Čl. 39

- (1) Občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.
- (2) Každý, kto je v hmotnej núdzi, má právo na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok.
- (3) Podrobnosti o právach podľa odsekov 1 a 2 ustanoví zákon.

Čl. 40

Každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.

Čl. 41

(1) Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.

(2) Žene v tehotenstve sa zaručuje osobitná starostlivosť, ochrana v pracovných vzťahoch a zodpovedajúce pracovné podmienky.

(3) Deti narodené v manželstve i mimo neho majú rovnaké práva.

(4) Starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.

(5) Rodičia, ktorí sa starajú o deti, majú právo na pomoc štátu.

(6) Podrobnosti o právach podľa odsekov 1 až 5 ustanoví zákon.

Čl. 42

(1) Každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon.

(2) Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách.

(3) Zriaďovať iné školy ako štátne a vyučovať v nich možno len za podmienok ustanovených zákonom; v takýchto školách sa môže vzdelávanie poskytovať za úhradu.

(4) Zákon ustanoví, za akých podmienok majú občania pri štúdiu právo na pomoc štátu.

Čl. 43

(1) Sloboda vedeckého bádania a umenia sa zaručuje. Práva na výsledky tvorivej duševnej činnosti chráni zákon.

(2) Právo prístupu ku kultúrnemu bohatstvu sa zaručuje za podmienok ustanovených zákonom.

Šiesty oddiel PRÁVO NA OCHRANU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

Čl. 44

(1) Každý má právo na priaznivé životné prostredie.

(2) Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.

(3) Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.

(4) Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

(5) Poľnohospodárska pôda a lesná pôda ako neobnoviteľné prírodné zdroje požívajú osobitnú ochranu zo strany štátu a spoločnosti.

(6) Podrobnosti o právach a povinnostiach podľa odsekov 1 až 5 ustanoví zákon.

Čl. 45

Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Siedmy oddiel PRÁVO NA SÚDNU A INÚ PRÁVNÚ OCHRANU

Čl. 46

(1) Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

(2) Kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd.

(3) Každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom.

(4) Podmienky a podrobnosti o súdnej a inej právnej ochrane ustanoví zákon.

Čl. 47

(1) Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.

(2) Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.

(3) Všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní.

(4) Kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie podľa odseku 2, má právo na tlmočníka.

Čl. 48

(1) Nikoho nemožno odňať jeho zákonému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanoví zákon.

(2) Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Čl. 49

Len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie.

Čl. 50

(1) Len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy.

(2) Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.

(3) Obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.

(4) Obvinený má právo odoprieť výpoveď; tohto práva ho nemožno pozbaviť nijakým spôsobom.

(5) Nikoho nemožno trestne stíhať za čin, za ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby. Táto zásada nevylučuje uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov v súlade so zákonom.

(6) Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatela priaznivejšie.

Ôsmy oddiel SPOLOČNÉ USTANOVENIA K PRVEJ A DRUHEJ HLAVE

Čl. 51

(1) Domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

(2) Podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu ustanoví ústavný zákon.

Čl. 52

(1) Kde sa v prvej a druhej hlave tejto ústavy používa pojem „občan“, rozumie sa tým štátny občan Slovenskej republiky.

(2) Cudzinci požívajú v Slovenskej republike základné ľudské práva a slobody zaručené touto ústavou, ak nie sú výslovne priznané iba občanom.

(3) Kde sa v doterajších právnych predpisoch používa pojem „občan“, rozumie sa ním každý človek, ak ide o práva a slobody, ktoré táto ústava priznáva bez ohľadu na štátne občianstvo.

Čl. 53

Slovenská republika poskytuje azyl cudzincom prenasledovaným za uplatňovanie politických práv a slobôd. Azyl možno odoprieť tomu, kto konal v rozpore so základnými ľudskými právami a slobodami. Podrobnosti ustanoví zákon.

Čl. 54

Zákon môže sudcom a prokurátorom obmedziť právo na podnikanie a inú hospodársku činnosť a právo uvedené v čl. 29 ods. 2, zamestnancom štátnej správy a územnej samosprávy vo funkciách,

ktoré určí aj právo uvedené v čl. 37 ods. 4, príslušníkom ozbrojených síl a ozbrojených zborov aj práva uvedené v čl. 27 a 28, pokiaľ súvisia s výkonom služby. Osobám v povolaniach, ktoré sú bezprostredne nevyhnutné na ochranu života a zdravia, môže zákon obmedziť právo na štrajk.

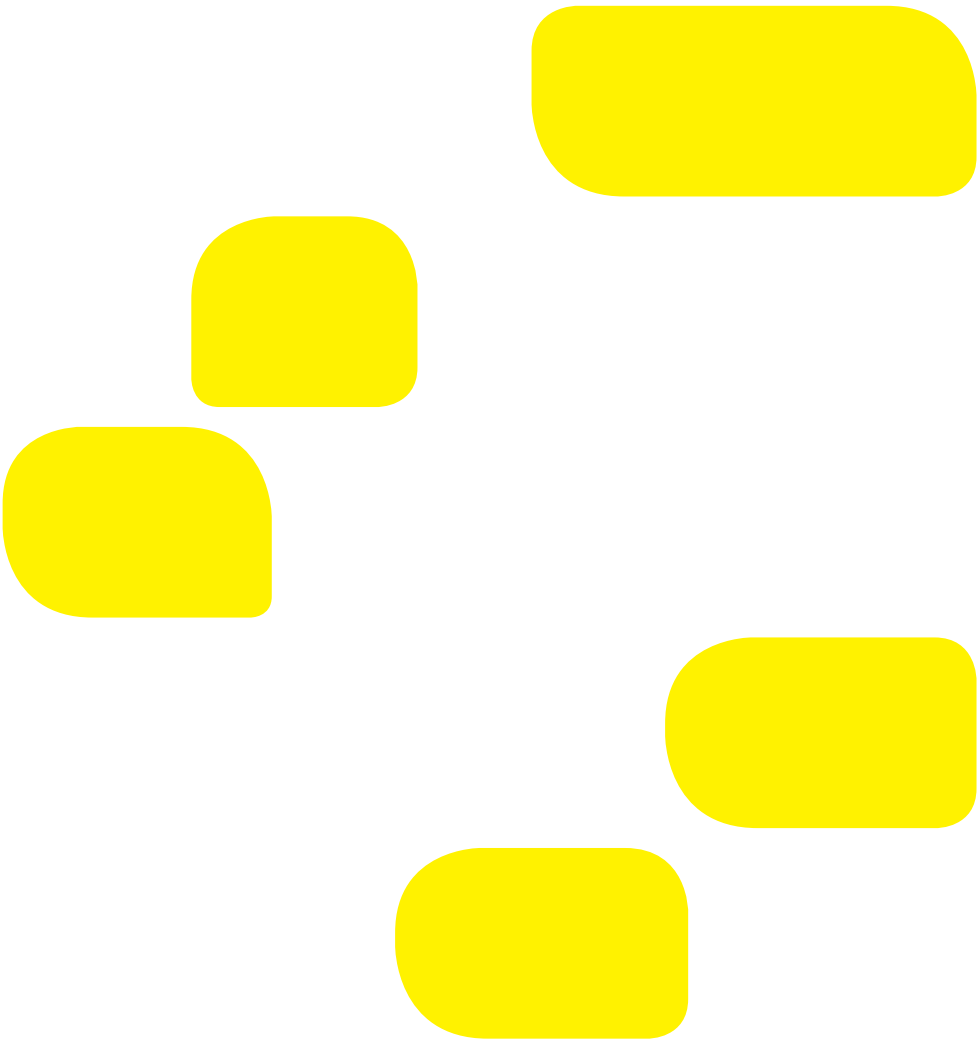
Keď ťa sužuje a trápi, keď na teba je zlá úradná moc,

keď sa ti zdá, že spravodlivosť umrela a nastane noc,

počúvni, občan, jednu z najlepších správ,

poradí ti, pomôže verejný ochranca práv.

Ondrej Hoffman

ISBN: 978 - 80 - 973082 - 0 - 9